

GODA RÅD

–till dig som söker asyl i Sverige.

FARR

Flykting-
gruppernas
riksråd

ARTIKEL

14

Envar har rätt att i andra länder söka och åtnjuta fristad från förföljelse.

UR ARTIKEL 14 I FN:S DEKLARATION
OM DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

ARTIKEL 14

Ansvarig utgivare: Linn Hansén, linn.hansen@farr.se

Chefredaktör: Sabine Gruber

Redaktör: Sofia Häyhtiö

Grafisk form: Kirsti Haugsand Wennerholm

Kontakt: artikel14@farr.se, artikel14.se/farr.se

Prenumerationsärenden: artikel14@farr.se

Tryckeri: Trydells, Laholm

Årets första nummer av Artikel 14 utgörs av FARR:s
Goda Råd till dig som söker asyl i Sverige.

Denna skrift finns även tillgänglig på andra språk,
och kan laddas ner från FARR:s hemsida.

Utgivningsår

2022.

Gästredaktör och copyright

Sanna Vestin.

Omslagsbild

Sverige, 2018.

Stockholm Uniteds sommarläger för pappers-
lösa barn och unga, Ingen människa är illegal.
Foto Mohammad Zare.

FARR vill tacka

Fridh Advokatbyrå, Hugo Stenbecks Stiftelse,
Lush Charity Pot Sverige, Stockholms Stads-
mission, alla enskilda givare som bidragit
till insamlingen samt medlemmar i FARR och
RFSL Newcomers som har bidragit till texterna.

FARR Flykting-
gruppernas
riksråd

FRIDH ADVOKATBYRÅ

 STENBECKS
STIFTELSE

LUSH

**STOCKHOLMS
STADSMISSION**

Detta är FARR

Flyktinggruppernas Riksråd, FARR, är en ideell organisation, som grundades 1988. Den består av frivilligt arbetande grupper och enskilda medlemmar runt om i landet. En av FARR:s viktigaste uppgifter är att ge information och stöd till dig som söker asyl. FARR har ingen koppling till Migrationsverket eller andra myndigheter.

Den första upplagan av *Goda Råd till dig som söker asyl i Sverige* togs fram år 2007 i samarbete med Broderskapsrörelsen och medfinansierades av Europeiska flyktingfonden. Därefter har skriften uppdaterats och översatts ett flertal gånger i samarbete med olika granskare och finansiärer, senast i början av 2022.

Detta tycker FARR om Sveriges asylpolitik

Sveriges flyktingpolitik är motsägelsefull. Sverige är bland de industriländer som förr har gett uppehållstillstånd åt flest asylsökande i förhållande till folkmängden, bland annat för att så många sökt sig just till Sverige. Mottagandet och bemötandet har varit mänskligare i Sverige än i många andra länder. Samtidigt har andelen som utvisats ofta varit stor. FARR har bildats för att vi såg hur enskilda asylsökande bemöttes med misstro istället för respekt och hur skyddsbehov definierades bort av ansvariga myndigheter. Människor med goda skäl att fly har med våld tvingats återvända eller blivit papperslösa.

De senaste åren har Sveriges asylpolitik blivit hårdare, i uttalat syfte att avskräcka fler från att ta sig till Sverige. Alla nya uppehållstillstånd till asylsökande är numera tidsbegränsade. Många som fått stanna hindras genom ekonomiska krav från att återförenas med sin familj. Mottagandevillkor har skärpts samtidigt som anställningsbarhet har blivit viktigare.

FARR är motståndare till mycket av det vi beskriver i *Goda Råd*. Trots alla regler anser vi att asylprövningen i stora delar inte är rättssäker. Människor med skyddsbehov flyr vidare från Sverige och antalet som hamnar i limbo utan uppehållstillstånd ökar. Det drabbar barn och andra sårbara grupper. Familjesplittring och otrygghet med olika slags tillfälliga tillstånd försvårar integrationen för dem som ändå får stanna. Vi ser hur psykisk ohälsa ökar och hur både flyktingar och stödpersoner förlorar tron på rättssamhället. Samtidigt har försämringarna lett till frivillig mobilisering till stöd för asylsökande och papperslösa.

FARR försöker påverka lagförslag och påtala brister. Men vi kan inte ändra den lag som finns eller bestämma hur den ska tolkas. I de följande kapitlen beskrivs regler och praxis utan tillägg om hur det borde vara. Avsikten är att du som asylsökande ska känna till reglerna, veta vilka rättigheter du har och vad som kan påverka ditt ärende. Med det hoppas vi att *Goda Råd* blir ett bra verktyg för dig.

 För aktuell information och FARR:s uttalanden se farr.se

 För att hitta *Goda Råd* på andra språk se farr.se/goda-rad

 FARR:s remissvar inför utlänningslagen 2021 se farr.se/farr-om-den-framtida-asylpolitiken/

INNEHÅLL

Detta är FARR	3
Detta tycker FARR om Sveriges asylpolitik	3
Den tillfälliga begränsningslagen finns inte längre	8
Är du kvotflykting?	8
Har du flytt från kriget i Ukraina?	8

1. VILKA FÅR STANNA I SVERIGE? ... 11

Asylsökandes skäl	11
Flyktingar och andra skyddsbehövande	11
Ömmande omständigheter	14
Tillfälligt verkställighetshinder	15
Uppehållstillståndets längd	18
Uppehållstillstånd som inte ges längre	18
Anhöriga	19
Familj som söker asyl tillsammans	19
Familjeåterförening	19
Anhöriga som befinner sig i Sverige	22
Uppehållstillståndets längd för anhöriga	22
Arbete och studier	25
Arbetsstillstånd	25
Studier	26
Byta spår	26

2. ASYLPROCEDUREN ... 31

Migrationsverket	32
Registrering	32
Snabbprocedur för tillfälligt skydd	33
Dublinförordningen:	
I vilket land får du söka asyl?	33
Andra skäl till att asylansökan avvisas	41
Offentligt biträde	42
Asylutredning	43
Om du får avslag	45
Om du får uppehållstillstånd	46
Migrationsdomstolarna	47
Att överklaga avslag på asylansökan	47
Att överklaga status	48
Att begära muntlig förhandling	48
Sekreter	49
Att överklaga snabba beslut	49

Om du får avslag	49
Om du får bifall	49

Migrationsöverdomstolen	50
Prövningstillstånd	50
Om domstolen inte ändrar utvisningsbeslutet	50
Preskription	51
Säkerhetsärenden	51

3. DIN SITUATION I SVERIGE ... 55

Dina rättigheter som asylsökande	55
Vård	55
Skolgång	56
Arbete	57
Dagersättning	57
Boende	58
Efter beslut om utvisning	60

Dina rättigheter med tillfälligt skydd vid massflykt	61
Vård	61
Skolgång	62
Arbete	62
Dagersättning	62
Boende	62
Barn utan vårdnadshavare	63
Att ansöka om skyddsstatus	63
Skydd i ett annat EU-land	64
När det tillfälliga skyddet tar slut	64

Uppehållstillstånd och förlängning	66
Etablering	66
Resedokument och främlingspass	67
Förlängning	68
Permanent uppehållstillstånd	69
Särskilt om gymnasielagen	70
Svenskt medborgarskap	71

Papperslöshetoch livet i limbo	72
Vård	72
Stöd och hjälp från socialtjänsten	73
Skolgång	74
Arbete	74
Ekonomi och boende	76
Att leva i limbo	77
Sök juridiskt stöd	78

4. UTVISNING OCH VERKSTÄLLIGHETSINDER 83

Återvändande och verkställighet 83

Återvändande	83
Om ditt ärende lämnas över till Polisen.	84
Återreseförbud	87

Förvar 88

Anledningar till att du kan bli tagen i förvar.	88
Tidsgränser och juridisk hjälp.	89
Dina rättigheter i förvaret	90
Häkte	90
Barn i förvar	91

Verkställighetshinder – att pröva nya skäl 92

Barn och verkställighetshinder.	93
Praktiskt/medicinskt hinder eller skyddsbehov?	93
Migrationsverkets prövning av verkställighetshinder (12:18).	95
Ny prövning av skyddsbehov (12:19) ...	96
Upphållstillståndets längd vid verkställighetshinder	97
Att byta spår	99

När Sverige inte ger skydd 100

Kommittén mot tortyr	102
Kommittén för personer med funktionsnedsättning	102
Kommittén för mänskliga rättigheter ..	103
Europadomstolen.	103
Så ansöker du till en internationell instans	104

5. SÅ KAN DU PÅVERKA DITT ÄRENDE..... 109

Allmänna råd till asylsökande 109

Vanliga skäl till avslag 112

Råd till kvinnor 114

Förföljelse på grund av sexuell läggning, könsidentitet och/eller könsuttryck 117

Förföljelse på grund av tro 121

Tortyr och sexuella övergrepp 124

Barns skäl 126

Om du har blivit felaktigt bemött 129

6. BILAGOR 132

EU-länder 132

Lagar, domar och riktlinjer 132

Fullmakt för ombud 134

Italien, Brindisi, 1991.
Albanska asylsökande anländer.
© UNHCR / E. Dagnino.

Den tillfälliga begränsningslagen finns inte längre.

Mellan den 20 juli 2016 och den 19 juli 2021 gällde en tillfällig lag för asylsökande i Sverige och deras anhöriga. Den tillfälliga lagen begränsade hur långa uppehållstillstånd asylsökande kunde få. Möjligheterna till familjeåterförening minskade. Det blev svårare att få uppehållstillstånd på grund av ömmande omständigheter (humanitära skäl). Senare ändrades den tillfälliga lagen igen så att vissa ungdomar som annars skulle få avslag på asylansökan kunde få uppehållstillstånd för att gå i gymnasiet eller en yrkesutbildning.

Den 20 juli 2021 avskaffades den tillfälliga begränsningslagen och samtidigt infördes en rad ändringar i den ordinarie utlänningslagen. Många av dessa ändringar liknar begränsningslagen. Vissa av gymnasireglerna finns också kvar i en ny lag, men även den är tillfällig (upphör helt den 20 december 2025) och gäller bara ungdomar som redan haft uppehållstillstånd enligt reglerna i begränsningslagen.

Denna upplaga av *Goda Råd* utgår från reglerna i utlänningslagen som den gällt från 20 juli 2021.

→ Läs mer om de nuvarande gymnasireglerna på sid 70.

🔗 *Utlänningslagen* finns här
riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/utlanningslag-2005716_sfs-2005-716

Är du kvotflykting?

Den här skriften vänder sig främst till personer som kommit till Sverige som asylsökande. Ett par av avsnitten kan ändå vara av intresse för dig som tagits ut för vidarebosättning i Sverige. Det är avsnitten om *Anhöriga*, sid 19, och om *Upphållstillstånd*, sid 66.

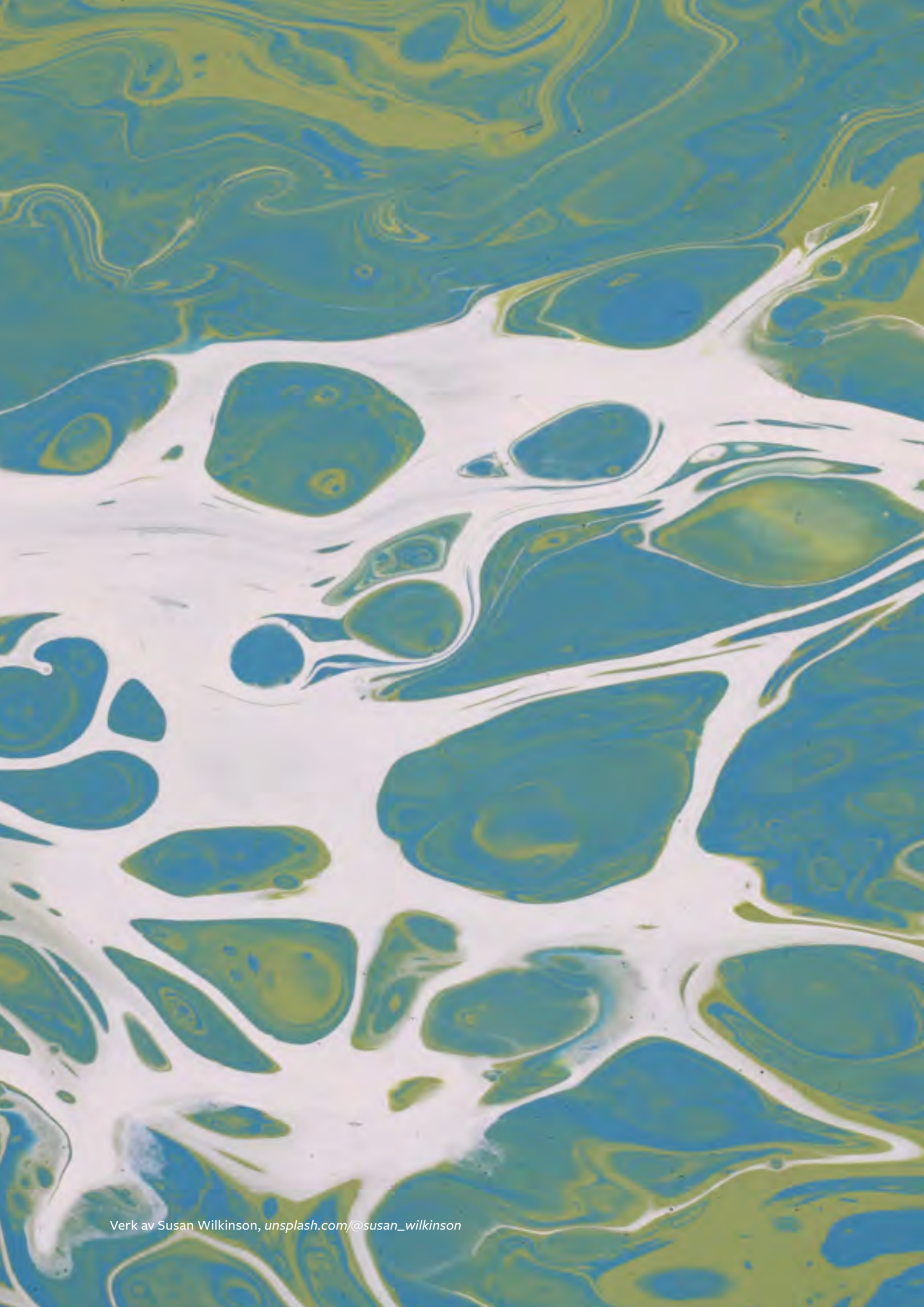
Har du flytt från kriget i Ukraina?

När denna version av *Goda Råd* togs fram hade människor börjat fly från Ukraina och EU:s ministerråd hade nyligen beslutat att för första gången tillämpa sitt särskilda direktiv från 2001 för massflyktssituationer. I Sverige diskuterades fortfarande hur vissa delar av direktivet skulle tolkas. De viktigaste reglerna som gäller dig som flytt från Ukraina har vi tagit med i *Goda Råd*. Men vissa regler kommer kanske att justeras eller tillämpas annorlunda än vi antog. Följ nyheterna på Migrationsverkets hemsida och hos frivilligorganisationer!

🔗 Se Migrationsverkets information www.migrationsverket.se

🔗 Följ även informationen hos Asylrättscentrum, sweref.org/, och FARR, farr.se

1

VILKA FÅR STANNA I SVERIGE?

Asylsökandes skäl

För att få stanna i Sverige – få uppehållstillstånd – måste den som söker asyl ha något särskilt skäl. Vilka skäl som räknas står i den svenska utlänningslagen. Där finns tre sorters skäl: skyddsbehov, ömmande omständigheter och verkställighetshinder. Hur långt uppehållstillstånd du kan få beror på vilket skäl du har.

Flyktingar och andra skyddsbehövande

Enligt utlänningslagen finns tre kategorier av personer som har rätt till skydd i Sverige: flyktingar, alternativt skyddsbehövande och personer som beviljats tillfälligt skydd i en massflyktssituation.

Flyktingstatus

En *flykting* är enligt lagen

en utlänning som

–befinner sig utanför det land som utlänningen är medborgare i, därför att han eller hon känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till en viss samhällsgrupp, och
–inte kan, eller på grund av sin fruktan inte vill, begagna sig av detta lands skydd.

Utlänningslagen 4 kap 1 §

Stycket bygger på den definition av en flykting som finns i FN:s konvention från 1951 om flyktingars rättsliga ställning, även kallad Genèvekonventionen eller flyktingkonventionen.

Definitionen innehåller flera delar.

- Att du befinner dig utanför hemlandet,
- att du känner fruktan, alltså är rädd för förföljelse,
- att fruktan är välgrundad, alltså att faran är verklig,
- att förföljelsen beror på vissa bestämda saker, och
- att du inte kan få skydd i hemlandet.

Alla villkoren i listan måste vara uppfyllda för att du ska bedömas som flykting. Den första punkten uppnås i och med att du befinner dig i Sverige. Begreppet *välgrundad fruktan* betyder här att du är rädd för vad som kommer att hända i framtiden och att du har verkliga skäl för att vara rädd för detta. Det som redan har hänt dig är inte avgörande, men det kan påverka bedömningen av hur stor risken är att du utsätts för någonting i framtiden.

Med *förföljelse* menas exempelvis fysiskt eller psykiskt våld, men även allvarlig diskriminering. Flyktingar är förföljda av någon av de sju anledningarna som står i lagtexten – alltså på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till en viss samhällsgrupp. Du kan vara förföljd för att du uppfattas tillhöra en viss kategori även om du egentligen inte gör det. Exempelvis kan en journalist riskera förföljelse för att hon antas ha politiska åsikter när hon egentligen bara skriver kritiska reportage.

Alternativt skyddsbehövande

Även om du inte räknas som flykting enligt flyktingkonventionen, kan du ha behov av skydd enligt utlänningslagen.

Du kanske inte riskerar förföljelse av något av de skäl som räknas upp i flyktingparagrafen. Då kan du ändå bedömas som *alternativt skyddsbehövande* om det finns grundad anledning att anta att du

1. [...] vid ett återvändande till hemlandet skulle löpa risk att straffas med döden eller att utsättas för kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, eller som civilperson löpa en allvarlig och personlig risk att skadas på grund av urskillningslöst våld med anledning av en yttre eller inre väpnad konflikt, och
2. [...] inte kan, eller på grund av sådan risk som avses i 1 inte vill, begagna sig av hemlandets skydd.

Utlänningslagen 4 kap 2 §

Det här stycket bygger på den definition som finns i EU:s direktiv om skyddsgrunder. Uppehållstillstånd som flykting eller alternativt skyddsbehövande kallas också för *asyl*.

Statens ansvar

Som flykting eller alternativt skyddsbehövande kan du vara hotad antingen av staten eller av någon annan. Men om det är någon annan aktör än staten som är ansvarig för det som kan hända dig, så måste du visa att staten inte kan eller vill ge dig skydd. Du måste även visa att du inte skulle kunna få skydd genom att bosätta dig i någon annan del av ditt hemland än den du kommer ifrån. Om du har uppehållstillstånd eller medborgarskap i något land där du inte är hotad så kan Sverige säga att du i stället ska bosätta dig där.

Om du är *statslös*, det vill säga inte är medborgare någonstans, så kan du ändå ha skyddsbehov gentemot ett land som du har vistats i. Däremot kan du inte få uppehållstillstånd i Sverige enbart för att du är statslös.

Asylansökan ska prövas i en viss ordning. Först prövas om du uppfyller kraven för att räknas som flykting. Gör du det har du rätt till flyktingstatus och uppehållstillstånd. Om du inte uppfyller flyktingkraven så prövas om du är alternativt skyddsbehövande. Är du det har du rätt till alternativ skyddsstatus och uppehållstillstånd. Om inte heller det är uppfyllt så kan andra skäl för uppehållstillstånd prövas.

Du kan nekas flyktingstatus eller alternativ skyddsstatus om du begått krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten eller andra grova brott. Du kan ändå få uppehållstillstånd om du riskerar förföljelse eller till exempel kommer från ett land som anses för farligt, men tillståndet blir kort och ger inte alla sociala rättigheter.

Vuxna och barn, män och kvinnor kan ha skyddsbehov. Om en familj söker asyl ska allas skäl prövas individuellt. Detta gäller även barnens skäl.

→ *Läs mer* under Asylutredning, sid 43.

Tillfälligt skydd vid massflykt

Tillfälligt skydd i en massflyktssituation förekommer bara om EU (Europeiska Unionen) har beslutat att alla som flytt från ett visst område ska få tillfälligt skydd oavsett var i EU de befinner sig. Reglerna finns i EU:s *massflyktsdirektiv* (Rådets direktiv om miniminormer för att ge tillfälligt skydd vid massiv tillströmning av fördrivna personer). Reglerna är även inskrivna i den svenska utlänningslagen.

När denna text skrivs tillämpas massflyktsdirektivet i Sverige enbart för medborgare i Ukraina och personer som har varit bosatta i Ukraina med skyddsstatus samt deras familjer. Om du tillhör någon av dessa grupper och lämnade Ukraina tidigast den 30 oktober 2021 så har du rätt att få ett tillfälligt uppehållstillstånd i Sverige oberoende av dina individuella skäl. I lagen kallas detta för *tillfälligt skydd*, trots att det inte räknas som en skyddsstatus och inte medför samma rättigheter som flyktingstatus eller alternativ skyddsstatus.

Enligt EU-beslutet kan även andra grupper omfattas, till exempel personer som har varit lagligt bosatta i Ukraina utan att vara skyddsbehövande. Men detta är frivilligt för staterna och tillämpas inte i Sverige.

Du kan nekas tillfälligt skydd om du begått krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten eller andra grova brott eller om du anses vara en säkerhetsrisk för Sverige.

Fråga: Vad är det för skillnad mellan flyktingstatus och alternativ skyddsstatus?

Svar: I flyktingparagrafen används uttrycket förföljelse. Förföljelse behöver inte nödvändigtvis betyda dödshot eller tortyr, det kan bestå av upprepade trakasserier, hot, misshandel och övergrepp av olika slag. Men för att du ska räknas som flykting måste du riskera förföljelse på grund av något av de särskilda skäl som räknas upp i paragrafen.

Paragrafen om alternativt skyddsbehövande handlar om personer som löper en viss bestämd risk, nämligen dödsstraff, kroppsstraff, tortyr eller urskillningslöst våld vid en väpnad konflikt. Det finns inget krav på vad orsaken är. Paragrafen används främst för personer som flytt från krig – väpnad konflikt. Om risken är mycket stor för vem som helst att drabbas kan det räcka med att visa att du kommer från konfliktområdet. Men det är troligare att du behöver visa att just du löper en större risk.

Båda kategorierna har rätt att få uppehållstillstånd. De flesta sociala rättigheter som följer med är lika. Flyktingstatus kan innebära ett starkare skydd för fortsatt tillstånd.

→ Läs mer om uppehållstillstånd, förlängning med mera på sid 66 och framåt.

Ömmande omständigheter

Enligt utlänningslagen kan du få stanna i Sverige även om myndigheterna inte tycker att du behöver skydd. Det kan till exempel handla om att du är väldigt sjuk eller har bott i Sverige så länge att det är svårt att åka hem. Sådana skäl kallas i lagen för ömmande omständigheter. Det är få som får uppehållstillstånd av ömmande omständigheter eftersom skälen för det mesta inte räknas som tillräckligt allvarliga.

Upphållstillstånd får ges

om det vid en samlad bedömning av utlännings situation finns sådana synnerligen ömmande omständigheter att han eller hon bör tillåtas stanna i Sverige. Vid bedömningen ska utlännings hälsotillstånd, anpassning till Sverige och situationen i hemlandet särskilt beaktas.

För barn får uppehållstillstånd enligt första stycket beviljas om omständigheterna är särskilt ömmande. Detsamma gäller för en vuxen person som har vistats i Sverige med uppehållstillstånd och under den tiden fått en särskild anknytning till Sverige. Vid bedömningen av om det finns en särskild anknytning får även sådan anknytning beaktas som har uppstått under tiden mellan det att ansökan om asyl gavs in och att uppehållstillstånd beviljas.

Utlänningslagen 5 kap 6 §

I begreppet *ömmande omständigheter* ingår ditt hälsotillstånd och din allmänna situation i Sverige och hur din situation skulle bli i hemlandet. Att du har en mycket allvarlig sjukdom, har en stark anknytning till Sverige genom många års arbete eller skolgång, eller skulle bo i ett flyktingläger under svåra förhållanden om du utvisades, är exempel på omständigheter som skulle kunna tala för att du borde få stanna i Sverige.

Begreppet *synnerligen ömmande* som krävs för vuxna innebär att det är fråga om rena undantagssituationer. De flesta som fått stanna av ömmande omständigheter är barnfamiljer och barn som sökt asyl i Sverige utan någon vårdnadshavare (ensamkommande barn). För barn räcker det med *särskilt ömmande* omständigheter, som är en något lägre nivå.

När det gäller hälsotillstånd – hur du mår – så är bedömningen mycket hård. Det är inte tillräckligt att vårdens kvalitet är sämre i ditt hemland än i Sverige. Du måste kunna visa att du skulle skadas på ett fruktansvärt sätt, eller dö, om du utvisades. Du behöver också visa att den behandling du får i Sverige fungerar och att du mår bättre på sikt.

Att ha en svår situation i hemlandet kan även handla om att du är utstött från ditt sociala sammanhang eller lider av trauma därför att du har varit utsatt för tortyr, liknande svåra upplevelser i hemlandet eller människohandel. Om du har överlevt tortyr har du särskilda rättigheter som din advokat kan ta upp.

Det är också mycket svårt att få stanna på grund av anpassning till Sverige. Det finns ingen regel som säger att alla som har bott här en viss tid får vara kvar, utan det är anknytningen som uppstått under tiden som spelar roll. Att ha arbetat länge och ha andra kontakter i samhället kan därför ha betydelse, liksom familjeband. Men om du är vuxen vägs anknytningen bara in om den uppstått under tiden som du väntat på beslut om asyl eller har haft uppehållstillstånd, alltså då du har varit lagligt i Sverige.

Många års vistelse i Sverige kan vägas in för barn, men det beror mycket på individuella omständigheter. Anknytningen i Sverige vägs mot de kontakter som barnet har i det land som en utvisning skulle ske till. Tid i Sverige som räknas som *illegal* kan vägas in för barn, men den tid som barnet har varit asylsökande eller haft tillstånd i Sverige väger tyngre. Barn anses också få större anknytning till Sverige när de är i tonåren än när de är mycket unga. Det kan spela roll att barnen själva berättar om hur de fått anknytning till Sverige.

För vuxna asylsökande har lång vistelse i Sverige i praktiken haft mycket liten betydelse – det har inte räckt för att utgöra *synnerligen ömmande* omständigheter. Enligt den nu gällande utlänningslagen kan även vuxna få stanna på grund av *särskilt ömmande* omständigheter om det finns en särskild anknytning. Detta gäller dock inte papperslösa, utan endast vuxna som redan har haft tidsbegränsat uppehållstillstånd som av någon anledning inte kan förlängas.

Både för barn och vuxna så vägs anknytningen till Sverige mot anknytningen i hemlandet. Att ha något band till hemlandet, att ha bott där, att tala språket eller att det finns någon släkting kvar kan alltså göra att anknytningen till Sverige anses svagare. Om det finns flera allvarliga omständigheter så ska de vägas samman.

Ibland kan ombudet hänvisa till *Europakonventionen*. Konventionen innehåller artiklar som ska skydda människor från omänsklig behandling och även från att ryckas upp ur sitt sociala sammanhang om det har byggts upp under lång tid. Även *FN:s barnkonvention* kan ha betydelse.

Tillfälligt verkställighetshinder

Om du inte har kunnat bevisa att du har skyddsbehov eller att det finns några särskilt eller synnerligen ömmande omständigheter så leder det oftast till att du får ett utvisningsbeslut – alltså att du måste lämna Sverige. Men det händer att det finns något hinder som gör att ett utvisningsbeslut inte går att verkställa direkt. Det kallas för *icke bestående verkställighetshinder*. Då kan du få ett kortvarigt uppehållstillstånd av den anledningen. Ibland ges tillståndet samtidigt med ett utvisningsbeslut.

Ett verkställighetshinder kan till exempel vara att det land du skulle utvisas till inte vill ta emot dig. Om du kom till Sverige som barn på egen hand utan någon anhörig så kan det vara ett verkställighetshinder att det inte finns något ordnat mottagande i hemlandet, alltså ingen som kan ta emot dig ifall du utvisas. Det kan leda till uppehållstillstånd på grund av verkställighetshinder som bara förlängs tills du fyllt 18 år.

Ordet verkställighetshinder används även om hinder som kommit upp efter att personen redan fått utvisningsbeslut, om de gör att utvisningen inte går att verkställa.

- **Läs mer** om livet i limbo på sid 77 och om verkställighetshinder efter utvisningsbeslut på sid 92.

Sverige, Malmö, 19 november 2015.
Asylsökande i kö för registrering.
© UNHCR/Johan Bävman

Uppehållstillståndets längd

De viktigaste förändringarna i utlänningslagen jämfört med 2015 är reglerna om uppehållstillståndets längd och kraven för att få permanent tillstånd.

Alla uppehållstillstånd som ges i Sverige är numera tidsbegränsade till en början och det ställs särskilda villkor för permanentning.

Om du har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov, ömmande omständigheter eller verkställighetshinder har du rätt att bo och vistas i Sverige så länge som tillståndet gäller.

Tillståndet kan förlängas om du fortfarande har skäl för uppehållstillstånd när det löper ut.

- Uppehållstillstånd som flykting gäller i tre år.* Det kan förlängas med två år i taget.
- Uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande eller på grund av ömmande omständigheter gäller i tretton månader*. Det kan förlängas med två år i taget.
- Uppehållstillstånd på grund av *icke bestående verkställighetshinder* gäller högst tolv månader i taget.
- Alla uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet gäller när denna text skrivs till den 4 mars 2023. Om EU inte beslutar att upphäva skyddet så kommer det att förlängas automatiskt med sex månader i taget i högst ett år. Ytterligare ett års förlängning är möjligt enligt direktivet, men för det krävs nytt beslut från EU.

*Uppehållstillstånd för en flykting eller alternativt skyddsbehövande kan vara kortare om personen har begått ett grovt brott eller anses vara en säkerhetsrisk för Sverige. Det får aldrig vara kortare än ett år.

När det är dags att förlänga tillstånd på grund av skyddsbehov eller ömmande omständigheter kan du även ansöka om att tillståndet ska bli permanent, det vill säga att det förlängs för obegränsad tid. För att få permanent tillstånd måste du ha haft tidsbegränsat tillstånd i minst tre år och fortfarande ha skäl för uppehållstillstånd. Du måste också kunna försörja dig själv genom arbete, och det får inte finnas någon risk att du kommer att begå brott. Det finns särskilda regler för vilket arbete som räknas och hur mycket du måste tjäna.

→ *Läs mer* om förlängning på sid 68.

Uppehållstillstånd som inte ges längre

Fram till sommaren 2016 fanns ytterligare en skyddsgrund, *övriga skyddsbehövande*. Den användes sällan, men gällde vissa asylsökande från länder i väpnad konflikt som av någon anledning inte kunde räknas som alternativt skyddsbehövande. Flyende från miljökatastrofer skulle också kunna få uppehållstillstånd som övriga skyddsbehövande. Men denna kategori finns inte längre kvar i utlänningslagen.

I den tillfälliga begränsningslagen fanns en möjlighet att få uppehållstillstånd för att gå i gymnasiet eller en yrkesutbildning. Denna möjlighet var riktad till en begränsad grupp av de ungdomar som sökt asyl i Sverige utan vårdnadshavare och fått beslut under den tillfälliga lagen. Inga nya uppehållstillstånd enligt dessa regler ges längre. Däremot kan de ungdomar som har sådana tillstånd, när denna text skrivs, fortfarande ansöka om förlängning eller permanent tillstånd.

→ *Läs mer* om förlängning av uppehållstillstånd enligt gymnasireglerna på sid 70.

Anhöriga

Familjer har rätt att leva ihop, enligt flera internationella konventioner. Även enligt svensk lag har nära familjemedlemmar rätt att återförenas, om någon i familjen har fått uppehållstillstånd i Sverige, men den rätten gäller bara under vissa villkor. Det finns strikta regler för när och hur en familj får återförenas och vilka familjemedlemmar som omfattas.

Familj som söker asyl tillsammans

Om en kärnfamilj (föräldrar och barn under 18 år) kommer till Sverige tillsammans och någon av familjemedlemmarna beviljas uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov eller annat skäl, så får normalt hela familjen stanna. Även en annan vuxen som blivit barnets vårdnadshavare kan få uppehållstillstånd samtidigt med ett barn som får stanna på grund av skyddsbehov.

Familjeåterförening

Så länge du är asylsökande har din familj inte rätt att flytta till dig i Sverige, om det inte går att ordna genom Dublinförordningen för att ni alla är asylsökande i Europa. Reglerna i det här avsnittet gäller personer som har varit asylsökande och fått uppehållstillstånd eller är medborgare i Sverige. För exempelvis arbetskraftsinvandrare och personer som har uppehållsrätt enligt EU-regler finns andra regler. En grundregel är att dina familjemedlemmar ska göra ansökan om familjeåterförening från utlandet, alltså innan de reser in i Sverige.

→ *Läs mer* om Dublinförordningen på sid 36.

Den familjemedlem som befinner sig i Sverige vid familjeåterförening kallas *anknytningsperson*. För att få vara anknytningsperson måste du bo lagligt i Sverige, till exempel som svensk medborgare eller med permanent uppehållstillstånd. Tidsbegränsat tillstånd kan räcka om du har fått det på grund av skyddsbehov, ömmande omständigheter eller bestående verkställighetshinder. Det måste samtidigt vara troligt att du kommer att få permanent tillstånd så småningom. Du måste dessutom i de flesta fall kunna försörja dina anhöriga. Om du är flykting eller alternativt skyddsbehövande kan det vara bråttom att göra ansökan efter att du har fått uppehållstillstånd för att inte drabbas av ett högt försörjningskrav – läs mer om det nedan.

Om du har uppehållstillstånd på grund av arbete kan din familj få tillstånd enligt särskilda regler, se sid 25.

Du kan inte vara anknytningsperson enligt dessa regler om du har fått tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet. Men dina familjemedlemmar (make, maka eller sambo och barn under 18 år) har rätt att själva få tillfälligt skydd på samma sätt som du.

Makar och sambor

Om du får vara anknytningsperson så har din partner (make, maka eller sambo) rätt att återförenas med dig i Sverige. Detta gäller även om ni är ett par av samma kön. Men båda måste ha fyllt 18 år och ingen av er får vara gift med någon annan. Ni behöver kunna bevisa att ni är gifta eller har bott ihop.

Om ni inte är gifta eller samboende ännu, utan planerar att gifta er eller flytta ihop, kan ni ändå få återförenas. Ni kommer att behöva visa att förhållandet är seriöst, till exempel genom att svara på frågor om varandra. Om du bara har tidsbegränsat tillstånd måste ert förhållande dessutom ha etablerats redan i hemlandet.

Barn

Om du har barn under 18 år, eller om din partner har det, så har barnet också rätt att komma till Sverige. Det krävs att ni har bott ihop någon gång och att barnet inte har större anknytning till en förälder som bor kvar i ett annat land. Barnet får inte heller vara gift.

Det är oftast barnets ålder vid ansökan som räknas. Men i vissa fall, till exempel då föräldern har kommit hit för att gifta sig eller om föräldern har uppehållstillstånd på grund av studier eller arbete, så måste barnet fortfarande vara under 18 år då beslutet om återförening tas.

Föräldrar

En förälder (eller båda) har rätt att återförenas med ett barn som har sökt asyl i Sverige som minderårig utan vårdnadshavare och sedan har fått uppehållstillstånd som flykting eller alternativt skyddsbehövande. Om föräldrarnas ansökan om återförening dröjer mer än tre månader efter att barnet fått uppehållstillstånd så beviljas ansökan bara om barnet fortfarande är under 18 år då föräldern får beslut. Kraven för att vara anknytningsperson är annorlunda i dessa fall. Det spelar ingen roll hur långt uppehållstillstånd barnet har, men barnet får inte ha hunnit bli svensk medborgare. Minderåriga syskon kan få följa med som anhöriga till föräldern.

Andra anhöriga

Migrationsverket får enligt utlänningslagen även ge uppehållstillstånd för återförening av andra nära anhöriga som är beroende av varandra. Det kan till exempel vara ett barn som fyllt 18 år. Men då krävs det också att ansökan görs kort efter att anknytningspersonen har fått uppehållstillstånd. Det finns ingen fast tidsgräns. Dessutom får det inte ha gått lång tid sedan de anhöriga skiljdes åt och de måste ha levt tillsammans omedelbart innan de skildes åt. Vidare ska den nära anhöriga inte kunna få stöd på något annat sätt.

Migrationsverket får även ge uppehållstillstånd till en förälder som är vårdnadshavare för och sammanbor med ett barn, eller en förälder som har rätt till umgänge med ett barn. Men detta gäller enbart om barnet har permanent uppehållstillstånd eller är svensk medborgare.

Ansökan om uppehållstillstånd för anhöriga ska lämnas in från hemlandet eller något annat land där de anhöriga har rätt att vistas. Det går oftast fortast att ansöka via internet men det går också att lämna ansökan på ambassad eller konsulat. När beslutet fattas får dina anhöriga inte befinna sig i Sverige.

→ **Mer information** om undantag hittar du i avsnittet *Anhöriga som befinner sig i Sverige*, sid 22.

Passkrav

För att familjemedlemmar ska få resa in i Sverige krävs att de har giltigt pass och att de kan styrka sin identitet. I de flesta fall uppfylls båda delarna genom hemlandspass. Om de inte har hemlandspass kan det i undantagsfall gå att styrka identiteten på annat sätt, genom till exempel andra id-handlingar än pass. Sammantaget är det mycket svårt för familjer att få återförenas i Sverige om de kommer från ett land utan fungerande myndigheter som kan utfärda identitetshandlingar.

Om det är helt omöjligt för de anhöriga att få identitetshandlingar kan en DNA-analys göras. DNA-analysen kan inte styrka någons identitet, bara bekräfta familjebanden mellan barn och föräldrar. Detta kan i vissa fall leda till att kravet på *styrkt identitet* sänks till *sannolik identitet* och sedan görs en samlad bedömning för hela familjen. Men identitetskravet sänks oftast bara för vissa länder där ingen kan få godtagbara id-handlingar. Det sänks inte heller om det finns några andra tveksamheter i utredningen, som till exempel att makar lämnat olika uppgifter om något.

Om identiteten är tillräckligt utredd och de anhöriga bedöms ha rätt till uppehållstillstånd, men inte har några handlingar som kan användas som resedokument, så kan Sverige utfärda tillfälliga främlingspass för resan.

Försörjningskrav

Om du är vuxen och bor i Sverige är huvudregeln att du måste visa att du har en tillräckligt stor bostad och kan försörja dig själv och din familj innan dina anhöriga beviljas uppehållstillstånd. Dessa krav kallas försörjningskrav. Hur många rum bostaden måste ha beror på hur stor familjen är. Aktuella regler för hur stor bostad och hur stor inkomst du måste ha finns hos Migrationsverket.

När makar eller sambor ska återförenas och anknytningspersonen är svensk medborgare eller EES-medborgare så ställs inget försörjningskrav ifall de har en väl etablerad relation, till exempel genom att de har bott ihop en längre tid utomlands. Att paret har gemensamma barn kan vägas in, men det är inte säkert att det räcker som bevis för att relationen är väl etablerad.

Om anknytningspersonen, alltså familjemedlemmen som har uppehållstillstånd i Sverige, är ett barn blir det inget försörjningskrav. Det räcker dock inte att det finns barn i familjen, eftersom anknytning till vuxna ska prövas först. För ensamkommande barn räknas åldern vid asylansökan.

Det går också att få undantag från försörjningskravet av *särskilda skäl*. Det kan vara att du inte kan arbeta på grund av ålder eller funktionshinder.

Flyktingar och alternativt skyddsbehövande kan dessutom få undantag från försörjningskravet om tre villkor är uppfyllda,

- att ansökan lämnas in inom tre månader efter det att personen i Sverige fått uppehållstillstånd,
- att de inte kan återförenas i något land utanför EU, och
- att relationen fanns innan anknytningspersonen reste in i Sverige.

Alla tre villkoren ska vara uppfyllda för att slippa försörjningskravet.

🔗 **Utförliga regler** för att få uppehållstillstånd från utlandet på grund av familjanknytning finns på migrationsverket.se. Där finns också blanketter att fylla i.

→ Se lista över EES-länder på sid 132.

Anhöriga som befinner sig i Sverige

Om du redan befinner dig i Sverige och ansöker om uppehållstillstånd för att du är anhörig till någon som bor här, så får du antagligen avslag, eftersom en sådan ansökan ska lämnas in från utlandet. Undantag kan göras om du har en pågående asylansökan hos Migrationsverket eller befinner dig i Sverige lagligt med någon form av uppehållstillstånd, alltså inte bara som turist.

Om du söker asyl medan din partner och/eller barn redan bor i Sverige ska du ta upp anknytningen i din asylansökan. Du kan också ta upp anknytningen senare under proceduren om den har uppstått under tiden i Sverige.

Enligt lagen ska beslutsfattarna ta särskild hänsyn till barn som skulle kunna ta skada av att skiljas från en förälder, om det skulle bli fråga om en lång separation. Men för att du ska få söka från Sverige ska det stå helt klart att du skulle ha fått uppehållstillståndet om du sökt från utlandet. Det betyder att du kan få avslag till exempel om du vistats länge *illegalt* i Sverige.

Du måste visa upp särskilda skäl till att du inte kan resa till hemlandet eller att just ditt barn skulle fara illa av separationen. Du måste också kunna styrka din identitet med pass på samma sätt som om du sökt från utlandet.

Uppehållstillståndets längd för anhöriga

- Uppehållstillstånd för att flytta ihop med någon som har ett tidsbegränsat tillstånd gäller för samma tid som återstår av anknytningspersonens tillstånd. Det kan förlängas med två år i taget om relationen finns kvar.
- Uppehållstillstånd för att flytta ihop med någon som bor permanent i Sverige gäller i två år. Det kan förlängas med två år i taget om relationen finns kvar.

Efter minst tre år med uppehållstillstånd kan den anhörige ansöka om att få permanent tillstånd istället för förlängning med två år. Anknytningen till samma person måste finnas kvar. Vuxna anhöriga måste kunna försörja sig själva genom arbete och det får inte finnas någon risk för brottslighet. Om personen har arbete kan föräldrapenning eller sjukpenning räknas in. Det finns särskilda regler för vilka arbeten och vilken lönenivå som krävs. Vid permanentning bedöms varje familjemedlem för sig, så det är inte säkert att alla kan få permanent uppehållstillstånd på en gång.

→ *Läs mer* om permanentning och undantag från kraven på sid 69.

Fråga: *Kan jag som asylsökande gifta mig i Sverige?*

Svar: Som asylsökande kan du gifta dig eller bli sambo (flytta ihop) med din partner i Sverige. Detta gäller även par av samma kön.

Innan ni gifter er måste det göras en hindersprövning. Det betyder att man utreder om det finns några hinder, till exempel att någon av er redan är gift. Du kan därför behöva intyg från ditt hemland, till exempel från ambassaden. Prövningen görs på det lokala skattekontoret och du behöver godkända ID-handlingar, helst pass.

Har du ID-handlingar kan du gifta dig även om du är papperslös, till exempel om du fått avslag på asylansökan och väntar på utvisning.

Giftermålet kan ske var som helst, men det ska förrättas av en präst eller annan godkänd vigselförrättare, och med två vittnen. Om du gifter dig enligt muslimsk sed bör du kontrollera hos Skatteverket att äktenskapet registrerats i Sverige.

Fråga: *Jag har fått avslag på asylansökan.
Kan jag få stanna hos min familj i Sverige?*

Svar: Om du har barn som bor i Sverige och det finns risk för en långvarig separation från barnet, så kan du eventuellt få söka från Sverige, men bara på vissa villkor – se ovan under *Anhöriga som befinner sig i Sverige*.

Huvudregeln är annars att du ska ansöka från ditt hemland – eller från något annat land där du har rätt att vistas.

Du behöver stanna kvar en period i det land där du lämnat in ansökan, eftersom du kan bli kallad till intervju på svenska ambassaden. Om du får tillstånd ska det också hämtas på ambassaden.

Det går att lämna in ansökan i vilket land som helst där du har en adress, men ambassaden är inte skyldig att utreda ditt ärende om du inte har tillstånd att vara i landet.

Alla länder har inte en svensk ambassad som utreder ansökningar. Då ska det ändå finnas en ambassad, oftast i ett grannland, som har till uppgift att ta hand om ansökningarna.

Fråga: *Min partner kommer från ett EU-land och bor i Sverige. Har jag rätt att bo i Sverige?*

Svar: Ja. Om din make, maka eller sambo är medborgare i ett annat EU- eller EES-land och bor och kan försörja sig i Sverige så har du automatiskt rätt att bo här. Det kallas uppehållsrätt. Du behöver bara anmäla dig till Migrationsverket för att få ett uppehållskort.

Det gäller även personer som har dubbla medborgarskap, om det ena är från ett EU-land. Din partner får dock inte vara medborgare enbart i Sverige. Partnern måste också ha utnyttjat sin rörlighet till exempel genom att ha flyttat till Sverige från det andra landet. Du måste ha giltigt pass och en sjukförsäkring genom din partners arbete eller på annat sätt.

→ Se lista över EU/EES-länder på sid 132.

Fråga: *Jag vill bo med min nya partner i Sverige men Migrationsverket vill pröva om vårt förhållande är på riktigt. Hur går det till?*

Svar: Om ni ska gifta er så ska Migrationsverket utreda om det är ett så kallat seriöst menat förhållande. Samma sak gäller om ni vill bli sambo men inte har bott ihop tidigare i utlandet. Detta kallas seriositetsprövning.

Det Migrationsverket tittar på är hur länge ni har känt varandra, om ni pratar ett gemensamt språk och vad ni vet om varandra.

Om Migrationsverket tror att det finns risk för att den ena partnern kommer att utsättas för våld eller allvarliga kränkningar i förhållandet kan det bli nej på ansökan. För att kunna se om det finns en sådan risk får Migrationsverket information från Polisen, som har ett register över personer som är misstänkta eller dömda för brott.

Är ni redan gifta eller sammanboende så ska egentligen inte seriositeten prövas. Men ni måste ändå räkna med att bli kallade till intervjuer om förhållandet, för att visa att ni faktiskt är ett par och inte har gift er eller flyttat ihop bara för att få uppehållstillstånd (skenäktenskap).

Alla övriga villkor för familjeåterförening ska förstås också uppfyllas. Tänk på att om den av er som bor i Sverige har tidsbegränsat uppehållstillstånd så tillåts inte anhöriginvandring om ni inte har varit ett par redan i hemlandet.

Arbete och studier

Reglerna för att söka uppehållstillstånd i Sverige för att arbeta eller studera skiljer sig mycket från reglerna för asylsökande. Procedurerna ska inte blandas ihop. Dessa regler tas ändå med här eftersom många som behöver söka asyl kommer till Sverige efter att först ha fått arbetstillstånd. Det händer också att personer som har varit asylsökande får erbjudande om jobb och behöver ansöka om arbetstillstånd.

En grundregel är att en första ansökan om uppehållstillstånd för arbete eller studier ska göras från utlandet. Du får inte resa in förrän ansökan är beviljad. Det finns vissa undantag för *spårbyte* när du redan befinner dig i Sverige av något annat skäl. Läs mer om det nedan.

Arbetstillstånd

För att du ska få uppehållstillstånd på grund av arbete krävs att du har ett erbjudande om arbete i Sverige. Arbetet ska ha varit utannonserat minst tio dagar i hela EU – det bör göras genom annons hos Arbetsförmedlingen. Från och med 1 juni 2022 krävs även ett anställningsavtal.

Arbetet behöver inte vara på heltid, men lönen ska (när denna text skrivs 2022) vara minst 13 000 kronor i månaden före skatt. Villkoren ska vara godkända av den fackliga organisation som arbetsgivare inom branschen brukar sluta avtal med. Det finns också krav på företagets ekonomi, försäkringar med mera. Aktuella regler för att söka arbetstillstånd finns på Migrationsverkets hemsida. Där kan arbetsgivaren fylla i en blankett online. Reglerna är tydliga, men de måste följas till punkt och pricka både av dig som söker arbete och arbetsgivaren som ska anställa dig.

När du har fått arbetserbjudandet eller anställningsavtalet kan du ansöka om arbetstillstånd och uppehållstillstånd. Även detta kan göras online, men du kommer även att behöva besöka ambassad. Förstagångstillstånd på grund av arbete ges normalt inte om du redan befinner dig i Sverige. Du måste ha ett pass som är giltigt under hela den tid som arbetstillståndet gäller.

Om du får uppehållstillstånd på grund av arbete så kan även din make eller maka och barn under 21 år få uppehållstillstånd för samma tid om de ansöker samtidigt med dig. Det går även att ansöka senare. Tidigare har det inte funnits något försörjningskrav för anhöriga som ansökt samtidigt med personen som fått arbete. Från och med 1 juni 2022 gäller ett försörjningskrav oavsett när familjen ansöker. Det betyder att du måste ha bostad för familjen och tillräckligt hög lön för att försörja dem, som vid annan anhöriginvandring.

→ Läs om reglerna för familjen på Migrationsverkets webbplats:
migrationsverket.se/Privatpersoner/Arbeta-i-Sverige/Tillstand-for-familjen.html

Om du vill förlänga ett tillfälligt arbetstillstånd ska du ansöka om detta innan det har gått ut. Det är tillåtet att byta arbetsgivare, men om du gör det inom de första 24 månaderna måste du ansöka om ett nytt arbetstillstånd. Efter 24 månader behöver du bara ansöka om nytt arbetstillstånd om du byter yrke. Säger du upp dig eller skulle du bli uppsagd från ditt arbete har du rätt att stanna kvar i Sverige för att söka nytt jobb i tre månader efter det att du slutat. För att arbetstillståndet ska kunna bli permanent krävs att du har arbetat lagligt, ”vitt”, i totalt fyra av sju år. Vid permanentning behöver du även kunna försörja din familj, trots att det inte krävdes från början. Vuxna anhöriga kan uppfylla kraven för permanentning genom egen försörjning.

Migrationsverket kan kontrollera lön och anställningsvillkor även efter det att du fått ett arbetstillstånd och får återkalla det ifall förutsättningarna för tillståndet inte är uppfyllda.

Det går även att få uppehållstillstånd för att du har startat eller förvärvat ett företag, som du behöver bo här i Sverige för att kunna sköta. Reglerna för detta finns också på Migrationsverkets hemsida. Det finns krav på företagets uppbyggnad, likviditet och framtidsplaner. Upphållstillståndet ska sökas från ditt hemland eller ett land där du har rätt att vistas. Du måste ha ett giltigt pass.

Studier

För att få uppehållstillstånd på grund av studier krävs att du sökt och kommit in på en utbildning, till exempel vid en högskola. Du ska också ha visat att du har tillräckligt mycket pengar sparade för att kunna försörja dig under utbildningstiden. När denna text skrivs 2022 är summan som krävs 8 694 kronor i månaden, men kan du visa att du får fri bostad och/eller mat, kan beloppet sättas ned något. Om utbildningen är kortare än ett år måste du också ha en heltäckande sjukförsäkring. Det kostar dessutom pengar att gå de flesta utbildningar. Det kan finnas stipendier du kan söka.

För att uppehållstillstånd för studier ska förlängas krävs att du har klarat normal studietakt, om det inte finns särskilda skäl för att du har behövt längre tid. Det går inte att få permanent uppehållstillstånd för studier.

Upphållstillstånd för studier kan sökas med hjälp av blanketter på internet, men om du får uppehållstillstånd ska tillståndet hämtas på en ambassad. Tillståndet är tidsbegränsat till en början, men kan förlängas.

Byta spår

Har du haft tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av äktenskap, arbete eller studier kan du söka om uppehållstillstånd på någon annan grund, till exempel för att du har studerat men nu har fått ett jobb eller bildat familj i Sverige. Sådana uppehållstillstånd ska normalt sökas från utlandet. Ansöker du innan uppehållstillståndet har gått ut så kan du även begära att få göra ansökan från Sverige. Det kan beviljas om du har skäl för att inte lämna Sverige, särskilt om du har uppfyllt villkoren för det tidigare tillståndet.

Det går även att söka asyl i Sverige efter att ha rest in med någon form av uppehållstillstånd. Men om du dröjer med att söka asyl kan myndigheterna ifrågasätta om du verkligen har behov av skydd.

→ *Läs om* att söka arbetstillstånd efter avslag på asylansökan på sid 99.

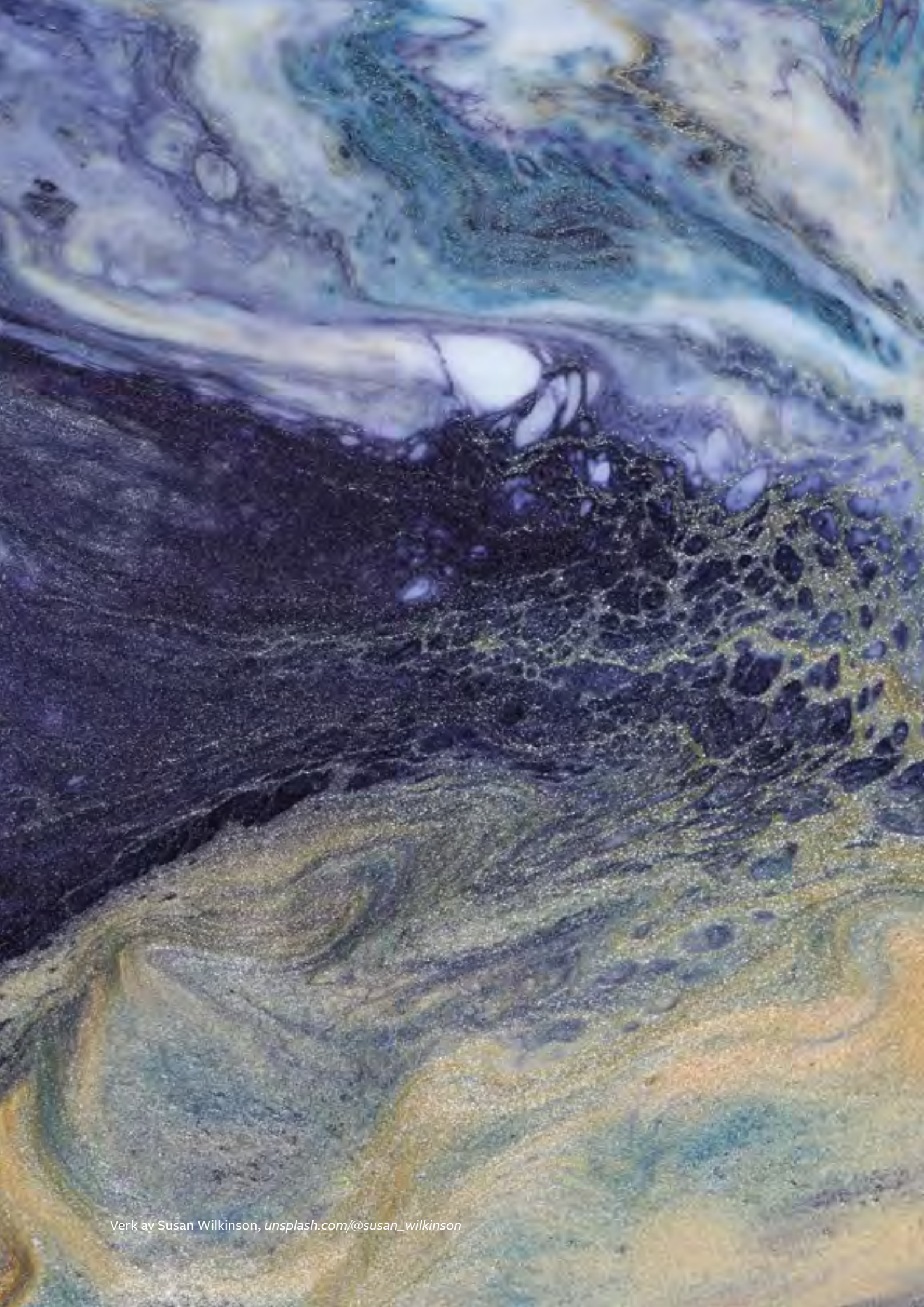
 Utförliga regler för att få uppehållstillstånd från utlandet på grund av arbete eller studier finns på Migrationsverkets hemsida. Där finns också blanketter att fylla i. Se migrationsverket.se

Jordanien, Zaatari flyktingläger, november 2016.
© UNHCR/Jaz Cummins

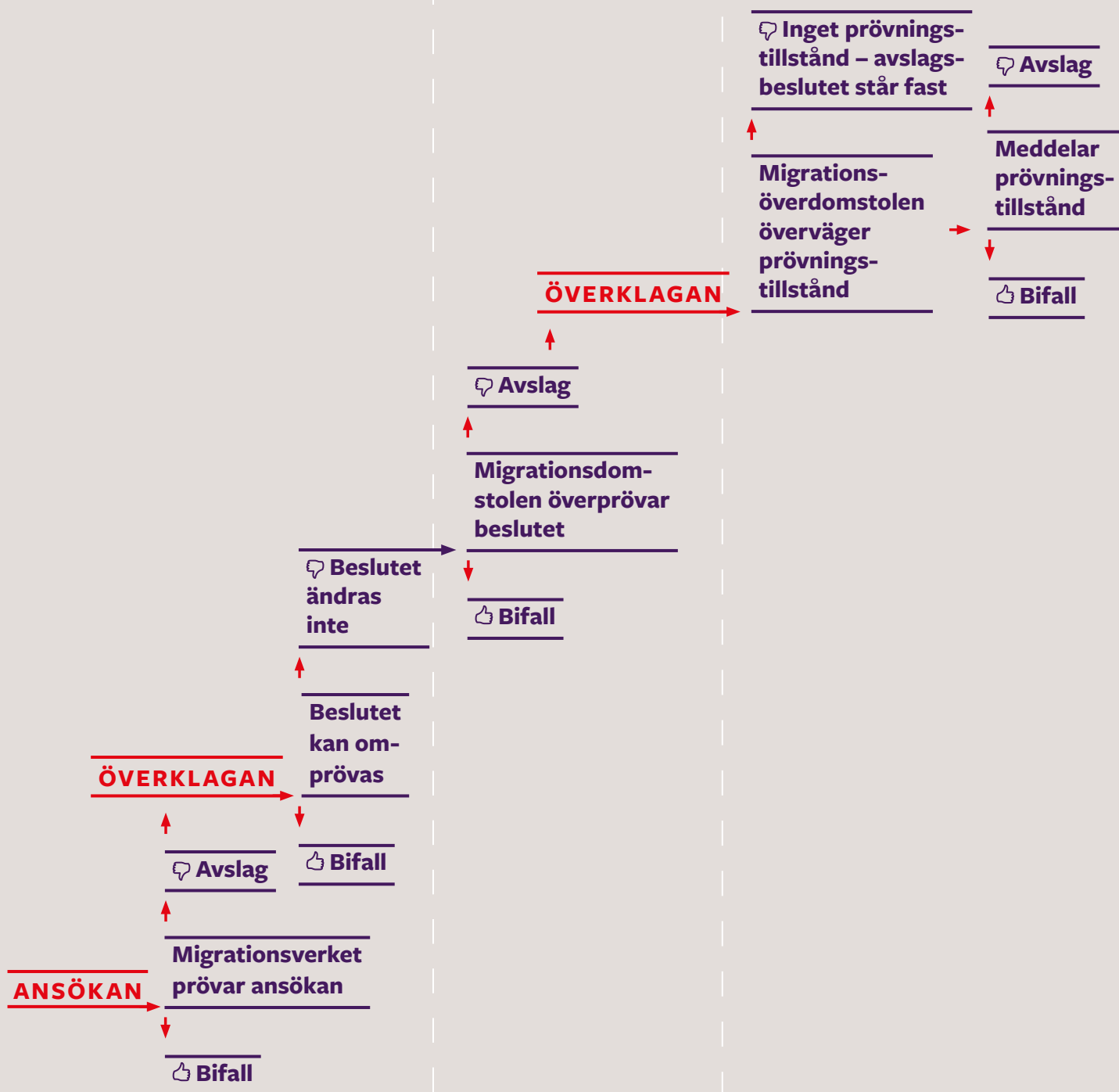
2

ASYLPROCEDUREN

MIGRATIONSVERKET

MIGRATIONS- DOMSTOLEN

MIGRATIONS- ÖVERDOMSTOLEN

Första instans:

Migrationsverket

När du söker asyl i Sverige är det Migrationsverket du träffar först. Det är den myndighet som bestämmer vem som ska få uppehållstillstånd i landet.

Du bör söka asyl så fort som möjligt efter det att du har kommit till Sverige, gärna samma dag. Annars kan Migrationsverket tro att du inte har så starkt behov av skydd.

För att kunna få asyl i Sverige måste du befinna dig i Sverige. Men visum beviljas inte för att söka asyl. Därför vänder sig många till smugglare och passerar gränser utanför kontrollerna. Andra reser in med visum eller uppehållstillstånd som de har fått av något annat skäl och söker asyl när de kommer fram. De som kommer från ett land vars medborgare inte behöver visum till EU-länder kan resa in utan något särskilt skäl.

Om du har rest in illegalt så är det extra viktigt att du söker asyl så fort du kan, eftersom du annars kan bli tagen av Polisen. Om du har besöksvisum eller uppehållstillstånd som Sverige har utfärdat så har du rätt att vistas i Sverige. Men om du ska söka asyl så bör du ändå inte vänta.

→ *I avsnittet om Dublinförordningen* på sid 36 finns information om vad som gäller om du har visum som utfärdats av ett annat EU-land.

Om du är ukrainsk medborgare och ska söka skydd enligt massflyktsdirektivet så är det inte lika bråttom. Men du behöver registrera din ansökan inom 90 dagar från din inresa. Det är den tid du har rätt att vistas i Sverige utan visum.

Registrering

När du kommer till Sveriges gräns (flygplatser räknas också) kan du säga att du vill söka asyl. Då kommer du att hänvisas till någon av Migrationsverkets ansökningsenheter. De finns till exempel i Sundbyberg (utanför Stockholm), Göteborg och Malmö. Fler ansökningsenheter kan finnas när många anländer samtidigt. När denna text skrivs 2022 finns en tillfällig möjlighet för medborgare i Ukraina som har giltiga id-handlingar att registrera ansökan via internet. På Migrationsverkets hemsida finns information om internetansökan och om vilka kontor du kan gå till för att göra en ansökan.

🔗 *Se Migrationsverkets hemsida* migrationsverket.se

Registreringen omfattar sådant som ditt namn, födelsedatum, medborgarskap och språk.

I samband med att din ansökan registreras, eller vid ett senare tillfälle, kommer du att få lämna fingeravtryck och bli fotograferad. Migrationsverket prövar också om du har rätt till det ekonomiska bidrag som asylsökande kan få om de inte har egna pengar. Barn under 14 år behöver inte lämna fingeravtryck.

Du ska också bli tillfrågad om din hälsa och om du vill göra en frivillig hälsokontroll. Du kommer att få lämna ifrån dig ditt hemlandspass om du har ett sådant. Om inte kommer Migrationsverket att be om andra ID-handlingar, som ID-kort, körkort, militärbok, militärkort eller födelsebevis. De kommer även att fråga dig om du har önskemål kring vilket *offentligt biträde* du vill ha (det offentliga biträdet är en jurist som ska hjälpa dig kostnadsfritt), och om det spelar någon roll för dig om den som intervjuar dig och tolken är man eller kvinna. Vilket offentligt biträde du får kan bli betydelsefullt för dig och det kan vara bra att välja själv om du har möjlighet till det. Kontakta gärna frivilligorganisationer för information om kunniga biträden.

Du kan tidigt i asylproceduren få frågan om att göra en *språkanalys*. En språkanalys gör Migrationsverket för att se om du verkligen kommer från den plats du säger att du kommer ifrån. Analysen går ut på att du får prata medan din röst spelas in. Sedan lyssnar en språkbedömare som anlitas av Migrationsverket på bandet och bedömer var din dialekt hör hemma.

När du sökt asyl får du ett kort med dina personuppgifter. Det kallas *LMA-kort*. LMA står för Lagen om mottagande av asylsökande. Du kommer sedan att erbjudas boende. Om du inte har egna pengar har du rätt till dagersättning, ett bidrag för asylsökande. Det finns undantag från den rättigheten beroende på var du bor.

→ *Läs mer* om dina rättigheter under tiden som asylsökande på sid 55.

Om du är under 18 år och kommer till Sverige på egen hand, utan dina föräldrar eller någon annan som har ansvar för dig, så kommer du att placeras i ett familjehem eller ungdomsboende. Du kommer också efter en tid att få en *god man*, en vuxen person som ska hjälpa dig i kontakterna med Migrationsverket, din ekonomi och andra saker.

Snabbprocedur för tillfälligt skydd

Om du har lämnat Ukraina tidigast den 30 oktober 2021 och har pass eller någon annan id-handling som visar vem du är, så kan du få ett snabbt beslut om tillfälligt skydd direkt efter registreringen. Istället för LMA-kort får du i så fall ett uppehålls-tillståndskort där det framgår att du har tillstånd att vara i Sverige och att du har rätt att arbeta. Du får också tillbaka ditt pass. Den följande informationen i detta kapitel om var din ansökan ska prövas och asylproceduren berör inte dig. Om du anser att du har rätt till skyddsstatus kan du fortfarande ansöka om det, utan att förlora ditt tillfälliga skydd.

→ *Läs mer* om dina rättigheter med tillfälligt skydd och om att söka skyddsstatusförklaring på sid 61.

Dublinförordningen: I vilket land får du söka asyl?

Vid den första kontakten med Migrationsverket får du flera frågor om resan till Sverige. Handläggaren vill veta när du lämnade ditt hemland, vilken plats du reste från och hur du tog dig till Sverige.

Han eller hon kommer att fråga om du har varit i andra länder innan du kom hit. Migrationsverket vill också veta om du har kvar biljetterna för resan till Sverige. Sedan utreder Migrationsverket om din asylansökan ska prövas här eller i ett annat land. Du kan inte själv välja var du vill söka asyl. EU-länderna och ytterligare några länder har regler kring detta. Överenskommelsen kallas *Dublinförordningen* och de länder som har skrivit under den kallas Dublinländer. Tanken är att du bara ska kunna söka asyl i ett av dessa länder.

Vid sidan av Dublinförordningen finns regler som gör att din asylansökan kan avvisas (inte behandlas) för att du redan har skydd eller skulle kunna få skydd i ett annat land.

Rzeszow, Polen, mars 2022.
Tillfälligt härbärge för flyktingar från Ukraina.
© UNHCR/Maciej Moskwa.

Så här fungerar Dublinförordningen

Dublinförordningen används av alla EU-länder samt Island, Liechtenstein, Norge och Schweiz, *Dublinländer*. Den innehåller regler som fastställer vilket av länderna som ansvarar för att pröva en asylansökan. Det finns olika undantag, bland annat för familjeåterförening. Nedan sammanfattas dessa regler och undantag. Sammanfattningen är inte så tydlig eftersom Dublinförordningen innehåller detaljer som kan tolkas olika i olika länder.

- Om du redan fått uppehållstillstånd i ett annat EU-land så gäller inte Dublinförordningen längre men ansökan kommer ändå att avvisas.
Läs mer om detta på sid 41.

Om din asylansökan redan har börjat utredas i ett Dublinland, så ska det landet fortsätta att sköta ditt ärende. Detta gäller även om det andra landet har hunnit fatta beslut i asylärendet. Du kan alltså bli tvungen att åka tillbaka även om du fått avslag.

Följande punkter gäller om din asylansökan inte har börjat prövas någonstans.

- Om du är barn under 18 år och söker asyl ensam så ska din ansökan i första hand prövas i ett land där du har föräldrar, syskon eller andra anhöriga, om det skulle vara det bästa för dig. Har du inte familjemedlemmar som du ska återförenas med så har du rätt att få asylansökan behandlad i det land där du befinner dig, utan att skickas till något annat Dublinland.
Om din ålder blir ifrågasatt och myndigheterna bestämmer att du ska räknas som vuxen så kan du bli överförd till ett annat land enligt någon av de följande punkterna.
- Om du är vuxen och din make, maka eller sambo eller barn finns i ett Dublinland som asylsökande eller har fått uppehållstillstånd där efter att ha varit asylsökande, så ska ni kunna få era ansökningar prövade i samma land. Om inga av era asylansökningar har börjat prövas kan det bli så att ni ska sammanföras i det land där de flesta eller den äldsta av er finns.
Det är viktigt att du från början när du söker asyl berättar att ni vill återförenas, om dina familjemedlemmar finns i ett annat dublinland dit du vill komma. De vuxna måste båda skriva under att de vill återförenas.
- Om du inte ska återförenas med familj i ett annat Dublinland, så ska du få din ansökan prövad i det Dublinland som har beviljat dig uppehållstillstånd eller visum, så att du kunde resa in i området. Detta gäller om det inte gått mer än två år sedan uppehållstillståndet löpte ut, eller sex månader sedan visumet löpte ut.
- Om du inte haft uppehållstillstånd eller visum och inte sökte asyl vid EU:s yttre gräns, så räknas inresan som olaglig, illegal. Då ska din asylansökan prövas i det land där du först reste in i området.
Om det inte går att visa var du reste in men det kan visas att du har varit fem månader illegalt, det vill säga utan tillstånd, i ett Dublinland, så ska asylansökan prövas där.
- Om inget av ovanstående gäller dig, så ska asylansökan prövas i det land där du lämnat in den.

Om du kommer till Sverige för att söka asyl, men det visar sig att din ansökan ska prövas i ett annat Dublinland enligt någon av de här reglerna, så kommer du att få beslut om att du ska resa dit. Oftast är det för att du har lämnat fingeravtryck i ett annat land. Det kommer att hittas i registret när du lämnar fingeravtryck i Sverige.

När Sverige anser att ett annat land har ansvaret så skickas en förfrågan dit. Vissa länder bryr sig inte om att svara, och då räknas det som ett godkännande.

Medan ditt ärende behandlas enligt Dublinförordningen så får du inte arbeta i Sverige och du har ingen automatisk rätt till offentligt biträde. Det går att begära ett offentligt biträde men vanligast är att du inte får det. Ensamkommande barn är undantagna och får normalt sett ett biträde och har alltid rätt att få en god man.

→ *Läs mer* om god man – se sid 127.

Komma till Sverige genom Dublinförordningen

Om du har familj i Sverige men har registrerat din asylansökan i ett annat Dublinland så kan du ändå begära att din asylansökan ska prövas i Sverige. Störst möjlighet att lyckas är om du har förälder, partner, eller minderårigt barn i Sverige, och om familjen i Sverige kommit långt i sin asylprocedur eller redan har uppehållstillstånd. Kontakta myndigheterna i det land där du befinner dig, berätta att du har familj i Sverige och be myndigheterna begära att Sverige tar över ansvaret för din asylansökan.

Skickas till Sverige genom Dublinförordningen

Om du har fått söka asyl i Sverige men upptäcker att du kommer att få avslag, kanske du vill försöka i ett annat land istället. Men när du börjat söka asyl i Sverige så har Sverige blivit det ansvariga landet. Det gäller även om du fått slutligt avslag i Sverige. Om du försöker i ett annat Dublinland riskerar du att inte få söka asyl där. Alla Dublinländer tillämpar inte förordningen lika strängt och det händer att någon får sin sak prövad trots att personen redan sökt asyl i Sverige. Men det går inte att räkna med detta. Det normala är att du kommer att få ett beslut om att skickas tillbaka till Sverige.

→ *Se lista* över Dublinländer på sid 132.

Fråga: Hur kan Migrationsverket veta var jag har varit?

Svar: Alla som är 14 år eller äldre och som söker asyl i ett Dublinland måste lämna fingeravtryck. Fingeravtrycken lagras i EU:s register EURODAC. Motsvarande register finns för viseringar. Ländernas migrationsmyndigheter kan söka i databaserna och om du har sökt visum eller sökt asyl i ett av länderna syns det. Migrationsverket kommer då att försöka få dig att åka tillbaka dit.

Ibland händer det att även barn under 14 år tvingas lämna fingeravtryck när polis eller gränsvakter inte tror på den ålder som barnet uppger. Det händer också att personer registreras som asylsökande i samband med inresa utan att personen hade tänkt söka asyl.

Om Migrationsverket redan då du gör din asylansökan ser att du ska skickas till ett annat Dublinland så kommer du få veta det med detsamma och du kommer antagligen inte att kallas till någon mer muntlig utredning. Om det kommer fram senare under processen så får du information om det då, och möjlighet att berätta för Migrationsverket om du har skäl mot att skickas till det andra landet.

Om Migrationsverket beslutar att du ska skickas till det ansvariga Dublinlandet så kan du överklaga det på ditt eget språk till migrationsdomstolen.

→ Läs mer om överklagande på sid 47.

Fråga: Måste länderna följa Dublinförordningen?

Svar: Nej. Varje land får pröva en persons asylskäl om det vill. I Dublinförordningen finns dessutom ett särskilt undantag som förbjuder överföring till länder där mottagnings- och asylprocedurerna helt havererat. Det som kan spela roll för om ett undantag ska göras är dels hur mottagandet i det andra landet ser ut, dels den asylsökandes personliga skäl, som sjukdom och anknytning till ett visst land.

Sverige och andra EU-länder stoppade under en lång period alla överföringar till Grekland, bland annat för att Europadomstolen hade tagit ställning mot överföringar dit. Senare har överföringar till Ungern stoppats. Andra undantag görs ytterst sällan. Sverige anser att det krävs väldigt speciella omständigheter för att göra individuella undantag och utgår generellt från att asylsökande behandlas lika bra i alla länder som omfattas av förordningen.

Fråga: När slutar ett Dublinbeslut att gälla?

Svar: När det ansvariga Dublinlandet går med på att ta emot dig kallas det en accept. När den accepten har kommit måste du överföras – det vill säga skickas – till det ansvariga landet inom sex månader. Denna period kan förlängas till tolv månader om du sitter i fängelse eller till arton månader om du håller dig undan.

Om du inte har överförts inom den tiden så får landet där du befinner dig ansvar för att pröva ditt asylärende.

Om överföringsbeslutet tillfälligt stoppas någon gång under processen, till exempel medan du överklagar, så börjar tidsfristen räknas från den dagen stoppet upphävs. Om du är i Sverige kan du kontakta Migrationsverket direkt och fråga.

 [Migrationsverket, migrationsverket.se/kontakta-oss.html](https://migrationsverket.se/kontakta-oss.html)

Fråga: Gäller Dublinreglerna även om jag har blivit utvisad?

Svar: Nej. Om du har blivit utvisad och rest tillbaka till ditt hemland kan du på nytt söka asyl i vilket Dublinland som helst om du lyckas ta dig dit. Efter att utvisningen verkställts har inte landet du utvisades från något ansvar att ta tillbaka dig. Men om du har fått återreseförbud så kan du inte resa in med visum så länge återreseförbudet gäller.

Detsamma gäller om du lämnar Dublinområdet på egen hand och stannar utanför området i minst tre månader. Men då måste du kunna bevisa det med handlingar och beviskraven är mycket hårda. Du får i det fallet inte heller ha kunnat söka asyl i landet du har vistats i.

Observera att du alltid, då du ska tillbaka till Dublinområdet, måste ta dig direkt till det land där du ska söka asyl för att inte på nytt bli ett Dublinärende.

→ *Läs mer om återreseförbud på sid 87.*

Fråga: Hur behandlas asylsökande i andra Dublinländer?

Svar: Asylsökande behandlas olika i olika Dublinländer. Det som kan skilja sig är vilka rättigheter asylsökande har (till exempel om de har rätt till juridiskt biträde), hur mottagandet och asylproceduren ser ut och vem som får uppehållstillstånd.

Alla Dublinländer har lovat att följa FN:s flyktingkonvention och EU:s medlemsstater är skyldiga att följa samma grundläggande förordningar och direktiv för sina asylprövningar. Det finns ändå stora skillnader i vilken hjälp asylsökande får till boende, ekonomiskt stöd, med mera, under tiden ansökan behandlas.

🔗 **Ta reda på** vilka regler som gäller i det land du ska till genom att titta på asylumineurope.org

🔗 **Ta kontakt med** organisationer i andra Dublinländer genom wzeu.info

Andra skäl till att asylansökan avvisas

Om du har fått asyl, alltså uppehållstillstånd med status som flykting eller alternativt skyddsbehövande, i ett annat EU-land, så tillämpas inte Dublinförordningen. Men din asylansökan kommer ändå att avvisas, det vill säga att den inte prövas i sak. Det beror på att du redan anses ha fått skydd och inte längre riskerar att skickas till landet som du flytt från eller där du är medborgare. Det här kommer att hända även om uppehållstillståndet du fått i det andra landet har gått ut. Du kan utvisas dit även om du har behandlats illa där. När ett EU-land har förklarat att du har skyddsstatus så anses det landet ha skyldighet att fortsätta besluta om ditt skydd.

Ett beslut som beror på att du redan har skydd kan inte väntas ut som ett Dublinbeslut. Om du samtidigt får ett beslut om att du måste lämna Sverige så gäller det i fyra år och du riskerar att få samma beslut igen om du skulle försöka på nytt efter den tiden. Men det betyder inte att du är förbjuden att besöka Sverige. Om du har uppehållstillstånd i ett EU-land så har du rätt att resa inom EU och besöka andra EU-länder upp till tre månader per halvår. Det är också möjligt att från det andra EU-landet ansöka om arbetstillstånd eller familjeåterförening i Sverige. Om du har haft återreseförbud så upphävs det när du får uppehållstillstånd i ett EU-land.

Ansökan kan avvisas även om du har fått asyl i ett land utanför EU. Det ska vara säkert att du blir insläppt i det landet och att du är skyddad mot förföljelse där, och inte kommer att skickas vidare till något annat land där du riskerar förföljelse.

Dessutom kan ansökan avvisas för att du *skulle kunna* få skydd i ett annat land. Det kan röra sig till exempel om att du eller din make har bott där tidigare, att du har studerat där eller att du hör till en viss grupp som har rätt att få medborgarskap där. För sådana beslut krävs att du har möjlighet att söka skydd i det andra landet och att du inte riskerar förföljelse eller någon omänsklig behandling där. Om du har en ännu starkare anknytning till Sverige till exempel genom nära familj här så ska din ansökan inte avvisas.

Om du är medborgare i ett EES-land kan du inte heller få asyl i Sverige, men det finns andra möjligheter till uppehållsrätt.

→ Se lista över EES-länder på sid 132.

Snabbprocedur och avvisning

När en asylansökan avvisas eller avslås så får du samtidigt ett beslut om att du måste lämna landet. Om det inte har gått mer än tre månader sedan du ansökte kallas beslutet för *avvisning*. Ordet avvisning används alltså för två olika saker, dels att en ansökan avvisas från att behandlas, dels att en person avvisas från Sverige. (Om det har gått längre tid än tre månader så blir det istället ett beslut om *utvisning*.) Om du har uppehållstillstånd i ett annat EU-land ska du först uppmanas att resa tillbaka dit själv innan du får beslut om avvisning eller utvisning.

Om du får ett beslut om avvisning för att du redan har skydd i ett annat land, i eller utanför EU, så kan Migrationsverket samtidigt besluta att avvisningen får ske med *omedelbar verkställighet*. Samma sak kan hända om asylansökan behandlats men Migrationsverket anser att det är en *uppenbart ogrundad ansökan*.

En ansökan kan betraktas som uppenbart ogrundad om Migrationsverket anser att de skäl du tagit upp inte alls är några som skulle kunna ge uppehållstillstånd, eller att det du säger inte alls verkar sant. En annan anledning att din ansökan ses som uppenbart ogrundad kan vara att landet du kommer ifrån betraktas som ett *säkert land*. I så fall måste du kunna bevisa att det inte skulle vara säkert just för dig.

De länder som räknas som säkra är när denna text skrivs 2022 Albanien, Bosnien och Hercegovina, Chile, Georgien, Kosovo, Mongoliet, Nordmakedonien och Serbien.

Om du avvisas med omedelbar verkställighet är du skyldig att lämna Sverige omedelbart. Du får överklaga, men du får inte vänta i Sverige på svaret. Ensamkommande barn får dock inte skickas från Sverige förrän tidigast en vecka efter att barnet fått ta del av beslutet. Om det finns en risk att Migrationsverket kommer att anse din asylansökan som uppenbart ogrundad är det därför viktigt att du berättar om vilka hot det finns mot dig så utförligt som möjligt, och förklarar varför ditt hemland inte är säkert i just ditt fall.

Migrationsverket får inte besluta om avvisning eller utvisning utan att det har hållits ett muntligt sammanträde, där den sökande har fått tillfälle att yttra sig. Detta gäller även för Dublinärenden och ansökningar som anses uppenbart ogrundade.

Offentligt biträde

De flesta asylsökande har rätt till ett offentligt biträde. Det är en jurist som hjälper dig med din asylansökan och företräder dig inför Migrationsverket. Om du behöver överklaga fortsätter det offentliga biträdet att hjälpa dig med det. För att biträdet ska kunna vara ditt ombud i domstolen behöver du underteckna en *fullmakt*. Du behöver inte betala någonting för det; bitrådets arvode betalas av Migrationsverket eller domstolen. De offentliga biträdena är inte anställda av eller på annat sätt kopplade till Migrationsverket. Deras uppdrag är att företräda dig som asylsökande.

Du får inget offentligt biträde om Migrationsverket anser att det inte behövs, till exempel

- om Migrationsverket betraktar det som uppenbart att du kommer att få uppehållstillstånd,
- om din asylansökan inte ska prövas i Sverige, eller
- om Migrationsverket tycker att din ansökan är *uppenbart ogrundad*.

Annars ska du få ett offentligt biträde. Om du inte får ett offentligt biträde kan du överklaga det beslutet. För att få hjälp i processen kan du även anlita ombud själv eller kontakta frivilligorganisationer. Barn som söker asyl utan vårdnadshavare ska alltid få offentligt biträde.

Du kan önska vem du vill ha som biträde när du träffar Migrationsverket för första gången eller strax därefter. Det kan vara viktigt att personen är intresserad av asylfrågor och har jobbat med dem tidigare. Om du ansöker om ett visst biträde ska Migrationsverket godkänna det om det inte finns särskilda skäl, som att biträdet bor för långt bort från dig.

Om du som har skäl som du inte vill att din make/maka ska känna till kan du be om ett eget offentligt biträde.

För kvinnor och HBTQ-personer som söker asyl kan det vara bra att representeras av någon som har jobbat med kvinnors och HBTQ-personers asylskäl förut. Om du inte känner till några biträden kan du vända dig till en asylgrupp eller annan frivilligorganisation nära dig för att få tips.

🔗 **Kontaktuppgifter** till FARR:s medlemsföreningar hittar du på farr.se/medlemsgrupper

🔗 **Andra organisationer** farr.se/adresser

Asylutredning

Asylutredningarna går till på olika sätt. Beskrivningen här utgår från vad som år 2022 är vanligt på de flesta håll i Sverige.

När du har registrerat din ansökan om asyl får du en kallelse till intervju med Migrationsverkets handläggare. Du har rätt att föreslå ett offentligt biträde. Om du inte gör ett aktivt val kommer Migrationsverket att välja ett biträde åt dig.

Om du får ett offentligt biträde så ska biträdet alltid kallas till intervjun, oavsett om ni träffats dessförinnan. Det händer att asylsökande kallas till en första intervju utan att det offentliga biträdet är med. Då ska bara formella saker diskuteras. Om ni kommer in på asylskälen kan du säga till att du gärna vill vänta med sånt tills ditt biträde kan vara med.

Biträdet träffar ofta sina klienter före mötet, men det förekommer att asylsökande träffar sitt biträde för första gången i samband med utredningsintervjun på Migrationsverket. Ett tips är att du själv tar kontakt med ditt biträde redan före intervjun, om inte biträdet gör det.

Det bästa är om du kan gå igenom dina asylskäl i lugn och ro med ditt biträde innan ni träffas på Migrationsverket, och att ni också träffas efter intervjun.

Om du har genomgått ett språktest bör biträdet begära att få se resultatet för att kunna kommentera det.

Din identitet ska så långt som möjligt vara utredd. Det är viktigt att försöka skaffa fram identitetshandlingar från hemlandet. Det ska vara originalhandlingar, helst med foto. Om du har flytt ditt land med falskt namn och falska handlingar måste du kunna förklara varför. Migrationsverket kontrollerar ofta om id-handlingar som lämnats in är äkta. Detta kan göra att handläggningen av ditt ärende tar längre tid.

I mötet med Migrationsverkets handläggare kommer en tolk att närvara och biträdet ska stötta dig i processen. Det läggs i regel stort ansvar på den asylsökande att själv lyfta upp viktiga fakta vid intervjun. Du måste berätta om alla händelser som har gjort att du fortfarande känner dig hotad och alla skäl som du vill ta upp för att söka asyl. Det är därför det är bra att ha haft kontakt med biträdet och ha gått igenom alla asylskäl före intervjun. Du kan spela in intervjun med en egen mobiltelefon om inte Migrationsverket gör en inspelning.

Om du söker tillsammans med din familj ska vars och ens skäl tas upp. Ni ska intervjuas en i taget. Även barns skyddsskäl ska prövas. Tänk på att dina barn kan ha egna skyddsskäl. Vad som är bäst för barnet ska vägas in i alla delar av asylproceduren. Det står i utlänningslagen, i den så kallade portalparagrafen om barnets bästa. Det

står också i FN:s konvention om barns rättigheter (Barnkonventionen) som är antagen som svensk lag. Asylsökande barn är alltså inte bara en del av sina föräldrars ansökan.

- *Läs mer* om barns skäl på sid 126.
- *Särskilda råd* till dig som är under 18 år och har sökt asyl utan vårdnadshavare finns på sid 127.

Allt material som du vill bifoga till ansökan bör lämnas in vid det här tillfället. Om du kompletterar ansökan senare med information eller material som du kände till när du intervjuades, så kan Migrationsverket ifrågasätta dig och tro att du överdriver. Det är därför viktigt att från början berätta allt som kan ha betydelse för din rätt till asyl. Det här är en av de saker du kan behöva diskutera före intervjun med ditt offentliga biträde.

Efter det här intervjutillfället ska ett skriftligt protokoll av mötet skickas till biträdet. Ni har då möjlighet att kommentera det och komplettera med ytterligare information. Du och ditt biträde måste läsa protokollet noga, så att ni hittar eventuella fel och missuppfattningar. Det är viktigt att du verkligen gör detta. Be att få protokollet uppläst för dig på ditt språk! Om det har blivit något fel kan det vara mycket svårt för dig att bli trodd om du kommer med den rätta versionen senare. Av samma anledning kan det vara en nackdel för dig om handläggaren anser att utredningen är färdig i och med intervjun. I så fall kan du begära att du och ditt ombud ska få se utskriften först.

Du har rätt att få kopior av alla handlingar som rör asylprövningen. Även om du inte begär egna kopior är det mycket viktigt att du tar del av allt skriftligt material så att du kan rätta eventuella fel med hjälp av personer du litar på. Förvara handlingarna på ett säkert sätt!

Efter att det offentliga biträdet har skickat in era kommentarer och kompletteringar så kan Migrationsverket fatta beslut om uppehållstillstånd. Väntetiden varierar. Ibland går det på några veckor, men det kan ta flera månader. Innan Migrationsverket beslutar om uppehållstillstånd kollar de om du finns med i Polisens register över personer som är misstänkta för eller har begått brott. Om du gör det kan det påverka ditt ärende. Den som har begått allvarliga brott kan nekas uppehållstillstånd. Mindre brottslighet kan leda till att du får ett kortvarigare uppehållstillstånd än du annars skulle fått. Även mindre brottslighet kan vägas in och hindra uppehållstillstånd om skälen för tillstånd anses svaga.

Rätt till tolk

Du har rätt till tolk vid asylutredningen. Det kan vara en tolk på plats, eller en tolk som deltar via videolänk eller telefon. Som kvinna kan du be om en kvinnlig tolk om du känner att du vill ha det. Tolken har tystnadsplikt. Han eller hon får alltså inte berätta för någon annan vad du har sagt. Tolken ska också vara neutral, det vill säga inte vara på någons sida. Om du känner att du inte litar på tolken, av etniska, religiösa, politiska eller andra skäl, kan du be att få byta tolk. Det gäller även om du har svårt att förstå tolken eller om tolken verkar ha svårt att översätta det du säger till svenska. Det är viktigt att du och tolken kan prata med varandra utan problem och att tolken översätter allt du säger, annars har du rätt att avbryta intervjun.

Fråga: Kan jag byta offentligt biträde?

Svar: Det kan vara svårt att få byta offentligt biträde, och det blir svårare ju längre tid det första biträdet redan har arbetat med ärendet. Men om du har särskilda skäl, som att det har uppstått en allvarlig konflikt mellan er, kan Migrationsverket låta dig byta offentligt biträde. Det underlättar om du är överens med det ursprungliga biträdet om att du borde få byta. Om du bor närmare det nya biträdet kan du ta upp det som ett skäl.

Vill Migrationsverket inte låta dig byta biträde kan det beslutet överklagas till migrationsdomstolen. Om det blir nej även i domstolen kan du anlita ett annat ombud ändå, men då blir du tvungen att betala hans eller hennes arvode själv. Du har också rätt att låta någon mer än ditt biträde tala för dig och driva din sak. Du behöver i så fall ge den personen en fullmakt att företräda dig.

Ett sådant ombud kan ta kontakt med myndigheter och advokater för att få information om och agera i ditt ärende. Vilken enskild person som helst kan vara ombud, såsom släktingar, vänner eller andra (till exempel aktiva inom frivilligorganisationer), men det är förstås en fördel för dig om ombudet förstår asylproceduren och reglerna. Ditt ombud bör ha ett nära samarbete med ditt biträde och inte agera utan att biträdet informeras i förväg.

Om du har anlitat ett ombud på egen hand så är det viktigt att Migrationsverket får veta att du har givit fullmakt till en ny person. Annars kommer inte ombudet att få information som behövs för att till exempel kunna överklaga.

→ På sid 134 finns ett exempel på hur en fullmakt för ombud kan se ut.

Om du får avslag

Om du får avslag från Migrationsverket på din ansökan om uppehållstillstånd i Sverige kan du överklaga beslutet till migrationsdomstolen. Du har rätt till fortsatt stöd av ditt offentliga biträde även när du överklagar beslutet.

Om du låter bli att överklaga är proceduren avslutad och beslutet *vinner laga kraft* det vill säga att det är slutgiltigt. Om du ångrar att du överklagat kan du meddela Migrationsverket att du vill dra tillbaka ansökan och *nöjdförklara* dig. Då får du skriva under ett papper att du är nöjd med beslutet om utvisning. En nöjdförklaring går inte att ångra, så gör inte detta utan att tänka dig noga för!

→ Gå vidare till nästa avsnitt om hur du överklagar till domstol!

Om du får uppehållstillstånd

Om du har fått uppehållstillstånd på grund av flyktingskäl så gäller det i tre år. Om du har fått uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande eller på grund av ömmande omständigheter gäller tillståndet i tretton månader vid första tillfället. Om du har fått ett sådant tillstånd och anser att du borde ha fått flyktingstatus, så kan du överklaga den saken – se sid 48.

Du har rätt att bo och vistas i Sverige så länge som tillståndet gäller. Innan det tar slut behöver du ansöka om förlängning.

- *Läs mer om* om etablering, förlängning av uppehållstillstånd, permanentning och medborgarskap på sid 66.

Andra instans:

Migrationsdomstolarna

Om du får avslag på din ansökan om asyl och uppehållstillstånd av Migrationsverket kan du överklaga till en migrationsdomstol. Du kan även överklaga ett beslut om tillfälligt uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande för att få flyktingstatus i stället.

Det är förvaltningsrätterna i Malmö, Göteborg, Luleå och Stockholm som fungerar som migrationsdomstolar. Domstolen består oftast av tre *nämndemän* och en domare som bestämmer tillsammans. Nämndemännen behöver inte ha någon juridisk utbildning utan är vanliga medborgare som utses av de politiska partier som är representerade i den region där domstolen finns.

Att överklaga avslag på asylansökan

Du har tre veckor på dig att överklaga efter att du fått reda på beslutet av Migrationsverket. Att du fått reda på beslutet kallas *delgivning*. Vanligast är att du blir kallad till ett möte på Migrationsverket. I så fall räknas de tre veckorna från dagen för mötet. Ibland används förenklad delgivning, vilket betyder att du får ett brev med beslutet. I så fall räknas du som delgiven två veckor efter brevet datum. Från den tidpunkten har du tre veckor på dig att överklaga.

Överklagan riktar sig till migrationsdomstolen men skickas till Migrationsverket. Det är för att Migrationsverket ska ha möjlighet att ompröva sitt beslut utifrån det som står i din överklagan. Om Migrationsverket inte vill pröva fallet igen skickas överklagan vidare till migrationsdomstolen tillsammans med ett *yttrande*. I yttrandet skriver Migrationsverket hur de ser på innehållet i överklagan.

Sedan ska migrationsdomstolen avgöra om det behövs mer information om målet (ditt ärende). Den bestämmer också om du ska kallas till ett möte, en så kallad *muntlig förhandling*. Det vanligaste är att målen avgörs skriftligt, utan muntlig förhandling. Då avgör domstolen målet med hjälp av din överklagan och Migrationsverkets yttrande. Vid en muntlig förhandling i migrationsdomstolen möts du och ditt eventuella biträde samt Migrationsverkets processförare som två parter. Processförarna är jurister som representerar Migrationsverket. När förhandlingen är slut meddelar domaren vilken dag domen kommer att vara klar.

Om du har haft offentligt biträde så kommer biträdet vanligen också att vara ditt ombud i domstolen och hjälpa dig med att överklaga. Om du har givit fullmakt till ett eget ombud – glöm inte att meddela Migrationsverket och domstolen, så att ombudet får all information.

Om du inte har hjälp av någon jurist kan du överklaga själv. Skriv ett brev att du överklagar. Du kan skriva på ditt eget språk om du inte kan svenska eller engelska. Glöm inte skriva vilket beslut det gäller, datumet som står på beslutet, ditt namn och ditt nummer (det som står högst upp till höger på alla brev från Migrationsverket). Läs beslutet noga och förklara varför det inte stämmer och varför du inte kan återvända till hemlandet. Om det finns bevis som Migrationsverket inte har sett kan du skicka med det. I ärenden där asylsökande inte får offentligt biträde beror det ofta på att svenska myndigheter anser att det går att få skydd i hemlandet. Därför kan det vara viktigt att visa om du försökt gå till Polisen i hemlandet eller om det finns rapporter som visar att personer i din grupp eller din situation inte kan få skydd. Du kan i överklagan begära att få offentligt biträde. Du kan också begära att du inte ska

skickas från Sverige innan domstolen har behandlat din överklagan. Det kallas att begära *inhibition*.

Vilken adress överklagan ska skickas till står på sista sidan av beslutet. Tänk på att Migrationsverket och domstolen måste ha en fungerande postadress till dig för att du ska kunna få svar!

→ *Läs mer* om hur du kan påverka ditt ärende på sid 109.

Att överklaga status

Om du har fått status som alternativt skyddsbehövande men anser att du borde ha fått flyktingstatus, så kan du överklaga bara i den delen. I ett sådant ärende blir det extra viktigt att visa att du verkligen är hotad som person i ditt hemland. Allt som gäller din utsatthet beroende på vem du är, vilka som hotat dig, vilken grupp du tillhör, osv, blir viktigt att ta med i ditt överklagande.

Observera att det inte går att överklaga hur långt ett tidsbegränsat tillstånd är. Om du bara överklagar att du fått tretton månaders tillstånd istället för tre år så kan du råka ut för att domstolen avvisar överklagandet utan att pröva varken din status eller uppehållstillståndets längd. Det är alltså din status som alternativt skyddsbehövande du ska klaga på, och begära flyktingstatus. Om domstolen ger dig rätt kommer det i sin tur att leda till att du kan få ett längre uppehållstillstånd.

Du kan begära att få hjälp av ett offentligt biträde även för att överklaga din status. Du kommer att behålla ditt uppehållstillstånd även om du överklagar din status.

Att begära muntlig förhandling

Vid en muntlig förhandling i migrationsdomstolen har du möjlighet att själv förklara varför du måste få stanna i Sverige. Men du kan inte räkna med att få berätta din historia från början. Allt det viktiga ska domstolen redan ha fått i de papper som lämnats in.

Representanter för Migrationsverket är också med i domstolen. De ska tala om varför de inte tycker att du ska få uppehållstillstånd, och fråga dig om sådant som de inte tror på. Du eller ditt ombud har möjlighet att förklara sådant som blivit oklart och tala om vad ni tycker är fel i Migrationsverkets beslut. Om du vill kunna prata med domstolen om ditt ärende bör du be ditt offentliga biträde att begära muntlig förhandling.

Du behöver förbereda dig ordentligt, för den muntliga förhandlingen är också ett sätt för domstolen att kontrollera om du håller dig till samma berättelse och att du verkar tala sanning. Du kommer att bli utfrågad om sådant som personerna i domstolen tycker verkar konstigt eller inte trovärdigt.

Muntlig förhandling i migrationsdomstolen ska hållas om du vill det och det inte finns något särskilt som talar emot det eller det är *obehövligt* (onödigt). Om du riskerar att få avslag för att din trovärdighet ifrågasätts så har du rätt till muntlig förhandling. Å andra sidan kan din begäran om muntlig förhandling avslås om domstolen anser att din trovärdighet inte spelar någon roll. Det vill säga att om målet ”bara” kommer att handla om sakfrågor som situationen i ditt hemland så anser domstolen att den kan avgöra saken utan att du är närvarande. Yngre barn kallas inte heller till muntlig förhandling.

Om du inte begär muntlig förhandling kan domstolen besluta att ni ska ha en sådan ändå, om det kan göra det lättare för dem att fatta beslut. Anser domstolen att du inte behöver komma dit så avgörs målet utifrån de dokument som ditt biträde och Migrationsverket har lämnat in. Domstolen ska meddela er om att det inte blir muntlig förhandling, så att ni får möjlighet att komplettera materialet om det behövs.

Sekretess

De dokument som Migrationsverket har om dig ska hanteras med sekretess. Det betyder att ingen obehörig får se dem. Personer som inte har med fallet att göra får heller inte vara med när Migrationsverket diskuterar ditt fall.

Förhandlingar i domstol är däremot ofta öppna för alla, och domar lämnas ut till alla som vill läsa. Även dokument om personer som sökt asyl kan bli offentliga om inte domstolen beslutar något annat. Du eller ditt juridiska ombud kan begära att förhandlingen ska ske med *lyckta dörrar* (alltså att ingen som du inte känner ska få komma och lyssna) och att dokumenten ska behandlas med sekretess.

Att överklaga snabba beslut

Om du har fått beslut om överföring enligt Dublinförordningen eller ett beslut om avvisning med omedelbar verkställighet har du ändå rätt att överklaga. När du överklagar kan du begära att få ett offentligt biträde om du inte redan har det. Det är inte vanligt att offentligt biträde beviljas, men det kan hända.

Du har inte automatiskt rätt att stanna i Sverige i väntan på att domstolen fattat beslut. Men du kan begära *inhibition*, det vill säga att överföringen eller avvisningen ska stoppas i väntan på nästa beslut. Du får inte skickas ut från Sverige förrän domstolen har svarat på den begäran. Men om en överföring enligt Dublinförordningen inhiberas så kommer preskriptionstiden för beslutet att flyttas fram och börjar räknas på nytt efter att inhibitionen hävts, om du får avslag igen. Migrationsverket kan välja att besluta om inhibition även om du inte begärt det själv.

Om du överklagar ett Dublinbeslut, tänk på att det som prövas inte är dina asylskäl mot hemlandet utan bara frågan om vilket land i Europa som ska pröva din ansökan!

Om du får avslag

Beslut från migrationsdomstolen kan överklagas till Migrationsöverdomstolen. Efter delgivning (att du har fått reda på domen) har du tre veckor på dig att överklaga. Delgivning kan gå till på två sätt. Antingen får ombudet eller du själv ett brev med beslutet och ett kvitto som ska skickas in. De tre veckorna räknas då från när kvittot skickats. Idag är det vanligare med *förenklad delgivning*. Detta betyder att inget kvitto behöver skickas in. Istället börjar de tre veckorna för att överklaga räknas två veckor efter brevet datum. Då räknas du som delgiven, även om det bara är ombudet som har fått brevet.

Det händer att domstolen upphäver Migrationsverkets beslut men inte beviljar uppehållstillstånd utan *återförvisar* ärendet till Migrationsverket. Detta är vanligt om det har kommit upp något nytt som domstolen anser att Migrationsverket behöver utreda. I så fall kommer Migrationsverket att bedöma ditt fall en gång till. Om du har ett offentligt biträde bör ni diskutera vad återförvisningen betyder för dig. Du kan bli kallad till en ny intervju.

Om du får bifall

Om domstolen bifaller överklagan betyder det oftast att du får uppehållstillstånd. Du har rätt att bo och vistas i Sverige så länge som tillståndet gäller. Tillståndet gäller tre år om du har beviljats flyktingstatus och 13 månader i de flesta andra fall. Det kan förlängas om du fortfarande inte kan återvända till hemlandet när det löper ut.

Även Migrationsverket kan överklaga ett beslut från migrationsdomstolen till Migrationsöverdomstolen. Det kan hända om bedömningen i ditt fall kan komma att påverka flera andra ärenden, och Migrationsverket vill ha vägledning från Migrationsöverdomstolen. Har Migrationsverket inte överklagat domen inom tre veckor så står beslutet fast och du kommer att få uppehållstillstånd.

→ *Läs mer om* etablering, förlängning av uppehållstillstånd, permanentning och medborgarskap på sid 66.

Tredje instans:

Migrationsöverdomstolen

Om du får avslag i en migrationsdomstol kan du överklaga till Migrationsöverdomstolen. Den finns vid kammarrätten i Stockholm.

Prövningstillstånd

När du eller Migrationsverket har överklagat till Migrationsöverdomstolen bestämmer domstolen först om du över huvud taget ska få din sak prövad. Det kallas att få *prövningstillstånd*. Medan Migrationsöverdomstolen funderar på det kan du normalt inte skickas ut från Sverige. Men håll kontakt med ditt offentliga biträde – det kan hända att Migrationsöverdomstolens beslut bara meddelas till ombudet.

Det är ytterst få fall som tas upp i Migrationsöverdomstolen. Överklaganden prövas bara då migrationsdomstolen har gjort något formellt fel, eller om Migrationsöverdomstolen tycker att det behövs vägledning i hur lagen ska tolkas. Det betyder att ett beslut i målet skulle ge Migrationsverket hjälp att bedöma liknande fall i framtiden. Om prövningstillstånd inte beviljas är det migrationsdomstolens beslut som gäller.

I ett överklagande av migrationsdomstolens beslut är det viktigt att du talar om vilket beslut du vill att domstolen ska fatta, och varför. Ditt offentliga biträde kan hjälpa dig med det. Eftersom det krävs prövningstillstånd ska ni också tala om varför ni borde få ett sådant. Det räcker inte att förklara varför ni tycker att migrationsdomstolen gjort en felaktig bedömning av dina skäl. Det viktiga är om Migrationsverket och domstolen gjort något principiellt fel i sitt sätt att behandla ärendet. Överklagandet ska ha nått migrationsdomstolen inom tre veckor från den dag då du fick besked om avslaget. Annars kommer din överklagan att avvisas.

Migrationsöverdomstolen kan besluta att det ska hållas muntlig förhandling, alltså om du ska kallas till domstolen och få yttra dig muntligt. Du kan få muntlig förhandling om det skulle vara till fördel för målet, men det händer vanligtvis bara i så kallade säkerhetsärenden.

→ *Läs mer* om säkerhetsärenden på nästa sida.

Om domstolen inte ändrar utvisningsbeslutet

Beslut från Migrationsöverdomstolen kan inte överklagas. Det gäller oavsett om de ger avslag i ditt ärende eller om de beslutar att inte pröva ditt fall.

När Migrationsöverdomstolen har sagt nej, har du fått ett slutligt beslut. De skäl du har lagt fram räckte inte för att få uppehållstillstånd i Sverige. Du måste nu överväga vad du ska göra. Har du möjlighet att byta spår? Ska du ansöka om återetableringsstöd och försöka återvända till hemlandet? Ska du resa själv eller vänta på att Migrationsverket organiserar resan? Kommer ditt hemland att släppa in dig? Ska du låta bli att samarbeta, så att Migrationsverket inte ska kunna utvisa dig – med risk för att ärendet istället lämnas över till Polisen för att utvisningen ska verkställas med tvång? Ska du försöka ta dig till något annat land? Eller ska du försöka stanna kvar i Sverige, trots att du blir ”papperslös” utan tillstånd?

FARR kan inte ge svar på dessa svåra frågor – bara rådet att du själv måste tänka igenom alternativen ordentligt, och att ni behöver prata om dem i familjen, om ni är flera. Ni måste överväga konsekvenserna av de olika alternativen för var och en av er, även för barnen.

Skulle det uppstå nya skäl som inte har prövats innan du fick utvisningsbeslutet kan du vända dig till Migrationsverket och åberopa verkställighetshinder. Verkställighetshinder är omständigheter som gör att din avvisning eller utvisning inte kan genomföras.

→ *För information* om återvändande och verkställighet, se sid 83.

→ *För information* om verkställighetshinder, se sid 92.

→ *För information* om spårbyte, se sid 99.

→ *För information* om att leva som papperslös, se sid 72.

Preskription

Fyra år efter att ett avvisnings- eller ett utvisningsbeslut har vunnit laga kraft (det vill säga det datum då beslutet börjar gälla och inte kan överklagas längre) preskriberas det beslutet. Preskription innebär att beslutet om avvisning eller utvisning inte gäller längre; det kan inte verkställas med tvång. Detta betyder inte att du automatiskt får uppehållstillstånd i Sverige – beslutet om att neka dig uppehållstillstånd har inte upphävts. Sveriges ansvar enligt Dublinförordningen finns också kvar. Men du har rätt att söka asyl på nytt om du är i Sverige och befinner dig i så fall lagligt i Sverige under den prövningen.

Säkerhetsärenden

Det händer att den svenska Säkerhetspolisen misstänker en asylsökande för att hota rikets säkerhet. Det kan till exempel handla om att personen misstänks för terrorism eller spionage. Om Säkerhetspolisen anser att du bör avvisas eller utvisas på grund av sådana misstankar så blir både Migrationsverket och Säkerhetspolisen dina motparter. Regeringen får sista ordet i stället för Migrationsöverdomstolen. Om Säkerhetspolisen begär att du ska utvisas enligt lagen om särskild utlänningskontroll så kommer denna lag att tillämpas i stället för utlänningslagen.

Om du överklagar ett beslut om utvisning i ett säkerhetsärende lämnar Migrationsverket över ärendet till Migrationsöverdomstolen, som håller en muntlig förhandling. Samma sak sker om Migrationsverket beviljat uppehållstillstånd men Säkerhetspolisen överklagar. Migrationsöverdomstolen ger sedan ett yttrande (sin åsikt) till regeringen, som fattar det slutliga beslutet.

I yttrandet ska Migrationsöverdomstolen tala om ifall den anser att det finns hinder mot att skicka ut dig som har att göra med att du riskerar att straffas med döden eller utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning eller kroppsstraff. Om Migrationsöverdomstolen anser att det finns en sådan risk måste regeringen rätta sig efter det. I så fall får du inte utvisas eller avvisas. Du kommer istället att övervakas. Om myndigheterna senare anser att utvisningen går att verkställa så kommer du att få ett längre återreseförbud.

→ *Läs om* återreseförbud på sid 87.

Kabul, Afghanistan, augusti 2015.

I See You, mural av ArtLords, www.artlords.com. Muralen målades i hjärtat av Kabuls centrum vid Afghanistans underrättelsebyrås kontorsvägg. ArtLords medgrundare Kabir Mokamel och Omaid Sharifi poserar tillsammans med teamet framför verket.

Dina rättigheter som asylsökande

Det är Lagen om mottagande av asylsökande med flera (1994:137) som talar om vilka rättigheter du har som asylsökande i Sverige när det gäller ersättning, vård, boende och annat. Asylsökande barn omfattas även av FN:s barnkonvention, som innebär att barnets bästa ska påverka alla beslut.

Detta avsnitt handlar om rättigheter för dig som fortfarande är asylsökande, det vill säga inte har fått uppehållstillstånd och inte heller ett slutligt avslag som inte går att överklaga. Om du har fått slutligt avslag, se avsnittet om rättigheter för papperslösa, sid 72. Om du har fått uppehållstillstånd, se avsnittet om detta, sid 66.

Vård

Vuxna asylsökande har bara rätt till

- akut sjukvård,
- akut tandvård,
- mödravård,
- förlossningsvård,
- preventivmedelsrådgivning,
- vård vid abort,
- vård och åtgärder enligt smittskyddslagen, och
- vård som inte kan anstå (vänta).

Att vård *inte kan anstå* betyder att tillståndet skulle kunna bli livshotande eller få andra allvarliga följder om patienten inte får vård snabbt. Vad som är vård som inte kan anstå bestäms av den ansvarige behandlaren (det kan vara en läkare eller en sjuksköterska eller någon annan som jobbar inom vården).

När du först kommer till Sverige som asylsökande har du dessutom rätt till en hälsoundersökning eller ett hälsosamtal – gör det när du får möjlighet!

Asylsökande visar att de har rätt till viss sjukvård genom att visa upp ett särskilt kort, LMA-kortet som alla asylsökande i Sverige får när deras asylansökan har registrerats. Vid varje läkarbesök får du betala en patientavgift på 50 kronor. Du får även betala 50 kronor för den medicin läkaren skriver ut vid varje tillfälle (summorna gällde 2022). Resten betalar Migrationsverket. Om du behöver vård ofta finns möjlighet att söka extra bidrag. Det är inte omöjligt att du kan få behandling utöver omedelbar vård och vård som inte kan anstå, men då kan det hända att du måste betala hela kostnaden själv.

Sjukvårdens och socialtjänstens sekretesslagar omfattar alla, oavsett om man har uppehållstillstånd eller inte. Enligt Sekretesslagen får inga uppgifter om dig lämnas till utomstående om du inte själv vill det. Ett undantag är att om ditt ombud skickar in ett intyg om din hälsa, så har Migrationsverket rätt att begära mer upplysningar om dig från sjukvården för att bedöma intyget.

Barn och vård

Asylsökande barn har i princip rätt att få all den sjukvård och tandvård som de behöver, på samma villkor som andra barn som bor i Sverige. Det innebär att vården är gratis i många delar av landet, men på andra ställen kan du få betala en viss patientavgift även för barn. Tandvård är alltid gratis för barn.

Längre behandlingar kan sjukvården ibland neka att ge eftersom det asylsökande barnet kanske inte kan fullfölja behandlingen utan riskerar att ta skada av den om det inte stannar i landet hela behandlingstiden.

I vissa fall kan även föräldrar få behandling till exempel på ett behandlingshem för familjer, om det anses nödvändigt för att ett barn ska tillfriskna.

Även för barn gäller att de ska uppvisa sitt LMA-kort.

Skolgång

Asylsökande barn har rätt till barnomsorg, förskola och skola precis som alla andra barn i Sverige. Däremot råder det inte skolplikt (det vill säga att barnet måste gå i skolan) som det gör för andra barn i Sverige. Kommunen är skyldig att inom en månad ordna skolplats till ett asylsökande barn. Det är vanligt att skolan låter barn gå i en förberedelseklass, där de kan få extra svenskundervisning den första tiden.

Asylsökande barn i gymnasieålder har möjlighet att gå i gymnasieskolan. Du som inte har fyllt 18 år har rätt att söka till gymnasiet, och om du har kommit in på ett introduktionsprogram eller ett nationellt program har du rätt att fullfölja programmet. På vissa orter anordnas studier eller annan sysselsättning även för vuxna, oftast av frivilligorganisationer.

Om du är ensamkommande och fyller 18 år eller får din ålder uppskriven kan du råka ut för att flyttas till ett boende för vuxna och hamna långt från skolan. Om du hellre vill hitta ett eget boende kan du göra det, men du får tyvärr inget bidrag för hyran. På en del ställen hjälper kommunen eller frivilligorganisationer till med boende. Ta reda på vad som gäller i din kommun. Om du ska flytta, be din lärare om intyg över vad du kan och ta med dig det till gymnasieskolan på den nya orten. Du har rätt att gå klart det program du börjat på, eller ett likvärdigt.

Arbete

Om du har identitetshandlingar som Migrationsverket godkänner så har du som asylsökande rätt att arbeta utan arbetstillstånd – detta kallas AT-UND, en förkortning av *undantag från skyldigheten att ha arbetstillstånd*. Även om du inte har id-handlingar kan du få arbeta om Migrationsverkets handläggare anser att du försöker medverka till att identifiera dig. Om du kommer att bli avvisad med omedelbar verkställighet eller ska överföras enligt Dublinförordningen får du inte arbeta även om du har id-handlingar.

Om du får arbeta så ska det framgå av ditt LMA-kort. När du börjar arbeta minskas dagbidraget (se nedan) i förhållande till den lön du får, och kan tas bort helt. Villkoren för dig som är asylsökande skiljer sig från de regler som gäller för andra i Sverige. Du får till exempel inte någon sjukersättning om du blir sjuk utan behåller din dagersättning. Du har dock rätt att gå med i en fackförening om du vill.

Dagersättning

Som asylsökande har du rätt till dagersättning om du inte har pengar med dig eller kan försörja dig på annat sätt. Dagersättningen är låg och avsedd att räcka till de viktigaste dagligvarorna.

Dagersättningen för barn kan inte sänkas men för vuxna kan den minskas eller helt tas bort om du till exempel, enligt Migrationsverket, försvårar din utredning. Det kan handla om att du gömmer dig undan utvisning, eller att du inte hjälper till att få fram bevis på din identitet. Även om du inte kan styrka din identitet, kan Migrationsverket anse att du inte medverkar.

Ett beslut om nedsatt eller indragen dagersättning kan överklagas till förvaltningsrätten. Du kan skriva överklagan på ditt eget språk. Skicka med en skriftlig kopia på Migrationsverkets beslut.

 På *Migrationsverkets hemsida* finns information om dagersättning, se migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/Ekonomiskt-stod.html

Boende

Du har rätt att bo utan kostnad på en mottagningsenhet, så kallat anläggningsboende (ABO). Även om det heter anläggningsboende, så kan det betyda att du blir anvisad en lägenhet i ett vanligt bostadsområde, eller att dela en sådan lägenhet med andra asylsökande. Du kan också ordna bostad själv, så kallat eget boende (EBO).

Om du bor i ABO så betalar Migrationsverket hyran, men om du väljer EBO får du ingen hjälp med hyran, annat än i samband med att du flyttar till en annan ort där du fått anställning.

Många asylsökande väljer ändå EBO. Om du väljer att bo i EBO men av någon anledning vill sluta med det kan du vända dig till Migrationsverket för att få plats på ett av deras anläggningsboenden.

Du kan också flytta från Migrationsverkets anläggningsboende till en egen bostad under tiden du är asylsökande, men du måste ordna bostaden själv. Om du har släktingar som du skulle kunna bo hos, i EBO, så bör du ta reda på hur situationen är i den staden och om det kan bli problem för dig att få egen bostad och arbete i framtiden – eller rentav skulle vara lättare att få jobb där.

I många städer finns ett antal bostadsområden där myndigheterna vill hindra fler asylsökande från att bosätta sig, därför att områdena anses ha blivit alltför segregerade och att många bor för trångt. Om du väljer att bosätta dig i ett av dessa områden så kommer du inte att få någon dagersättning alls.

När denna text skrivs 2022 finns ett förslag från regeringen om att ingen som väljer eget boende ska få någon dagersättning. Eventuellt kommer även möjligheten att få arbeta dras in för dem som väljer eget boende. Ta reda på vad som gäller innan du bestämmer hur du ska göra!

 Kontrollera på Migrationsverkets hemsida om den adress du tänker bo på godkänns av Migrationsverket. Se migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/Boende/Eget-boende.html

Om du som är under 18 år söker asyl ensam, utan sällskap med någon förälder eller vårdnadshavare, ska du inte bo på samma sätt som asylsökande vuxna. Efter en kortare tid på någon av de orter där asylsökande skrivs in, placeras du i ett boende för ungdomar, eller i en familj. Många kommuner placerar yngre barn utan vårdnadshavare i familjehem eller ungdomshem med personal men ordnar enklare stödboende för äldre barn där de får klara sig mer själva.

Barn utan vårdnadshavare som är placerade i en kommun har samma rättigheter som alla andra som vistas i kommunen. Det står i Socialtjänstlagen (Lag 2001:453).

När du fyllt 18 år eller fått din ålder uppskriven kommer du att flyttas till ett vuxenboende om du inte kan ordna bostad själv. Då har kommunen inte ansvar för dig längre och du har inte rätt till god man. Vuxenboendet kan ligga på någon annan plats i landet, men om du går på ett gymnasieprogram har du rätt att fortsätta studierna på den nya orten.

→ Läs mer om god man och om ålder på sid 127.

Lindesberg, Sverige, november 2015.
Usama Khlaif, kock från Syrien, ligger i sin säng.
Hans bild av Sverige förändrades totalt när han
kom hit. Usama säger att han känner sig fängslad
på flyktingboendet och har svårt att se varför det
ska ta så lång tid att få ett beslut om sin asylansökan.
© UNHCR/Johan Bävman.

Efter beslut om utvisning

Om du är vuxen och inte bor ihop med barn som du har vårdnad om, så upphör din rätt till boende och dagersättning kort efter att du har fått ett slutligt beslut om utvisning. Avgörande är att utvisningsbeslutet vunnit laga kraft, det vill säga att det inte går att överklaga längre.

Efter att tidsfristen gått ut för att återvända frivilligt (oftast fyra veckor) kommer du att få besked om att du måste lämna boendet, om du bor hos Migrationsverket. Du kommer också att uppmanas lämna in bankkort och LMA-kort. Du bör ta kopia på LMA-kortet att använda till exempel om du skulle behöva uppsöka vård medan du är kvar i Sverige. Du kan behöva det för att visa att du inte är turist utan har varit asylsökande.

Undantag kan göras för den som till exempel är tillfälligt svårt sjuk just när beslutet kommer, och även för den som samarbetar om att verkställa utvisningen men där utvisningen av något skäl ändå inte har gått att verkställa.

Om du anser att ditt bistånd har dragits in felaktigt ska du först ta upp det med Migrationsverkets mottagningshandläggare, och begära att få ett skriftligt beslut om du inte har fått det. Beslutet kan överklagas till domstol.

Migrationsverkets personal har inte rätt att använda våld för att få ut dig ur boendet. Men i sista hand kan Polisen kallas in.

Socialtjänsten i kommunen har ansvar för alla som vistas i kommunen. Det går att ansöka om nödhjälp. Kommunerna har dock ingen laglig skyldighet att ge stöd i form av bistånd till personer som har utvisningsbeslut. Många kommuner gör tolkningen att de endast kan hjälpa till med resa till hemlandet.

- *Mer information* om återvändande och verkställighet, se sid 83.
- *Mer information* om att leva som papperslös, se sid 72.

Dina rättigheter med tillfälligt skydd vid massflykt

Vilka rättigheter du har om du har fått tillfälligt skydd enligt EU:s massflyktsdirektiv står i Lagen om mottagande av asylsökande med flera (1994:137)

Detta avsnitt handlar bara om personer som har lämnat Ukraina tidigast den 30 oktober 2021 efter att ha bott där. De rättigheter du har när det gäller ersättning, vård, boende och annat är i stort sett likadana som för personer från andra länder som fortfarande är asylsökande, alltså väntar på beslut.

Vård

Vuxna med tillfälligt skydd har bara rätt till

- akut sjukvård,
- akut tandvård,
- mödravård,
- förlossningsvård,
- preventivmedelsrådgivning,
- vård vid abort,
- vård och åtgärder enligt smittskyddslagen, och
- vård som inte kan anstå (vänta).

Att vård *inte kan anstå* betyder att tillståndet skulle kunna bli livshotande eller få andra allvarliga följder om patienten inte får vård snabbt. Vad som är vård som inte kan anstå bestäms av den ansvarige behandlaren (det kan vara en läkare eller en sjuksköterska eller någon annan som jobbar inom vården).

När du kommer till Sverige har du dessutom rätt till en hälsoundersökning eller ett hälsosamtal – gör det när du får möjlighet!

Du visar att du har rätt till sjukvård genom att visa upp ditt uppehållstillståndskort. Vid varje läkarbesök får du betala en patientavgift på 50 kronor. Du får även betala 50 kronor för den medicin läkaren skriver ut vid varje tillfälle (summorna gällde 2022). Resten betalar Migrationsverket. Om du behöver vård ofta finns möjlighet att söka extra bidrag. Det är inte omöjligt att du kan få behandling utöver omedelbar vård och vård som inte kan anstå, men då kan det hända att du måste betala fulla kostnaden själv.

Barn och vård

Barn med tillfälligt skydd har i princip rätt att få all den sjukvård och tandvård som de behöver, på samma villkor som andra barn som bor i Sverige. Det innebär att vården är gratis i många delar av landet, men på andra ställen kan du få betala en viss patientavgift även för barn. Tandvård är alltid gratis för barn.

Längre behandlingar kan sjukvården ibland neka att ge eftersom barnet med tillfälligt tillstånd kanske inte kan fullfölja behandlingen utan riskerar att ta skada av den om barnet inte stannar i landet hela behandlingstiden. I vissa fall kan även föräldrar få behandling till exempel på ett behandlingshem för familjer, om det anses nödvändigt för att ett barn ska tillfriskna. Även för barn gäller att de ska uppvisa sitt uppehållstillståndskort.

Skolgång

Barn med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet har rätt till barnomsorg, förskola och skola precis som alla andra barn i Sverige. Det är en rättighet för barnet att få gå i skola. Däremot råder det inte skolplikt (det vill säga att barnet måste gå i skolan) som för de flesta andra barn i Sverige. Kommunen är skyldig att inom en månad ordna skolplats. Det är vanligt att skolan låter barn gå i en förberedelseklass, där de kan få extra svenskundervisning den första tiden.

Barn i gymnasieålder med tillfälligt skydd har möjlighet att gå i gymnasieskolan. Du som inte har fyllt 18 år har rätt att söka till gymnasiet, och om du har kommit in på ett introduktionsprogram eller ett nationellt program har du rätt att fullfölja programmet. På vissa orter anordnas studier eller annan sysselsättning även för vuxna, oftast av frivilligorganisationer. Vuxna som har fått andra slags uppehållstillstånd efter att ha varit asylsökande har rätt att gå kurser i svenska som kommunen ordnar. Kurserna kallas *Svenska för invandrare* och förkortas SFI. Det kan hända att även personer med tillfälligt skydd får vara med i SFI-kurser. Fråga kommunen där du bor!

Arbete

Om du har fått uppehållstillstånd med tillfälligt skydd har du rätt att arbeta. Det ska framgå av uppehållstillståndskortet. Du har rätt att vända dig till *Arbetsförmedlingen* för att få hjälp att hitta lämpligt arbete.

När du börjar arbeta minskas dagbidraget (se nedan) i förhållande till den lön du får, och kan tas bort helt. Villkoren för dig som har tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet skiljer sig från de regler som gäller för andra slags uppehållstillstånd. Du får till exempel inte någon sjukersättning om du blir sjuk utan behåller din dagersättning. Du kan gå med i en fackförening om du vill.

Dagersättning

Du som har tillfälligt skydd har rätt till dagersättning om du inte har pengar med dig eller kan försörja dig på annat sätt. Dagersättningen är låg och bara avsedd att räcka till de viktigaste dagligvarorna.

Enligt LMA-lagen (Lagen om mottagande av asylsökande mfl) ska dagersättningen dras in om du lämnar Sverige medan du har tillfälligt skydd. Om du kommer tillbaka har du fortfarande rätt till skydd, men du kan inte få tillbaka din dagersättning. När denna text skrivs diskuteras denna regel och det kan hända att den kommer att ändras. Ta reda på vad som gäller innan du reser från Sverige!

🔗 På *Migrationsverkets* hemsida finns information om dagersättning migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-enligt-massflyktsdirektivet/Efter-beslut-om-uppehallsstand-enligt-massflyktsdirektivet.html

Boende

Du har rätt att bo utan kostnad på en mottagningsenhet, så kallat anläggningsboende (ABO). Även om det heter anläggningsboende, så kan det betyda att du blir anvisad en lägenhet i ett vanligt bostadsområde, eller att dela en sådan lägenhet med andra. Det kan vara Migrationsverket eller en kommun som organiserar boendet. Du kan också ordna bostad själv, så kallat eget boende (EBO).

Om du bor i anläggningsboende så betalar Migrationsverket hyran, men om du väljer EBO får du ingen hjälp med hyran, annat än tillfälligt i samband med att du flyttar till en annan ort där du fått anställning. Många väljer ändå att bo i eget boende.

Om du börjar bo så och av någon anledning vill sluta med det kan du vända dig till Migrationsverket för att få en plats i anläggningsboende.

Du kan också flytta från ett av Migrationsverkets boenden till en egen bostad under tiden du har tillfälligt skydd, men du måste ordna bostaden själv.

Om du lämnar Sverige under tiden med tillfälligt skydd så kan du förlora rätten till boende genom Migrationsverket. Se ovan om dagersättning!

I många städer finns ett antal bostadsområden där myndigheterna vill hindra fler asylsökande från att bosätta sig, därför att de anses ha blivit alltför segregerade och att många bor trångt. Om du väljer att bosätta dig i ett av dessa områden så kommer du inte att få någon dagersättning alls.

🔗 **Kontrollera** på Migrationsverkets hemsida om den adress du tänker bo på godkänns av Migrationsverket. Se migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-enligt-massflyktsdirektivet/Efter-beslut-om-uppehallstillstand-enligt-massflyktsdirektivet.html

🔗 **Hitta** frivilligorganisationer som stöttar flyktingar med flera på farr.se/adresser

Barn utan vårdnadshavare

Om du som är under 18 år har kommit till Sverige ensam, utan sällskap med någon förälder eller vårdnadshavare, gäller andra regler än för vuxna. Om du bor tillsammans med en släkting eller vän som vill ta ansvar för dig så kan det bli så att du får bo kvar där. Men socialnämnden i kommunen där ni bor kommer att kontrollera att du verkar ha det bra. Detta görs för att barn inte ska utnyttjas eller fara illa. Om du inte kan bo hos släktingar ska du få plats i en kommun som ordnar boende. Det kan vara i ett boende för ungdomar eller i en familj. Många kommuner placerar yngre barn utan vårdnadshavare i familj eller ungdomshem med personal men ordnar enklare stödboende för äldre barn där de får klara sig mer själva.

Barn utan vårdnadshavare som är placerade i en kommun har samma rättigheter som alla andra som vistas i kommunen. Det står i Socialtjänstlagen (Lag 2001:453).

När du fyllt 18 år har kommunen inte ansvar för dig längre och du har inte rätt till god man. Du kommer att erbjudas att flytta till ett vuxenboende. I värsta fall kan du hamna långt från skolan. Om du hellre vill hitta ett eget boende kan du göra det, men då får du tyvärr inget bidrag för hyran. På en del ställen hjälper kommunen eller frivilligorganisationer till med att förmedla boende. Ta reda på vad som gäller i din kommun! Om du ska flytta, be din lärare om intyg över dina kunskaper och ta med dig det till gymnasieskolan på den nya orten. Du har rätt att gå klart det program du börjat på, eller ett likvärdigt.

→ *Läs mer* om god man på sid 127.

Att ansöka om skyddsstatus

Om du har fått uppehållstillstånd med tillfälligt skydd men anser att du har asylskäl så kan du ansöka om skyddsstatusförklaring, för att i stället få status som flykting eller alternativt skyddsbehövande. I ett sådant ärende blir det viktigt att visa att det är stor risk att just du kommer att råka illa ut i ditt hemland. Allt som gäller din utsatthet beroende på vem du är, vilka som hotat dig, vilken grupp du tillhör, och så vidare, blir viktigt att ta med i din ansökan.

Du kan ansöka om skyddsstatus när som helst under din tillståndstid i Sverige. Dina skäl kommer att utredas av Migrationsverket på ungefär samma sätt som för andra grupper som söker asyl. Om du får avslag kan du överklaga. Du har ingen automatisk

rätt till offentligt biträde (en jurist som hjälper dig), men du kan ansöka om att få det och du har rätt att anlita ett eget ombud om du har möjlighet.

Resultatet av din ansökan om statusförklaring kan bli att du får flyktingstatus eller alternativ skyddsstatus. En sådan status innebär bland annat att du kan bli folkbokförd i Sverige med fler sociala rättigheter och möjlighet till permanent tillstånd. Om du får avslag både av Migrationsverket och domstolarna på din ansökan om statusförklaring så har du rätt att behålla ditt uppehållstillstånd med tillfälligt skydd så länge EU:s massflyktsdirektiv gäller.

→ *Läs mer* om flyktingstatus och alternativ status på sid 11.

→ *Läs om* hur du kan påverka ditt ärende i kapitlet som börjar på sid 109.

Skydd i ett annat EU-land

Sverige kan föreslå att du ska överföras till ett annat land i EU om EU-länderna kommer överens om att det behövs en omfördelning. Men du ska inte flyttas utan ditt samtycke. Du har även själv möjlighet att resa vidare till ett annat EU-land och ansöka om tillfälligt skydd där. Enligt massflyktsdirektivet skulle du kunna skickas tillbaka till det land där du redan har fått skydd, men EU-länderna har bestämt att inte tillämpa den regeln. Sådant kan ändras, så kontrollera vad som gäller innan du bestämmer dig för att resa vidare!

När det tillfälliga skyddet tar slut

När denna text skrivs i början av 2022 vet vi inte hur länge tillstånden med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet kommer att vara. Upphållstillstånd på grund av massflyktssituationen gäller den tid EU har beslutat om och kan inte förlängas utöver det. När denna tid är över kan det hända att Sverige ordnar något program för de berörda som ger ytterligare tid med uppehållstillstånd för att förbereda återvändandet. Det kan också hända att Sverige tillåter förlängning för att avsluta skoltermin eller läsår.

När tillståndet löper ut är du skyldig att lämna Sverige om det inte finns något annat skäl som gör att du får rätt att bo kvar.

Om du ansöker om asyl och inte har fått dina asylskäl prövade tidigare så har du rätt att vara kvar i Sverige medan ansökan prövas. Om du ansöker om uppehållstillstånd på någon annan grund, till exempel familjeanknytning, arbete eller studier, så ska ansökan normalt lämnas in från hemlandet. Det kan finnas särskilda skäl för att få göra ansökan från Sverige, om du har fått en speciellt stark anknytning eller ett barn skulle fara illa av att separeras från dig. När denna text skrivs vet vi inte hur sådana undantag kommer att bedömas för personer som haft tillfälligt skydd.

Skulle du stanna kvar i Sverige som papperslös (utan tillstånd) blir det en olaglig vistelse med få rättigheter.

→ *Läs mer* om asylansökan i kapitlet som börjar på sid 31 och om hur du kan påverka ditt ärende på sid 109.

→ *Läs mer* om andra uppehållstillstånd i avsnitten om anhöriga på sid 19 eller arbete och studier på sid 25.

→ *Läs mer* om situationen som papperslös i avsnittet som börjar på sid 72.

Rzeszow, Polen, mars 2022.
Anhelina, 18 år, håller fram några bilder som
hon fotograferat under flykten från Ukraina.
© UNHCR/Maciej Moskwa

Uppehållstillstånd och förlängning

Uppehållstillstånd som beviljas i Sverige är tidsbegränsade till att börja med. De enda som kan få permanent tillstånd från början är kvotflyktingar, alltså de som har valts ut av FN eller evakuerats till Sverige. Alla övriga behöver så småningom ansöka om förlängning för att ha rätt att stanna kvar. Men så fort du har ett första uppehållstillstånd som innebär folkbokföring så har du liknande rättigheter och skyldigheter som andra bosatta i Sverige.

Detta avsnitt berör inte personer som har fått tillfälligt skydd genom massflyktsdirektivet. Om du kommer från Ukraina och har fått tillfälligt skydd, se istället föregående avsnitt om dina rättigheter!

För att få bo i Sverige med tidsbegränsat uppehållstillstånd krävs generellt ett giltigt pass. De som får uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov eller ömmande omständigheter är undantagna från passkravet. Men om du väntas få uppehållstillstånd av något annat skäl, till exempel ett bestående verkställighetshinder eller den tillfälliga gymnasielagen, så kan Migrationsverket innan de beviljar tillståndet fråga dig om du har en passhandling. Om du inte har det och inte kan skaffa pass, så behöver du kunna förklara varför det inte går. Det kan du behöva göra även om Migrationsverket redan känner till hur det är.

För uppehållstillstånd på grund av arbete eller studier är giltigt hemlandspass ett ofrånkomligt krav.

Etablering

Att komma igång med att hitta bostad, barnomsorg, utbildning eller arbete kallas för *etablering*. Arbetsförmedlingen anordnar etableringsprogram för nyanlända.

Ditt uppehållstillstånd utfärdas i form av ett kort. När du har fått kortet finns några saker som du bör göra så fort du får möjlighet.

- Gå till *Skatteverket* för att bli folkbokförd (registrerad som boende i Sverige). Skatteverket har många lokala servicekontor. Där kan du också ansöka om nationellt id-kort.
- Påbörja ansökan om familjeåterförening om du har rätt till det. Gör ansökan inom tre månader efter beslutet om uppehållstillstånd även om du inte hunnit få personnummer eller hunnit skaffa alla dokument som krävs. Annars kan det bli betydligt svårare att få återförenas!
- Anmäl dig till *Försäkringskassan* för att skrivas in i socialförsäkringssystemet. Detta behövs bland annat för att få ersättning om du behöver läsa svenska eller andra insatser innan du kan få arbete.
- Vänd dig till *Arbetsförmedlingen* för att komma in i ett etableringsprogram och hitta arbete. I etableringsprogrammen ingår alltid undervisning i svenska. Om du redan har arbete kan du förstås fortsätta med det.

Om de vuxna i familjen arbetar eller studerar har småbarn rätt till plats i förskola (daghem). *Kommunen* har information om hur intagningen går till.

Om du fortfarande studerar behöver du ansöka om ersättning från CSN, Centrala studiestödsnämnden, istället för att gå till arbetsförmedlingen. Om du är för gammal för att arbeta kan du ha rätt till *äldreförsörjningsstöd*, som *Pensionsmyndigheten* har hand om. (Om du har flyktingstatus eller alternativ skyddsstatus har du rätt till bättre pensionsförmåner på liknande sätt som svenska medborgare.)

På Migrationsverkets hemsida finns listor över dessa och andra myndigheter du kan behöva ha kontakt med.

Om du har bott i Migrationsverkets boende som asylsökande kan du stanna kvar där tills du blir anvisad bostad med kontrakt i en kommun som Migrationsverket har avtal med. Ett sådant kontrakt gäller vanligen i två år, så efter den tiden behöver du antagligen skaffa en ny bostad på egen hand. Om du har haft eget boende under tiden som asylsökande har du rätt att bo kvar och få stöd för din etablering i den kommunen på samma sätt som om du hade blivit placerad där. Men kommunen har ingen skyldighet att erbjuda dig någon annan bostad än den du hittat själv.

Undantag från etableringen

Om du har kortare tid kvar av ditt uppehållstillstånd än 12 månader när du fått uppehållstillståndskortet och ska anmäla dig till Skatteverket, så har du inte rätt till folkbokföring. Det här kan hända till exempel om du har fått uppehållstillstånd på grund av praktiska verkställighetshinder som bedömts som *icke bestående*. (Då räknar myndigheterna med att du inte kommer att bo kvar så länge.) Ett annat skäl kan vara om du fått uppehållstillstånd som anhörig när anknytningspersonen bara hade kort tid kvar av sitt tillstånd. Skatteverket får göra en individuell bedömning, så om det verkar troligt att vistelsen kommer att bli längre än ett år kan det hända att du blir folkbokförd ändå.

Om du nekats folkbokföring kommer du att hamna utanför många av de sociala rättigheter som bygger på att personen är bosatt i Sverige. Det gäller till exempel barnbidrag och äldreförsörjningsstöd. Du kan också krävas på full betalning för vård.

Du kommer inte heller att kunna vara med i arbetsförmedlingens etableringsprogram, även om du kan söka annan hjälp av arbetsförmedlingen. Du har ändå rätt att arbeta och rätt till sådana förmåner som bygger på arbetet, till exempel sjukpenning och ersättning vid arbetsskada. Eftersom du vistas lagligt i landet har du också möjlighet att få försörjningsstöd från socialtjänsten på den ort där du bor om du inte kan försörja dig på annat sätt.

🔗 **Kontaktuppgifter** till myndigheterna hittar du på migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Efter-beslut/Om-du-far-stanna/Uppehallsstand-som-alternativt-skyddsbehovande.html

→ Läs om familjeåterförening på sid 19.

Resedokument och främlingspass

Om du har fått stanna med flyktingstatus har du rätt till ett särskilt pass som kallas *resedokument*. Resedokument är inte giltigt för besök i ditt hemland. Om du har lämnat in ett hemlandspass till Migrationsverket så kommer du inte att få tillbaka det. Om du begär att få tillbaka passet eller skaffar ett nytt hemlandspass så kan din flyktingstatus ifrågasättas eftersom flyktingstatus bygger på att det är livsfarligt för dig att vistas i hemlandet.

Om du har fått uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande eller andra skäl så kan du ansöka om *främlingspass* hos Migrationsverket. Det måste du betala för. Om du har fått skydd på grund av hot från myndigheterna i landet där du är medborgare så kan du antagligen få främlingspass. Det kan gå att få främlingspass även i andra fall, men då måste du kunna bevisa att det är helt omöjligt att få tag i hemlandspass som Sverige godkänner.

Både resedokument och främlingspass kan innehålla en uppgift om att du inte styrkt din identitet.

Förlängning

De flesta uppehållstillstånd kan förlängas med två år i taget. Det är viktigt att ansöka om förlängning innan ditt gamla tillstånd tar slut, eftersom du annars kan förlora rätten till uppehållstillstånd. När denna text skrivs 2022 går det att göra ansökan tidigast två månader innan tillståndet löper ut. Om du söker strax efter att ditt uppehållstillstånd löpt ut är det inte omöjligt att ändå få förlängt tillstånd, men då får du inte behålla sociala förmåner som till exempel barnbidrag och andra ersättningar under tiden du väntar på beslut.

Vissa uppehållstillstånd ges samtidigt som personen också har ett utvisningsbeslut som inte upphävt. Om du har ett sådant tillstånd är det särskilt viktigt att du ansöker om förlängning innan tillståndet löper ut, eftersom du annars kommer att befina dig olagligt i Sverige i väntan på beslut. Ditt utvisningsbeslut kommer att bli *verkställbart*, det vill säga att du skulle kunna gripas för utvisning i värsta fall.

Om du har flyktingstatus eller status som alternativt skyddsbehövande så upphör inte denna status bara för att uppehållstillståndet löper ut. Om statusen kvarstår har du rätt till förlängning. För att statusen ska upphöra krävs ett särskilt beslut om återkallande. Det kan hända till exempel om du fått alternativ skyddsstatus av något särskilt skäl som inte längre finns kvar. Detta är ovanligt, men ett exempel är om du fått skyddsstatus när du var under 18 år just för att du var ett barn. Då kan du förlora både skyddsstatus och uppehållstillstånd när du fyllt 18 år, om du inte kan visa att du fortfarande har rätt att stanna av något annat skäl.

Flyktingstatus eller alternativ status kan även dras in på grund av att förhållandena i hemlandet ändrats drastiskt. Men också det är ovanligt, eftersom det måste vara *väsentliga och bestående* förändringar. Status kan också dras in om Migrationsverket anser att du har begått ett så grovt brott eller hotar Sveriges säkerhet så att du inte ska ha en skyddsstatus. Men de allra flesta som har en skyddsstatus får uppehållstillståndet förlängt utan problem.

De flesta som ansöker om förlängning har samma skäl till uppehållstillstånd som första gången och behöver bara fylla i en blankett. Men om du till exempel fick uppehållstillstånd som anhörig kan förhållandena ha ändrats. Barn kan ha fyllt 18 år, par kan ha skiljt sig. Då behöver du ta reda på om det ändå finns skäl för dig att få fortsatt tillstånd på grund av en annan anhörigregel, skyddsbehov eller ömmande omständigheter. Har du fått uppehållstillstånd på grund av ett praktiskt verkställighetshinder så måste hindret bevisas på nytt för att tillståndet ska förlängas. Prata gärna med en jurist eller någon frivillig rådgivning innan det är dags.

Om du har blivit tvungen att lämna ett förhållande för att du blev misshandlad, fysiskt eller psykiskt, så finns särskilda regler. Det ställs hårda krav på bevisning som läkarintyg, men om du kan visa att du måste lämna din make/sambo just av den anledningen så ska du inte utvisas utan få fortsatt uppehållstillstånd i 13 månader. Men när den tiden har gått behöver du ändå ha en annan anknytning till Sverige, eller visa att du har särskilt ömmande omständigheter.

Om du har ett utvisningsbeslut och samtidigt har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av att utvisningsbeslutet inte går att verkställa, så gäller särskilda regler. Då finns utvisningsbeslutet kvar när det tidsbegränsade uppehållstillståndet går ut. Du kan inte söka asyl på nytt eftersom du redan har ett slutligt avslag. I den situationen kan du bara få uppehållstillståndet förlängt om du kan visa att verkställighetshindret finns kvar eller om det finns nya omständigheter som är ett hinder mot att genomföra utvisningen.

Det kan vara svårt att få fortsatt uppehållstillstånd om det du hade inte kan förlängas. Gissningar och dåliga rådgivare kan göra att du hamnar i en ännu sämre situation. Innan du ansöker om något kan det därför vara säkrast att du försöker få stöd av en jurist som är van vid asylrätt.

Om du har ansökt om förlängning och får avslag så har du rätt att överklaga till domstol. Om du riskerar utvisning kan du även ansöka om offentligt biträde.

→ *Läs mer* om verkställighetshinder på sid 92.

Permanent uppehållstillstånd

När du har haft tidsbegränsat uppehållstillstånd i tre år kan du samtidigt med att du ansöker om förlängning även ansöka om permanent tillstånd.

För att detta ska beviljas måste vissa villkor uppfyllas.

- Du måste fortfarande ha skäl för tillstånd, precis som vid en vanlig förlängning,
- du måste kunna försörja dig själv med arbete av *en viss varaktighet*, och
- du ska ha en godandel, vilket betyder att du förväntas leva ett skötsamt liv.

Försörjningskravet tolkas av Migrationsverket som att du ska ha jobb 18 månader framåt i tiden när beslutet om uppehållstillstånd fattas. Den inkomst du har kvar varje månad efter att du har betalat skatt och hyra (inklusive värme) måste uppgå till en viss nivå. När denna text skrivs 2022 är nivån 5 157 kronor, men detta ändras varje år. Kontrollera det aktuella beloppet på Migrationsverkets hemsida! Inkomsten kan komma från en anställning eller från ett företag du äger eller är delägare i, men inkomsten får inte vara subventionerad av staten på något sätt.

Vandelskravet betyder att du kan nekas permanent tillstånd om du har begått brott. Det behöver inte vara grova brott. Om du har varit missskötsam på flera sätt kan även misstankar om brott vägas in. Det spelar roll om det har gått lång tid sedan du gjorde något brottsligt eller misstänktes för det.

Barn under 18 år och pensionärer är undantagna från försörjningskravet. De kan alltså få permanent uppehållstillstånd efter tre års tillstånd utan att ha arbete. Även funktionsvariation eller att du är arbetslös och nära pensionsålder kan leda till undantag. Skötsamhetskravet gäller för alla utom barn under 15 år.

Även om ni är en familj, så behöver var och en ansöka om permanent tillstånd individuellt. Det kan därför bli så att någon eller några i familjen har permanent tillstånd (till exempel barnen som inte behöver ha egen försörjning), medan de andra fortfarande har tidsbegränsat tillstånd.

Om du får avslag på din begäran om permanent tillstånd så kan du ändå få fortsatt tidsbegränsat tillstånd. Du har rätt att överklaga att du inte fick permanent tillstånd, även om du istället har beviljats ett tillfälligt.

Om du beviljas permanent uppehållstillstånd får du bo kvar i Sverige så länge du vill. Men tillståndet kan dras in om det skulle komma fram att du fått det på grund av felaktiga uppgifter eller att du senare begår allvarliga brott och döms till utvisning. Om du lämnar Sverige under mer än ett år riskerar du att tillståndet dras in för att du inte är bosatt i Sverige längre. Men om du har meddelat Migrationsverket i förväg om att du ska resa bort och vill ha uppehållstillståndet kvar så får det inte dras in förrän tidigast efter två år.

Varaktigt bosatt

Ett alternativ till att ansöka om permanent uppehållstillstånd enligt utlänningslagen är att ansöka om ställning som varaktigt bosatt enligt EU-regler. För att få den ställningen ska du ha bott i Sverige minst fem år utan avbrott och ha varaktig försörjning för dig och din familj. Du måste ha haft uppehållstillstånd de senaste fem åren, men om du har status som flykting eller alternativt skyddsbehövande kan du få räkna tiden sedan du gjorde din ansökan om asyl eller om ny prövning som ledde till tillståndet. Om du beviljas ställning som varaktigt bosatt kommer du också att få permanent uppehållstillstånd.

🔗 **Läs mer** om kraven för att räknas som varaktig bosatt på Migrationsverkets sida migrationsverket.se/Privatpersoner/EU-EES-medborgare-och-varaktigt-bosatta/Varaktigt-bosatt/Varaktigt-bosatt-i-Sverige.html

Särskilt om gymnasielagen

Om du har haft uppehållstillstånd för gymnasiestudier enligt de särskilda regler som gällt för en grupp ungdomar som sökte asyl senast den 24 november 2015, så kan du få fortsatt tillstånd för att avsluta studierna. Du måste visa att du har studerat aktivt varje år. Efter studierna kan du få permanent uppehållstillstånd om du har arbete. Reglerna finns i en särskild lag som heter *Lag om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå*. Denna lag är tidsbegränsad. Tillstånd för fortsatta studier kan inte ges efter 20 december 2023. Sista dag för att ansöka om permanent tillstånd är den 19 januari 2025. Nya tillstånd för gymnasiestudier ges inte, utan lagen gäller enbart dem som redan haft sådana tillstånd.

Du kan få förlängt uppehållstillstånd för språkinträdning högst en gång. Sedan behöver du komma in på ett nationellt gymnasieprogram eller en yrkesutbildning som är avsedd att leda till att du kan börja arbeta. Utbildningen kan vara inom gymnasiet, Komvux eller folkhögskola. Du ska lämna in din studieplan för hela utbildningen fram till examen när du ansöker. Om du har kommit in på en sådan utbildning kan du få förlängt uppehållstillstånd fram till examen plus sex månader. Det kan även gå att få extra förlängt om du inte blir klar med studierna inom den tid som var planerad, men då måste du ha en bra förklaring och kunna visa en ny studieplan.

Om du är klar med studierna och kan visa det, men inte har tid kvar för att söka arbete, så kan du få förlängt upp till sex månader efter examen. Om du börjat på nationellt gymnasieprogram kan det gå att få byta till en yrkesutbildning, men det är inte tillåtet att byta yrkesprogram.

Om du har haft uppehållstillstånd genom de tillfälliga gymnasiereglerna så kan du få permanent uppehållstillstånd när ditt tillstånd för studier tar slut. Kravet för att få permanent tillstånd är att du kan försörja dig genom en anställning eller eget företag.

Arbetsgivaren ska ha anmält till Migrationsverket att du är anställd. Anställningen ska vara fast eller gälla minst två år framåt från det datum Migrationsverket fattar beslut, och den får inte vara subventionerad av staten. Lägsta lön som du behöver ha är en summa som bygger på den nivå som socialbidrag räknas på, plus vad du betalar

för hyra, arbetsresor med mera. Du behöver ta reda på exakt vad som gäller för dig när det är dags. Facket ska också kontrollera dina villkor. Om du har begått något brott så kan det göra att du inte får permanent tillstånd.

Om du inte har fyllt 25 år så måste du ha gått ut gymnasiet eller en yrkesutbildning för att få permanent uppehållstillstånd på grund av arbete. Det behöver inte vara just den utbildningen du har haft uppehållstillstånd för att gå, men den måste vara på gymnasienivå eller en motsvarande yrkesutbildning som skulle ha godkänts enligt gymnasireglerna. Om du har fyllt 25 så räcker det att du har ett arbete som uppfyller villkoren.

Om du fått avslag på ansökan om uppehållstillstånd enligt gymnasielagen så kan du ha ett gammalt beslut om utvisning som blir giltigt igen. Om du misstänker att du kommer att få avslag kan du samtidigt med ansökan enligt gymnasielagen ansöka om att få stanna på grund av särskilt ömmande omständigheter. Detta kan vara möjligt om du har en särskild anknytning till Sverige och andra starka skäl att stanna kvar.

Observera att gymnasielagen är tidsbegränsad och bara gäller för den grupp ungdomar som fick sitt första tillstånd på grund av gymnasiestudier enligt begränsningslagen som inte gäller längre. Vissa ungdomar som har skyddsstatus men som fått längden av sitt uppehållstillstånd bestämt av gymnasireglerna kan också omfattas. Men deras ansökningar bedöms i första hand enligt den vanliga utlänningslagen. Reglerna om permanentning i gymnasielagen skiljer sig från reglerna om permanentning i utlänningslagen.

🔗 *Asylrättscentrum* har gett ut en handbok om att söka permanent uppehållstillstånd, se sweref.org/handbok-om-permanenta-uppehallstillstand/

Svenskt medborgarskap

När du har bott i Sverige i fem år och har permanent uppehållstillstånd kan du ansöka om svenskt medborgarskap. Har du fått flyktingstatus eller är statslös väntar du bara i fyra år. Men om din identitet inte är styrkt förlängs tiden till åtta år. Tiden räknas från den dag du sökte asyl – om du får uppehållstillstånd av Migrationsverket eller en domstol i den första processen. Får du uppehållstillstånd efter en ny prövning, det vill säga på grund av verkställighetshinder, räknas tiden vanligen från datum för beslutet om uppehållstillstånd.

→ *Läs mer* om verkställighetshinder på sid 92.

Papperslöshet och livet i limbo

FARR ser i sin verksamhet att många asylbeslut är orimliga eller orättfärdiga. Det är bara du själv som kan avgöra om det är möjligt att återvända, om det finns någon annan utväg eller om det enda alternativet är att stanna kvar utan papper (utan tillstånd). Att leva som papperslös är ett svårt liv med begränsade rättigheter.

Det är inte straffbart att ge privat stöd till en person som håller sig undan för att utvisningsbeslutet inte ska kunna verkställas. Men om den som ger stöd har som syfte att tjäna pengar är det ett brott som kan leda till böter eller fängelse.

Alla barn, både gömda och asylsökande, omfattas av FN:s barnkonvention, som numera också är svensk lag. Den ger alla barn rättigheter – det spelar ingen roll om barnet har uppehållstillstånd eller inte.

Vård

Vuxna personer som vistas i Sverige utan tillstånd (papperslösa) har samma rätt till sjukvård som asylsökande vuxna.

Det gäller alltså sjukvård och tandvård som inte kan anstå, mödravård, förlossningskontroller, preventivmedelsrådgivning, vård vid abort och en hälsoundersökning. Vad som räknas som vård som inte kan anstå bedöms av den ansvariga vårdpersonalen. Det behöver inte vara akutvård utan kan även vara behandling som behövs för att det inte ska bli allvarliga konsekvenser för patienten eller att det kommer att krävas mer omfattande vård om behandlingen skjuts upp. Regionerna (tidigare landstingen) kan själva besluta om att ge vuxna med utvisningsbeslut mer omfattande rätt till vård. Om du behöver vård för något som inte nämnts ovan kan du försöka ta reda på vad som gäller i regionen där du bor.

Vid första tillfället du söker vård får du ett reservnummer som vårdpersonalen använder i stället för personnummer. Det är viktigt att du sparar detta nummer och tar med dig det varje gång du söker vård. Det är också bra om du har en id-handling (legitimation, pass, kopia av id-handling) eller kopia av LMA-kort som du kan ta med dig när du söker vård. Om du saknar id-handling har du ändå rätt till vård. Men du kan behöva visa något papper på att du har varit asylsökande, eftersom turister inte har samma rättigheter.

Staten betalar den största delen av kostnaden för vården, men precis som asylsökande måste du betala en patientavgift. Avgiften kan variera mellan olika regioner men ett läkarbesök på vårdcentral kostar 50kr. Du får även betala 50kr för varje medicin som läkaren skriver ut åt dig.

 Mer information på flera språk om vård för papperslösa finns hos Röda Korset rodakorset.se/fa-hjalp/vard-for-papperslosa/

Sjukvårdens regler om *sekretess* omfattar alla, oavsett om de har uppehållstillstånd eller inte. Enligt sekretesslagen får inga uppgifter från sjukvården lämnas till utomstående om det kan skada patienten. Undantag gäller för Polisen, men endast om Polisen uttryckligen frågar efter en viss person på ett sjukhus. Då måste personalen svara ja eller nej på frågan. Personalen får inte själv ringa till Migrationsverket eller Polisen och säga att du finns där.

Om du är orolig för att Polisen ska söka upp dig, be personalen berätta för dig ifall Polisen tar kontakt med dem. Du behöver heller inte ge din adress utan kan säga att du har skyddad adress. Om personalen på sjukhuset inte känner till reglerna om sekretess kan det hända att de ringer till Migrationsverket för att kolla vem som ska betala vården. Migrationsverket kan då i sin tur ringa Polisen. Därför är det viktigt att du kan berätta om dina rättigheter, och att det är ett lagbrott om sjukvårdspersonalen ringer till Migrationsverket och berättar att du är där. Lagen heter offentlighets- och sekretesslag (2009:400).

Barn och vård

Papperslösa barn har rätt till all den sjukvård och tandvård de behöver på samma villkor som barn födda i Sverige. Behandlingar som sträcker sig långt fram i tiden kan nekas i väntan på att barnet får uppehållstillstånd. Det är för att barnet inte ska ta skada om behandlingen avbryts vid en utvisning.

Sjukvård till barn utan papper ska ges på samma villkor som till barn som är lagligt bosatta i Sverige. Det innebär att den är gratis på en del ställen, men på andra ställen får man betala en patientavgift om barnet fyllt tolv. Sådan tandvård som omfattas av statligt tandvårdsstöd är gratis för barn. Mediciner kostar 50 kronor som för vuxna.

Ibland vet inte sjukvårdspersonalen vilka regler som gäller när ett barn söker vård och saknar de fyra sista siffrorna i personnumret, och de är osäkra på hur de ska göra med betalning och registrering. Därför är det bra att du själv kan informera personalen om vad som gäller. För sjukvård kan du hänvisa till kommunens och landstingets hemsidor, där det finns riktlinjer om vad som gäller just där.

Stöd och hjälp från socialtjänsten

Varje svensk kommun har enligt Socialtjänstlagen ansvar för alla människor som befinner sig i kommunen och det gäller även papperslösa. Men varje kommun har egna riktlinjer och ett fåtal har särskilda riktlinjer för papperslösa.

Du kan ansöka om att få vård, behandling eller annat stöd på grund av psykisk ohälsa, missbruk eller funktionsvariation. Socialtjänsten kan också besluta om vård när ett barn blir utsatt för psykiskt eller fysiskt våld, eller på annat sätt far illa i sin hemmiljö, eller om barnet utgör en fara för sig själv genom missbruk, kriminalitet eller annat socialt nedbrytande beteende. Personer som är utsatta för våld i nära relationer kan erbjudas skyddad boende och stöd för att bearbeta sina upplevelser. Barn som har bevittnat våld har också rätt till stöd. Du kan även ansöka om ekonomiskt bistånd, men många kommuner beviljar inte det till papperslösa.

Socialtjänsten måste ta emot din ansökan men kan besluta att neka dig hjälp. Du ska alltid få ett skriftligt beslut. Det är viktigt att du berättar att du inte kan få hjälp någon annanstans och att Migrationsverket inte har något ansvar för dig. Var tydlig med att du inte har några andra försörjningsmöjligheter eller kan återvända till ditt hemland! Du kan uppge en c/o-adress om du vill, men betona att du faktiskt bor i kommunen.

Förr hade socialtjänsten skyldighet att meddela Polisen när någon sökt hjälp, men detta gäller inte längre. Det råder sekretess och socialtjänsten får inte heller kontakta Migrationsverket. Polisen har inte rätt att på vinst och förlust fråga socialtjänsten vilka papperslösa de känner till. Däremot är de anställda skyldiga att lämna ut uppgifter om Polisen eller Migrationsverket kontaktar dem med namn på enskilda personer som ska utvisas eller avvisas. Socialtjänsten har rätt att informera personerna om att deras uppgifter har lämnats ut.

Skolgång

Alla barn mellan 6 år och 18 år har rätt att gå i skolan i Sverige. Det gäller även barn som lever i Sverige utan tillstånd. Ta kontakt med rektorn på den skola som barnet vill gå på.

Skolpersonalen har inte rätt att kontakta Migrationsverket eller Polisen och du behöver inte ange din adress till skolan.

Det året ett barn fyller 6 år får han eller hon börja i *förskoleklass*, där barnet får förbereda sig på att börja grundskolan. Från 7 års ålder kan barnet börja i grundskola. I Sverige går barn i grundskola i nio år. Både i förskolan och i grundskolan får barnen böcker och lunch gratis.

Ungdomar som gått klart grundskola kan välja att studera vidare på ett *gymnasieprogram*. Det finns många olika program att söka och vilket program ungdomen antas till beror på hans eller hennes betyg. De flesta gymnasieprogram är 3 år långa. Om du påbörjar en gymnasieutbildning när du är under 18 år har du rätt att avsluta den även efter att du fyllt 18 år.

Papperslösa barn och ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning har rätt att gå i särskola, där de får en utbildning som är anpassad efter deras behov.

All utbildning för barn är gratis i Sverige och om barnet behöver skjuts till skolan ska skolan ordna det.

Universitetsstudier är inte tillgängliga för papperslösa ungdomar, om de inte släpps in som gäster genom den lokala institutionens initiativ.

🔗 **Skolverket** har råd om papperslösa barn i skolan på sin hemsida, se skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/skolans-arbete-med-papperslosa-elever

Arbete

Om du har haft rätt att arbeta utan arbetstillstånd så upphör detta då du får slutgiltigt avslag på din asylansökan. Om du har haft ett vanligt arbete och betalat skatt så kan du kanske fortsätta med detta, till exempel om arbetsgivaren inte upptäcker eller struntar i det. Skatteverket lämnar när denna text skrivs 2022 inte automatiskt ut uppgifter till Polisen om enskilda arbetare. (Men det finns lagförslag om att Polisen ska få rätt att ta del av uppgifterna.) Skatteverket och Polisen gör dock ibland kontroller av arbets- och uppehållstillstånd på arbetsplatser.

Om du jobbar utan att ha rätt till det så har du ingen anställningstrygghet eller rätt till sjukpenning om du blir sjuk. Däremot har du alltid rätt till lön för ditt arbete, och du har rätt till den lön du har blivit lovad, antingen muntligt eller skriftligt. Arbetsskadeförsäkringen gäller alla arbetande, oavsett om de har tillstånd att arbeta.

Fackföreningen kan försöka hjälpa dig att bevaka dina intressen och stötta dig vid en eventuell konflikt med din arbetsgivare. Många fackföreningar organiserar inte personer som inte har arbetstillstånd, men det kan ändå hända att du kan få hjälp av fackföreningen till exempel med att få ut den lön du har blivit lovad. I Stockholm finns ett fackligt center för papperslösa som drivs av flera olika fackförbund tillsammans. Den syndikalistiska fackföreningsrörelsen SAC organiserar papperslösa på flera orter.

🔗 **Adresser** hittar du på farr.se/adresser

Torsby, Sverige, februari 2015.
Mahmoud med klasskamrat på lektion.
© UNHCR/Johan Bävman

Ekonomi och boende

Barnfamiljer som har fått slutligt avslag har rätt att bo i Migrationsverkets boende och får fortfarande dagersättning, även om dagersättningen oftast blir nedsatt för de vuxna om de inte anses samarbeta om att verkställa utvisningen. Övriga vuxna, som inte bor ihop med barn, får inte bo kvar i Migrationsverkets boende och får inte heller någon dagersättning. Barn utan vårdnadshavare brukar få bo kvar i det familjehem eller annat boende där de är placerade.

Om du fick slutligt avslag när du fortfarande var barn men fyller 18 år medan du är kvar i Sverige, så kommer din dagersättning att dras in och du blir tvungen att lämna boendet. När det yngsta barnet fyller 18 år räknas ni inte som barnfamilj längre och hela familjen blir av med LMA-korten och måste lämna boendet.

Migrationsverket har även särskilda utreseboenden dit både ensamstående vuxna och barnfamiljer kan hänvisas när de har fått beslut om avvisning eller utvisning. Dessa är inte låsta som förvaren men är till för att underlätta verkställighet av utvisningar.

Barnfamiljer kan få fortsatt dagersättning även om de bor i eget boende. Men liksom för asylsökande så utgår inte dagersättning om boendet ligger i ett av de områden som räknas som utsatta.

 Se Migrationsverkets information om dagersättning
[migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/
Ekonomiskt-stod.html](https://migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/Ekonomiskt-stod.html)

Om du eller din familj flyttar utan att lämna adressen till Migrationsverket eller inte svarar på kallelser så kommer det att räknas som att ni håller er undan. LMA-kort kommer då inte att förnyas och dagersättningen dras in, även för barn.

Återfå dagersättning

Om din familj har hållit sig undan men ni ger er till känna igen så kan ni återfå LMA-kort, boende och dagersättning, om någon i familjen är under 18 år. Detta gäller dock inte om familjen under tiden har varit utrest från Sverige, till exempel om ni försökt söka asyl i ett annat land och blivit tillbakaskickade enligt Dublinförordningen. I så fall kommer ni att behöva klara er själva om ni kommer tillbaka.

Om du eller din familj har beviljats en ny asylprövning på grund av verkställighets hinder så kan ni återfå boende, dagersättning och även möjligheten att arbeta, om ni ansöker om det. Detta gäller även vuxna utan barn. Men det finns ingen rätt till bistånd i väntan på att Migrationsverket fattar ett första beslut om ny prövning, trots att utvisningen inte får verkställas under den tiden.

Om situationen förändras till det sämre i ditt hemland eller det händer något i Sverige som gör att du kan beviljas inhibition, det vill säga att ditt utvisningsbeslut tillfälligt inte ska verkställas, så kan du också ansöka om att få tillbaka rättigheterna som asylsökande. Men enligt lagen (Lag om mottagande av asylsökande, 1994:137) går inte detta om du har varit utanför Sverige eller har haft ett tillfälligt uppehållstillstånd efter utvisningsbeslutet.

Att leva i limbo

När ett utvisningsbeslut har vunnit laga kraft och tiden för frivilligt återvändande har löpt ut så har myndigheterna enligt lagen rätt att verkställa utvisningen. Polisen har rätt att hämta dig och din familj och föra ut er ur Sverige. Ändå lever många människor kvar i Sverige med utvisningsbeslut, utan att hålla sig gömda. Det finns flera orsaker.

Utvisningen går inte att verkställa med tvång

En vanlig situation som gör att utvisningsbeslut inte verkställs är att det land utvisningen skulle ske till inte släpper in dig om du inte reser frivilligt. Det kan vara så att landet av princip inte tar emot tvångsutvisade eller tvångsutvisade av en viss kategori, som till exempel ensamma kvinnor eller barnfamiljer. En annan orsak kan vara att landet inte utfärdar resehandlingar till personer som inte ansöker om det frivilligt. Ibland ställs andra krav på vad den utvisade behöver göra.

Om Migrationsverket anser att det skulle vara möjligt för dig att skaffa resehandlingar och köpa biljett på egen hand så kommer den här situationen inte att betraktas som ett riktigt verkställighetshinder. Migrationsverket kan till exempel peka på att andra som kommer från samma land reser dit frivilligt utan att hindras. Samtidigt kan det vara omöjligt för Polisen att tvinga landet att ta emot dig.

Om du har ett utvisningsbeslut som inte går att verkställa med tvång så kan situationen vara densamma i många år. Under perioder efter preskription, om ni söker asyl på nytt, får både vuxna och barn tillbaka rättigheterna som asylsökande. Men om det blir slutligt avslag igen står du åter utan bistånd om du är vuxen utan barn. Detsamma gäller barn som fyllt 18 år.

Du kan få samma beslut även efter att utvisningsbeslutet preskriberas en gång eller flera gånger.

Om hindret för utvisning består i att hemlandet inte tar emot barnfamiljer med tvång så kan 18-årsdagen innebära att ungdomen kan gripas för utvisning, och även föräldrarna om de inte har yngre barn.

Det händer att tonåringar som hunnit leva i limbo på det här sättet i många år får uppehållstillstånd av särskilt ömmande omständigheter och att därmed även familjen får stanna. Men det krävs vanligen att en stor del av tiden barnet bott i Sverige har varit laglig, med uppehållstillstånd eller som asylsökande.

Utvisningen går inte att verkställa varken med tvång eller frivilligt

En annan situation är om landet dit utvisningen skulle ske vägrar att utfärda resehandlingar eller släppa in utvisade även om de reser frivilligt. Det kan vara för att du tillhör en folkgrupp som inte räknas som medborgare eller har rätt att återvända. En annan orsak kan vara att det finns regler om att pass måste förnyas inom en viss tid eller att just de som varit asylsökande inte är välkomna tillbaka.

Om du är i den här situationen så borde det egentligen erkännas som ett praktiskt verkställighetshinder så att du kan få uppehållstillstånd. Men enligt den praxis som råder så erkänns vanligen inte ett sådant verkställighetshinder förrän utvisningsbeslutet inte gått att verkställa under hela tiden fram till att det preskriberas efter fyra år. Till dess kan du få utvisningsbeslut och bli papperslös trots att du inte kan göra något åt det.

Det kan mycket väl vara så att Migrationsverket anser att du skulle kunna återvända frivilligt samtidigt som du själv bedömer att du inte är välkommen i utvisningslandet vad du än gör. I ett ärende om verkställighetshinder eller efter preskription kan du

behöva visa att du har gjort allvarliga försök att verkställa utvisningen på egen hand, men det är inte säkert att det räcker.

En grupp som ofta hamnar i den här situationen är statslösa, alltså de som inte har medborgarskap i något land.

Om Migrationsverket eller domstolen håller med om att det finns ett hinder men ändå tror att situationen kan förändras så kan du få uppehållstillstånd tolv månader i taget på grund av *icke bestående* verkställighetshinder. Detta är ändå en fördel eftersom din vistelse blir laglig och du till exempel får rätt att arbeta. Med en laglig vistelse är det större chans att barn och i vissa fall vuxna skulle kunna få uppehållstillstånd av särskilt ömmande omständigheter efter lång tid.

Det finns också möjlighet att ett *icke bestående* verkställighetshinder efter flera förlängningar bedöms som bestående och att uppehållstillståndet därmed kan bli permanent så småningom.

Utvisningen går inte att verkställa utan ordnat mottagande

Om du är minderårig och har sökt asyl på egen hand utan vårdnadshavare och inte har lyckats visa att du behöver skydd, så kan du få ett utvisningsbeslut. Men om Migrationsverket sedan inte lyckas få kontakt med dina föräldrar eller någon annan som kan ta emot dig, det vill säga om du inte har ett ordnat mottagande, så får utvisningen inte verkställas så länge du är under 18 år.

Om Migrationsverket anser att det finns någon som kan ta emot dig så kan de fatta utvisningsbeslut ändå, och om domstolen går med på det så kan du bli kvar i Sverige med ett utvisningsbeslut som inte får verkställas förrän du är 18 år. Även om Migrationsverket håller med om att det inte finns något ordnat mottagande så kan de ändå ge dig ett utvisningsbeslut och samtidigt ett tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av verkställighetshinder. Detta kan hända åtminstone om du är 14 år eller äldre när du får beslut. Verkställighetshindret räknas då som *icke bestående* eftersom du kommer att fylla 18 år innan utvisningsbeslutet preskriberas.

Om du är i den här situationen så kan du inte gripas för utvisning innan du fyllt 18 år om inte Migrationsverket faktiskt har lyckats få kontakt med dina anhöriga eller någon annan som kan ta emot dig. Du kommer att få bo kvar på samma villkor som asylsökande ungdomar utan vårdnadshavare. Men det blir svårt att få uppehållstillstånd som kan permanentas om det inte händer något som gör att du har nya asylskäl och kan få en ny prövning. Om du har haft tillfälliga tillstånd en längre tid kan det vara möjligt att du fått en särskild anknytning till Sverige och då anses ha särskilt ömmande omständigheter.

Sök juridiskt stöd

Det är svårt att få en ny prövning eller på något annat sätt komma ur sin situation som papperslös. Gissningar och dåliga rådgivare kan göra att du hamnar i en ännu sämre situation och får betala mycket pengar i onödan. Även välvilliga stödpersoner kan ge felaktiga råd om de inte är mycket insatta i juridiken. Innan du ansöker om något, försök få kontakt med en jurist som är van vid asylrätt eller tala med kunniga stödpersoner i en frivilligorganisation.

🔗 **Kontakta** info@farr.se för faktafrågor eller att hitta insatta personer
Sök bland FARR:s medlemsföreningar på farr.se/medlemsgrupper

🔗 **Sök** andra frivilligorganisationer på farr.se/adresser

➔ **Läs mer** om verkställighetshinder på sid 92.

Norden, 2021.
Foto Elisabeth Raymond.

Snösätra, Sverige, mars 2022.

@RYMDS

Foto Jennie Leino.

UKRAINI

NAZI

@RYMDS

Återvändande och verkställighet

Det är du själv som har ansvar för att lämna Sverige om du har fått slutligt avslag. Migrationsverket har ansvar för att se till att du lämnar Sverige om du inte ordnar det själv. Migrationsverket kan även lämna över ansvaret till Polisen.

Återvändande

När du har fått beslut om avvisning eller utvisning kallas du till ett *återvändande-samtal* med mottagningshandläggaren på Migrationsverket. Vid mötet ska ni diskutera återresan till hemlandet, eller till ett annat land som kan ta emot dig. Migrationsverket vill helst att du själv reser ut ur Sverige. För vissa länder är det möjligt att få *åter-etableringsstöd*. Det är ett ekonomiskt bidrag som utgår om du reser tillbaka på egen hand inom en viss tid. Det finns frivilligorganisationer som sysslar med stöd för återvändande, främst Röda Korset. Det kan handla om att finna organisationer som kan ge dig stöd i hemlandet eller att hitta släktingar till exempel.

Om du inte själv lämnar landet ska Migrationsverket eller Polisen verkställa utvisningen, men det får normalt inte ske förrän beslutet *vunnit laga kraft*, det vill säga att det inte längre kan överklagas. Ett beslut som är överklagat till Migrationsöverdomstolen vinner laga kraft direkt när domen (eller beslutet att inte bevilja prövning) kommer. Om du valt att inte överklaga, så vinner beslutet laga kraft tre veckor efter delgivningen.

→ *Läs mer* om delgivning på sid 47 och 49.

Oftast ges en tidsfrist för att lämna landet själv, alltså på egen hand. Tidsfristen är normalt två veckor vid avvisning (beslut inom tre månader efter asylansökan) eller fyra veckor vid utvisning. Tiden räknas från att beslutet vunnit laga kraft. Tidsfristen ska stå i det första beslutet du fick från Migrationsverket.

Tidsfristen kan förlängas om det finns särskilda skäl. Den kan också avbrytas, till exempel om Migrationsverket anser att det finns risk för att du avviker. Om tidsfristen upphävs så har Migrationsverket eller Polisen direkt rätt att ingripa så att du lämnar landet.

Om du har fått ett överföringsbeslut enligt Dublinförordningen eller ett beslut om avvisning eller utvisning med omedelbar verkställighet, ges ingen tidsfrist. Då är du skyldig att lämna Sverige redan efter det första beslutet. Överföringar enligt Dublinförordningen skjuts ändå ofta upp om personen överklagar. Om du har fått ett asylbeslut med omedelbar verkställighet kan du begära inhibition (att verkställigheten skjuts upp) medan du överklagar, men det är inte så vanligt att det beviljas.

→ *Läs mer* i avsnittet om snabbprocedur vid uppenbart ogrundad ansökan på sid 42.

Om du inte har lämnat Sverige när tidsfristen löpt ut så befinner du dig i Sverige olagligt. Du förlorar samtidigt rätten till boende och dagbidrag. Om du bor tillsammans med eget barn så får du behålla boende och åtminstone en del av dagbidraget. Den regeln är till för att skydda barnen, men familjen är ändå olagligt i Sverige.

Om Migrationsverket misstänker att du kommer att hålla dig undan för att inte bli utvisad kan du få beslut om att du ska ställas under *uppsikt* eller tas i *förvar*. Att ställas under uppsikt innebär att du måste anmäla dig hos Polisen regelbundet.

Om du inte dyker upp när Migrationsverket kallar dig, eller om du byter adress utan att tala om det för Migrationsverket så kan Migrationsverket lämna över uppgiften att verkställa avvisningen eller utvisningen till Polisen. Samma sak kan hända om du till exempel hotar att skada dig själv eller någon annan. Migrationsverket ska också lämna över ärendet till Polisen om de bedömer att det kommer att behövas tvång för att du ska lämna Sverige.

→ **Läs mer** om dina rättigheter som asylsökande på sid 55 och efter beslut om utvisning på sid 72.

🔗 **Läs om** Röda Korsets stöd för återvändande på rodakorset.se/fa-hjalp/asylfragor/stod-till-atervandande

🔗 **Läs mer** om bidrag vid återvändande på Migrationsverkets hemsida på www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Lamna-Sverige/Avslag-pa-ansokan-om-asyl/Stod-till-ateretablering/Kontantstod.html

Om ditt ärende lämnas över till Polisen

Migrationsverket har möjlighet att bara be Polisen om hjälp, till exempel med att hämta dig, eller så kan de lämna över hela ditt ärende till Polisen.

Om ditt ärende lämnas till Polisen kan du även bli efterlyst. Det är Polisens arbete att söka efter dig för att få dig att lämna landet med tvång. I det läget är det Polisen som sköter allting. Migrationsverkets handläggare har inte längre med ditt ärende att göra. Däremot är det fortfarande Migrationsverket som fattar beslut om det skulle komma fram något verkställighetshinder.

Polisen kan även lämna tillbaka ärendet till Migrationsverket, till exempel om du skulle vilja samarbeta om att återvända frivilligt.

→ **Se sid 92** för mer information om verkställighetshinder.

Fråga: *Hur letar Polisen efter personer som är kvar i Sverige utan tillstånd?*

Svar: Polisen har rätt att kontrollera dina ID-handlingar om de har skäl att tro att du är i Sverige utan tillstånd.

Vanligtvis frågar de efter ID vid andra rutinärenden, som i trafikkontroller eller vid inspektioner av restauranger. De kan också ta fingeravtryck. Risken att bli tagen är stor för den som bryter mot någon regel, som till exempel att åka kollektivt utan biljett.

Polisen agerar också efter tips från allmänheten. Det kan hända att Polisen gör en specifik drive för att söka efter papperslösa, men det är inte så vanligt.

Om du blir tagen utan giltiga papper kan Polisen ställa dig under uppsikt eller sätta dig i förvar eller häkte i väntan på utvisning.

Migrationsverket har skyldighet att meddela Polisen om de får veta var du uppehåller dig. Andra myndigheter får inte rapportera till Polisen på eget initiativ, men Polisen har rätt att få ut information från till exempel socialtjänsten om personer som får stöd.

Fråga: *Hur länge gäller utvisningsbeslutet?*

Svar: Beslutet om avvisning eller utvisning slutar att gälla efter fyra år. Tiden räknas från det datum då beslutet vann laga kraft – det vill säga att det inte kunde överklagas längre. Oftast är det datum för beslutet från Migrationsöverdomstolen.

Fråga: *Kan jag komma tillbaka efter utvisningen?*

Svar: Om du lämnar Sverige och kommer tillbaka så gäller ditt utvisningsbeslut fortfarande och kan verkställas på nytt om det inte har gått mer än fyra år sedan beslutet vann laga kraft. Du kommer att vara i samma situation som om du hade hållit dig undan i Sverige. Du kan ansöka om en ny prövning för att hejda utvisningen. Men detta beviljas bara om du kan visa att du har nya skäl. Men om det har gått fyra år så har beslutet preskriberats och du har rätt att söka asyl igen.

Badajoz, Badajoz, Extremadura, Spanien, 2022.
Karneval i Badajoz.
© Jose Pedro Ortiz.

Återreseförbud

Om du får avslag på din asylansökan och inte lämnar Sverige frivilligt inom en viss tid kommer du troligen att få ett återreseförbud. Ett återreseförbud innebär att du inte får resa tillbaka in i Schengenområdet under en viss tid. Du kan slippa återreseförbud om det finns speciella skäl, som till exempel att du har barn i Sverige.

Återreseförbudet kan även begränsas till att endast gälla Sverige. I Schengenområdet ingår EU-länderna utom Bulgarien, Cypern, Irland, Kroatien och Rumänien. Dessutom ingår Norge, Island och Schweiz. Pass och viseringar från dessa länder gäller i hela Schengenområdet.

Hur lång tid du har på dig för att återvända ”frivilligt” och att du annars kan få ett återreseförbud brukar stå i det första beslutet från Migrationsverket. En vanlig tidsfrist är fyra veckor. Men tidsfristen börjar inte räknas förrän avslaget har vunnit laga kraft, alltså då det inte kan överklagas längre. Återreseförbud som bara beror på att du inte lämnat landet inom den tidsfrist som stod i ditt första beslut gäller i ett år.

Om Migrationsverket inte tror att du kommer att lämna Sverige frivilligt kan du få ett återreseförbud som gäller två år eller längre, upp till fem år. Detta kan till exempel ske om du har hållit dig undan förut, har sagt att du inte tänker lämna Sverige, inte har hjälpt Migrationsverket att ta reda på din identitet, har lämnat falska uppgifter, utelämnat uppgifter eller har begått brott.

Återreseförbudet betyder att du kommer att finnas med på en *spär lista* som hindrar dig från att resa in med visum i Schengenområdet eller i Sverige. Återreseförbudet kan bara hävas om det finns mycket starka skäl, som att du har rätt till familjeåterförening.

Om din asylansökan ansetts uppenbart ogrundad är huvudregeln att du inte får någon tidsfrist för frivilligt återvändande och att du får ett återreseförbud redan i beslutet, även om du samarbetar. Detta förbud gäller vanligtvis i två år. Men Migrationsverket ska inte meddela ett sådant återreseförbud om det finns särskilda skäl, exempelvis om du har familj eller uppehållstillstånd någonstans i Schengenområdet. Om du samarbetat och återreseförbudet inte beror på något du gjort, så kan det hävas om du till exempel skulle söka arbetstillstånd.

- *De länder* i Europa som har ett samarbete om fri rörlighet mellan sig och gemensamma yttre gränser kallas för *Schengenområdet*. Se lista över länderna på sid 132.

Förvar

Migrationsverkets låsta enhet kallas för förvar. Det är Migrationsverket som fattar beslut om att en person ska tas i förvar. Om ärendet är överlämnat till Polis blir det i stället Polisen som bestämmer.

Anledningar till att du kan bli tagen i förvar

Enligt utlänningslagen kan en asylsökande tas i förvar av flera skäl.

I samband med att du reser in i Sverige eller lämnar in asylansökan kan du tas i förvar

- om din identitet är oklar eller om du inte vill medverka till att utreda identiteten. Att din identitet är oklar betyder att du inte kan bevisa vem du är så att Migrationsverket tror på dig. Om det går att bedöma dina skäl för uppehållstillstånd utan att veta exakt vem du är, får du inte tas i förvar bara för att din identitet är oklar.

Under asylproceduren kan du tas i förvar

- om Migrationsverket anser att du inte medverkar till utredningen, så att din ansökan om uppehållstillstånd inte kan bedömas,
- om din avvisning eller utvisning ska verkställas och Migrationsverket anser att det finns anledning att tro att du annars kommer att hålla dig undan eller begå brott i Sverige, eller
- om du sökt asyl när du redan är tagen i förvar för verkställighet och det är sannolikt att du kommer att få ett nytt snabbt beslut om avvisning eller utvisning.

Relativt få asylsökande tas i förvar. Det kan vara svårt att förutse vem som kommer att tas i förvar. Vad som får Migrationsverket eller Polisen att tro att du kommer att hålla dig undan varierar. Vanliga anledningar är att du tidigare har levt gömd, att du har sagt att du inte tänker samarbeta vid av- eller utvisningen eller att du inte kommer till möten som du kallats till av Migrationsverket eller Polisen.

I stället för att besluta om förvarstagande kan Migrationsverket eller Polisen besluta att du ska ställas under *uppsikt*. Detta innebär att du ska anmäla dig på polisstationen eller hos Migrationsverket regelbundet, till exempel två gånger i veckan. Även barn får ställas under uppsikt. Beslut om uppsikt ska omprövas senast efter sex månader.

Migrationsverkets eller Polisens beslut att ta dig i förvar kan överklagas till migrationsdomstol. Då avgör en domare om skälen att hålla dig i förvar är tillräckliga.

Omhändertagande utan förvar

Lagen tillåter att Polisen *omhändertar* utlänningar för att verkställa en utvisning. Det betyder att personer kan gripas, hållas kvar och transporteras i direkt samband med att en utvisning ska verkställas, utan att det räknas som förvarstagande. Detta gäller även barn. Sådant omhändertagande får pågå högst 24 timmar, eller ytterligare 24 timmar om det finns synnerliga skäl.

Tidsgränser och juridisk hjälp

Om du tas i förvar har du rätt till ett offentligt biträde efter tre dygn. Det brukar fungera och du har rätt att be om ett visst biträde. Men det händer att inget biträde utses för att Migrationsverket eller Polisen anser att det inte behövs, till exempel för att utvisningen ska verkställas.

Ditt biträde kan överklaga beslutet om förvar. Biträdet kan till exempel begära att du ska hållas under uppsikt i stället eller släppas helt fri. Det offentliga biträdet som hjälper dig i förvaret behöver inte vara samma person som har haft hand om din ansökan om uppehållstillstånd.

Det är även möjligt att söka asyl eller uppehållstillstånd när du är förvarstagen om du inte har gjort det redan. Eftersom du är frihetsberövad ska din ansökan behandlas snabbt.

Om du har fått ett särskilt offentligt biträde för ditt förvarsärende så ingår det inte i dennes uppdrag att hjälpa dig med din ansökan om uppehållstillstånd. Men du har alltid rätt att skriva på ditt eget språk till domstolen eller Migrationsverket och föra fram dina skäl för att få skydd i Sverige. Du kan också skriva att det finns nya skäl som gör att din utvisning behöver stoppas (verkställighetshinder). Om du har möjlighet kan du även anlita en privat advokat eller jurist. Ta gärna råd av de frivilligorganisationer som besöker förvar!

→ *Läs mer* om verkställighetshinder och ny prövning på sid .

Tid för förvarstagande

Om du blivit tagen i förvar i samband med att du lämnar in asylansökan för att din identitet ska bevisas, så får förvarstagandet bara pågå 48 timmar och kan inte förlängas. Men det hindrar inte att du därefter kan tas i förvar på någon annan grund.

Om du har tagits i förvar för att din asylutredning ska kunna genomföras så får du låsas in i högst två veckor. Skulle myndigheterna anse att det finns synnerliga skäl att fortsätta att hålla dig i förvar ska det beslutet omprövas fortlöpande. Den här sortens förvar är inte avsett att vara långvarigt.

Det vanligaste förvarstagandet, för att verkställa ett avvisnings- eller utvisningsbeslut, får inte pågå mer än två månader om det inte finns synnerliga (starka) skäl för detta. För att det ska få pågå mer än tre månader krävs dessutom att det tar längre tid att verkställa utvisningen, antingen för att du inte samarbetar eller för att det tar tid att få fram de handlingar som behövs.

Det är inte tillåtet att hålla någon i förvar för verkställighet om det inte finns rimliga utsikter att lyckas genomföra utvisningen. Efter två månader måste beslutet om förvarstagande omprövas. I så fall kallas du och ditt offentliga biträde till ett möte med Migrationsverket. Om ditt ärende har lämnats över till Polis hålls mötet med Polisen i stället. Efter denna förhandling beslutar Migrationsverket eller Polisen om det finns synnerliga skäl att hålla dig i förvar i två månader till. När dessa två månader har gått måste beslutet omprövas på nytt.

Tiden kan inte förlängas med två månader hur många gånger som helst, eftersom lagen förbjuder förvarstagande längre tid än 12 månader, om inte personen är dömd till utvisning på grund av ett brott. Även beslut om fortsatt förvarstagande kan överklagas till migrationsdomstol.

Ambassadbesök och resehandlingar

En vanlig anledning till att du kan tvingas sitta i förvar under en längre tid är att det är svårt att ordna resehandlingar. Polisen kan i ett sånt fall be dig att följa med till ditt hemlands ambassad. Du kan vägra att följa med och det är ovanligt att Polisen då använder våld, men de har enligt lagen rätt att göra det.

Du kan även vägra att samarbeta på annat vis, till exempel genom att inte skriva på ansökan om resedokument. Men detta kan komma att användas emot dig när det blir dags att förhandla om ifall du ska hållas kvar i förvar eller inte.

Dina rättigheter i förvaret

I utlänningslagen står det att du som hålls i förvar ska behandlas humant och att din värdighet ska respekteras. Du ska ha möjlighet till aktiviteter och förströelse (vilket kan betyda spel, tv och annat). Du ska också kunna träna och vara utomhus.

Du har rätt till hälso- och sjukvård under din tid på förvaret. Det gäller även om du behöver vård på sjukhus. Om du blir nekad den vård du anser dig behöva så ska du fortsätta kräva din rätt. Alkohol, andra droger och saker som kan skada dig själv eller andra är förbjudna att ta in på förvaret.

Du har rätt att ta emot besök och på andra sätt ha kontakt med personer utanför förvaret. Villkoret är att det inte hindrar förvarets verksamhet. Det är vanligt att man måste boka tid för besök i förväg. Det finns särskilda besöksrum, men besöken får övervakas, om det anses vara nödvändigt för säkerheten. Det är vanligt att personalen på förvaret ber besökare att skriva sina namn på en lista. Den informationen sparas dock inte. Personalen har inte rätt att visitera besökare, alltså kontrollera vad de har med sig. Däremot kan de visitera dig, efter att besöket är avslutat.

När du har besök av ditt offentliga biträde är det annorlunda – då får ert möte bara övervakas om biträdet själv har bett om det.

Häkte

Om det anses vara nödvändigt för ordningen och säkerheten på förvaret, eller om du anses vara farlig för dig själv eller andra, kan Migrationsverket besluta att du ska hållas avskild från andra som har tagits i förvar. Det kan innebära att du sätts i ett vanligt häkte som Polisen sköter. Där är bevakningen hårdare. Du kan även placeras i häkte om du har begått ett brott och blivit dömd till utvisning av en domstol.

Om du inte har begått brott utan bara har satts i häkte för att du skulle avskiljas från andra i förvaret, så ska det beslutet omprövas minst var tredje dag. Du har rätt att få hjälp av det offentliga biträde som har hand om ditt försäkringsärendet, om du vill protestera mot häktesplaceringen. Du får inte sättas i häkte om du är under 18 år.

Barn i förvar

Barn tas sällan i förvar. Men lagen tillåter det, om det görs för att en avvisning eller utvisning ska kunna genomföras.

Det krävs dock att tidigare försök att skicka ut barnet har misslyckats, trots att barnet har ställts under uppsikt. Dessutom tillåter lagen att barn tas i förvar om det finns ett beslut om att barnet ska avvisas med omedelbar verkställighet.

Då får barnet tas i förvar under förutsättning att

- risken är uppenbar att barnet annars håller sig undan för att inte skickas ut ur Sverige och
- det inte är tillräckligt att barnet ställs under uppsikt.

Ett barn får inte skiljas från båda sina vårdnadshavare (oftast föräldrarna) genom att barnet eller vårdnadshavarna tas i förvar. Ett ensamkommande barn (ett barn som kommit till Sverige utan sina vårdnadshavare) får tas i förvar bara om det finns synnerliga skäl.

Barnet får inte hållas i förvar längre än 72 timmar, men om det finns *synnerliga skäl* kan barnet hållas kvar i ytterligare 72 timmar. Att verkställigheten håller på att planeras kan räcka som skäl. Barn får alltså aldrig hållas i förvar i mer än sex dagar. För ett omhändertagande utan förvarstagande i samband med att en utvisning ska verkställas, så är maxtiden 24 timmar, eller ytterligare 24 timmar om det finns synnerliga skäl.

Verkställighetshinder – att pröva nya skäl

Att åberopa verkställighetshinder innebär att du talar om för Migrationsverket att det inte går att verkställa din utvisning, skicka ut dig från Sverige, och varför. Migrationsverket ska egentligen pröva sådana hinder på eget initiativ, om det får höra om dem. Men det vanligaste är att den som har fått avslag själv får åberopa verkställighetshinder.

Om det finns verkställighetshinder kan din utvisning skjutas upp eller så kan du få ett nytt beslut som ger dig uppehållstillstånd.

Det finns två typer av verkställighetshinder,

- dels hinder som är av praktisk natur eller beror på sådant som sjukdom eller andra humanitära omständigheter,
- dels hinder som gör att du har behov av skydd.

Migrationsverket kan fatta beslut om båda typerna av hinder. Migrationsverkets beslut kan dock bara överklagas till en migrationsdomstol när frågan gäller verkställighetshinder på grund av skyddsbehov.

Enligt paragrafen om verkställighetshinder i utlänningslagen kan Migrationsverket fatta beslut utan att göra en ny prövning av hela ärendet. I sådana fall bedöms bara de nya skälen. (Utlänningslagen 12 kap 18 §)

Om Migrationsverket inte anser att det går att fatta beslut direkt så kan istället en ny prövning av asylskälen beviljas. Ny prövning kan det bara bli om du eller ditt ombud har ansökt om det, och det rör sig om skyddsbehov. (Utlänningslagen 12 kap 19 §)

Du har ingen rätt till hjälp av offentligt biträde för att påtala verkställighetshinder. Men om du beviljas en ny prövning får du offentligt biträde. I ansökan kan du nämna ett biträde du önskar.

En huvudregel är att hindren ska bero på nya skäl som inte har behandlats i ditt asyl-ärende tidigare. Det är vanligt att asylsökande ansöker om verkställighetshinder direkt efter slutligt avslag, men det lyckas sällan eftersom det inte har uppstått några nya skäl. Verkställighetshinder kan tas upp när som helst så länge du har ett verkställbart utvisningsbeslut, från det slutliga avslaget till att det preskriberas efter fyra år.

Det är svårt att få en ny prövning och ännu svårare är det om du försöker en andra gång. De nya skälen räknas då inte som nya längre. Därför är det klokt att inte ansöka om verkställighetshinder på egen hand. Om du inte har råd att betala en jurist, kanske du ändå kan komma överens med någon som är beredd att hjälpa dig och som sedan kan bli offentligt biträde med ersättning från staten om ni lyckas få en prövning.

Barn och verkställighetshinder

När ansökan om verkställighetshinder gäller ett barn behöver inte omständigheterna vara fullt lika allvarliga som för vuxna. Verkställighetshinder för barn kan enligt utlänningslagens förarbeten handla om att barnet inte kan tas om hand i hemlandet på ett lämpligt sätt. Skälet till det kan vara att barnets vårdnadshavare har dött, eller att det inte går att avgöra var föräldrarna finns. Ett allvarligt hälsotillstånd och andra ömmande omständigheter kan väga tyngre för barn än för vuxna.

Praktiskt/medicinskt hinder eller skyddsbehov?

Oavsett vilken sorts verkställighetshinder du ber myndigheterna pröva är det svårt att få det godkänt. Omständigheter som du har tagit upp tidigare – eller kunde ha tagit upp – räcker vanligen inte även om det finns nya bevis. Båda paragraferna handlar om nya omständigheter som gör att beslutet inte kan verkställas.

Eftersom praktiska/medicinska skäl och nya skyddsbehov hanteras olika av myndigheterna kan det vara bra att tänka igenom vilket slags skäl du har.

Praktiskt hinder – mottagarlandet kommer inte att ta emot dig

Om det land dit Sverige vill utvisa dig vägrar att ta emot dig är det ett praktiskt verkställighetshinder. Enligt lagen måste det finnas *skäl att anta* att mottagarlandet inte kommer att ta emot dig. Men det får inte bero på att du vägrar medverka. Du kan anklagas för att vägra medverka om du vägrar besöka hemlandets ambassad för att få resehandlingar, eller om du inte anstränger dig tillräckligt för att skaffa fram ID-handlingar. Ett annat exempel (som finns i en särskild paragraf i lagen) är om ett barn utan vårdnadshavare ska utvisas men det inte finns något ordnat mottagande för barnet i hemlandet. I det fallet handlar det om att spåra familjen – en uppgift som ofta läggs på barnet.

Medicinska hinder eller annan särskild anledning att beslutet inte bör verkställas

Ett medicinskt hinder handlar i det här fallet inte om hur du kommer att må i hemlandet, utan om ifall du är för sjuk för att klara flygresan. Det kan också finnas humanitära hinder, som att ditt barn är mycket svårt sjukt och inte kan få den vård det behöver i hemlandet.

Det kan också vara så att du har fått en stark anknytning till Sverige, som inte fanns när du fick utvisningsbeslutet. Om du har bildat familj under tiden som asylsökande kan det vara så att du har rätt att bo i Sverige. Normalt ska ansökan på grund av sådana skäl lämnas in från utlandet. Men om det finns barn som skulle ta skada av att ni skiljs åt kan Migrationsverket i vissa fall ta hänsyn till vad som är bäst för barnet och låta dig stanna i Sverige för att göra ansökan.

Om en person är döende eller mycket svårt sjuk, psykiskt eller fysiskt, och riskerar att få så dålig behandling i hemlandet att det kan jämföras med tortyr eller omänsklig behandling, så kan ombudet begära att saken behandlas som verkställighetshinder på grund av skyddsbehov, med möjlighet till ny prövning och rätt till överklagande.

Verkställighetshinder på grund av nya skyddsbehov

Nya skyddsskäl kan till exempel vara att förhållandena har ändrats i ditt hemland så att det har blivit farligare för dig.

Det kan också vara att du har blivit uppmärksammasad så att myndigheterna i hemlandet kan ha blivit mer intresserade av dig, eller till exempel att du har fått veta att du blivit efterlyst eller dömd i hemlandet.

Om dina personliga förhållanden har ändrats kan det också utgöra ett verkställighetshinder. Detta gäller till exempel om du som kvinna har blivit ensamstående, och du kommer från ett land dit kvinnor inte kan utvisas utan manligt nätverk.

Det måste vara skäl som inte har kunnat prövas tidigare eller som du har en *giltig ursäkt* (bra förklaring) till att du inte har tagit upp tidigare. Men om Migrationsverket eller domstolen håller med om att det är *antagligt* (troligt) att hotet faktiskt finns så ska det prövas även om du kunde ha tagit upp det tidigare.

Migrationsverkets prövning av verkställighetshinder (12:18)

Migrationsverket ska på eget initiativ pröva om det föreligger verkställighetshinder, om det "kommer fram" att utvisningen eller utvisningen inte kan verkställas. Vem som helst kan upplysa Migrationsverket om hindren. Till exempel kan Polisen upplysa om att det inte går att genomföra utvisningen till ett visst land eller en läkare kan upplysa om att patienten är för sjuk för att flyga. Det kan vara en god man eller en mottagningshandläggare som tar upp att det finns problem med att verkställa beslutet.

Du själv eller ditt ombud eller advokat kan förstås också upplysa Migrationsverket om att det finns nya skäl som gör att utvisningen inte kan verkställas.

När det gäller praktiska och medicinska hinder så är det bara Migrationsverket som kan fatta beslut, och beslutet kan inte överklagas.

Hinder som inte erkänns

Det är ovanligt att Migrationsverket accepterar att det finns ett verkställighetshinder. Även om Polisen meddelar att hemlandet inte tar emot, så räcker det sällan för att Migrationsverket ska avstå från att ta utvisningsbeslut eller ställa in utvisningen. Det kan vara så att individerna verkligen försöker få resehandlingar och uppfylla alla andra krav, men Migrationsverket bedömer ändå att de inte gjort tillräckligt. Ett ensamkommande barn kan ha gjort allt för att söka sina föräldrar eller lämnat in bevis för att föräldrarna inte finns kvar, men det räcker inte.

Migrationsöverdomstolen har slagit fast i en dom att Migrationsverket behöver ha fyra år på sig (tills ett utvisningsbeslut preskriberats) för att undersöka om verkställighetshindret kunde undanröjas. I detta fall rörde det sig om en statslös familj som inte blev insläppt i sitt hemland. I en äldre dom har Migrationsöverdomstolen sagt att det måste ha gjorts försök att verkställa utvisningen för att ett praktiskt hinder ska kunna konstateras. Dessa domar gällde verkställighetshinder som förutsågs redan i grundärendet. Samtidigt måste det finnas en ny omständighet för att det ska bli tal om verkställighetshinder efter att beslutet om utvisning vunnit laga kraft.

Sammantaget innebär den stränga bedömningen att många asylsökande hamnar i limbo i Sverige utan uppehållstillstånd men med utvisningsbeslut som inte kan verkställas. En del av dem får utvisningsbeslut och lever som "papperslösa". Andra beviljas korta uppehållstillstånd på grund av icke bestående verkställighetshinder, ibland samtidigt med utvisningsbeslut. *Icke bestående* betyder just att beslutsfattaren anser att det är ett hinder som kan komma att försvinna.

→ Läs mer om situationen för papperslösa i limbo på sid 77.

Ny prövning av skyddsbehov (12:19)

När det gäller hinder på grund av nya omständigheter som gör att du är i behov av skydd, så är det också Migrationsverket som fattar det första beslutet.

Det finns tre svar som du kan få.

- *Du får nej.* Migrationsverket säger att det inte är en ny omständighet som rör skyddsbehov. Detta svar är vanligast.
- *Du får ja.* Migrationsverket håller med om att du har ett nytt skäl som gör att du behöver skydd. Då får du beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd, enligt paragraf 12:18.
- *Du får en ny prövning.* Migrationsverket håller med om att det skäl du tagit upp gäller skyddsbehov, men kan inte direkt säga att det räcker för uppehållstillstånd. Då tas ditt ärende upp till ny prövning, enligt paragraf 12:19.

För att få en ny prövning av asylärendet måste du visa att du har nya skäl som inte har prövats tidigare och som gör att du är i behov av skydd i Sverige. Praktiska verkställighetshinder eller anknytningen till Sverige vägs inte in i en sådan prövning. Inte heller medicinska skäl vägs in, om inte utvisningen skulle innebära att du utsätts för något som kan jämföras med tortyr eller omänsklig behandling. Det kan inträffa att situationen har ändrats i ett land så radikalt att de flesta med utvisningsbeslut beviljas en ny prövning. Men det absolut vanligaste är att din ansökan måste handla om din personliga situation och det gäller även om förhållandena har förändrats i hemlandet. Du bör därför redan i ansökan beskriva dina egna nya skäl på ett detaljerat sätt och med information om ditt hemland. Det är svårt att avgöra på egen hand vilka skäl som kan räcka för att få en ny prövning. Därför är det bäst om du kan få hjälp av ett juridiskt ombud.

Bevis

Bevis för praktiska verkställighetshinder kan vara landinformation, id-handlingar, intyg och vittnesmål från ambassadbesök, biljetter, inspelningar eller andra dokument som visar vad du har gjort för att kunna resa in.

Om du återoppar medicinska verkställighetshinder måste du lämna in läkarintyg som visar på riskerna med att resa tillbaka (till exempel dödsfara eller allvarlig risk för din hälsa). Bara sjukjournaler räcker inte.

🔗 **Använd** Migrationsverkets blanketter för läkarintyg, sök efter *Utlåtande från läkare* på sidan för blanketter, migrationsverket.se/Kontakta-oss/Blanketter.html

När det gäller verkställighetshinder på grund av skyddsbehov så måste du tala om varför det faktiskt är ett skyddsbehov och hur det skiljer sig från de skäl du tidigare har tagit upp. Du måste också förklara varför du inte har kunnat ta upp de nya omständigheterna tidigare. Det kan finnas en giltig ursäkt, till exempel att händelserna nyss inträffat. I vissa fall kan det vara en giltig ursäkt att man har förträngt eller inte kunnat prata om vissa saker på grund av sitt psykiska tillstånd.

→ *Läs mer* om skyddsbehov i avsnittet om asylskäl, sid 11.

Om du får en ny prövning

Om din ansökan om att pröva verkställighetshindret godkänns, men Migrationsverket inte omedelbart anser att ditt nya skyddsskäl är tillräckligt för att bevilja uppehållstillstånd, så tas alltså ditt asylärende upp på nytt. I den situationen prövas alla asylskäl på nytt, inte bara de nya. Det blir ungefär som om hela asylproceduren hade börjat om från början, men rent humanitära eller praktiska skäl vägs inte in. En ny prövning handlar bara om skyddsbehov.

Utvisningen ställs in tills vidare (du får inhibition) och vanligtvis får du också ett offentligt biträde. Du får möjlighet att ta upp all information om den aktuella situationen i hemlandet och vad du riskerar om du utvisas dit. Migrationsverket fattar så småningom ett beslut som kan vara positivt eller negativt. Ett negativt beslut kan överklagas precis som ett nytt asylärende, och då hamnar ärendet hos migrationsdomstolen igen. Om du inte har fått offentligt biträde kan du begära att migrationsdomstolen beviljar ett biträde när du överklagar.

Om verkställighetshinder uppkommer i ett säkerhetsärende lämnas ärendet över till regeringen för beslut.

Om du nekas prövning

Om Migrationsverket säger nej direkt och inte vill göra någon ny prövning på grund av dina verkställighetshinder kan du överklaga beslutet till en migrationsdomstol, men bara om du har åberopat skyddsbehov. I sista hand kan beslutet överklagas till Migrationsöverdomstolen. Det kan vara bra att ha ett ombud som hjälper dig. I samband med att du överklagar kan du begära offentligt biträde. Vuxna får oftast nej, men ensamkommande barn har rätt till offentligt biträde då en ny prövning har nekats.

Tänk på att ett sådant överklagande bara handlar om ifall du överhuvudtaget ska få en ny prövning.

Det är inte säkert att det bästa är att överklaga om du får nej till en ny prövning. Detta gäller särskilt om det faktiskt handlar om praktiska eller medicinska hinder, anknytning till Sverige, hur ett barn mår och sådana saker. Men det kan också gälla om du misstänker att det är väldigt liten sannolikhet att domstolen kommer att hålla med om att du har ett behov av skydd som inte har prövats förut. Det kan även vara bra att prata direkt med handläggaren på Migrationsverket, eftersom det är där besluten om verkställighetshinder fattas. Om ditt ärende har lämnats över till Polisen kan det vara bra att Polisen får höra talas om problemen. Vad det handlar om är att beslutsfattaren på Migrationsverket måste upptäcka att det faktiskt inte går att sätta dig på planet.

Uppehållstillståndets längd vid verkställighetshinder

- Uppehållstillstånd som beviljas på grund av ett verkställighetshinder efter ny prövning av asylskälen gäller precis som efter en vanlig asylprövning i tre år (för flyktingskäl) eller tretton månader (för alternativa skyddsskäl).
- Uppehållstillstånd som beviljas på grund av ett bestående praktiskt eller medicinskt verkställighetshinder gäller vanligen i tretton månader.
- Uppehållstillstånd på grund av *icke bestående verkställighetshinder* ges för tolv månader eller kortare tid.
- Kortare uppehållstillstånd kan beviljas för särskilda situationer, som en medicinsk behandling eller tillstånd för att kunna vittna i en rättegång.
- Uppehållstillstånd på grund av verkställighetshinder kan förlängas med ett år i taget om hindret kvarstår.

Du kan inte få permanent uppehållstillstånd när din utvisning har stoppats på grund av verkställighetshinder. Men efter tre år med uppehållstillstånd kan du få permanent tillstånd om hindret kvarstår eller om du kan få tillstånd av något annat skäl. Undantag: permanent uppehållstillstånd kan inte ges på grund av *icke bestående* verkställighetshinder. Men om ett hinder har bedömts som icke bestående i flera år kan Migrationsverket omvärdera det och behandla det som ett bestående hinder.

Fråga: *Hur stor är chansen att utvisningen stoppas på grund av verkställighetshinder?*

Svar: De allra flesta ansökningar om att stoppa en utvisning på grund av verkställighetshinder avslås av Migrationsverket, och det är ovanligt att domstolarna gör någon annan bedömning.

Du kan återropa verkställighetshinder flera gånger om ytterligare nya skyddsskäl, bevis eller praktiska verkställighetshinder tillkommer.

Men varje gång du påtalar verkställighetshinder förbrukas de omständigheter du anför. Om du återkommer med ytterligare en ansökan betraktas dessa omständigheter inte som nya längre, eftersom du redan påtalat dem. Därför kan det vara bättre att avvakta med en ny ansökan och se till att den blir ordentligt underbyggd och att alla nya omständigheter kommer att beaktas, särskilt om du väntar på ytterligare bevis eller misstänker att situationen kommer att förvärras.

Det kan också vara värt att avvakta tills du kan få hjälp av ett kunnigt ombud.

Om det inte är lång tid kvar tills ditt utvisningsbeslut preskriberas (fyra år efter att det vann laga kraft) så kan du avvakta till dess. Efter preskription kan du göra en ny asylansökan där alla slags skäl ska vägas in, även om du nämnt dem tidigare.

Fråga: *Får jag vänta i Sverige medan saken avgörs?*

Svar: Om du har ett beslut från en migrationsdomstol eller från Migrationsöverdomstolen som vunnit laga kraft (det vill säga ett beslut som inte går att överklaga längre) har du inte rätt att vistas i Sverige medan du väntar på beslut om prövning av verkställighetshinder.

Undantaget är om du begärt en ny prövning på grund av skyddsbehov. Då får utvisningen inte verkställas förrän Migrationsverket beslutat om du ska få en ny prövning. Om du överklagar och begär inhibition får utvisningen inte verkställas förrän domstolen beslutat om detta. Men den regeln gäller bara om det är första gången du begär en ny prövning. Migrationsverket eller domstol kan också fatta ett särskilt beslut om inhibition och i så fall får du information om detta.

Om det blir en ny prövning så får utvisningen inte verkställas förrän den nya prövningen är klar. Men det är svårt att veta hur länge en sådan frist varar, eftersom den löper ut så fort Migrationsverket har fattat beslut, och det kan hända att Polisen får veta detta innan beslutet når dig.

Fråga: *Migrationsverket kan inte utvisa mig, men jag får inte uppehållstillstånd heller. Hur länge kan det vara så?*

Svar: Även om det är landet du ska utvisas till som inte vill ta emot dig så kan det vara väldigt svårt att bevisa. Det kan också vara svårt att visa att det finns någon ny omständighet. I sådana fall kan du få vänta länge.

Det finns ingen tidsgräns. Om det öppnas ett nytt asylärende då det gamla utvisningsbeslutet preskriberats (efter fyra år), så kan Migrationsverket ta lite större hänsyn till anknytningen till Sverige och andra ömmande omständigheter, särskilt för barn. Efter många år kan också reglerna i Barnkonventionen och Europakonventionen vara argument för att nya utvisningsbeslut inte ska tas.

Det är viktigt att komma ihåg att det inte räknas som verkställighetshinder om du skulle kunna resa på egen hand.

→ *Läs mer* om situationen i limbo och hur praktiska hinder bedöms på sid 77.

Att byta spår

Om du har fått avslag på din asylansökan men har arbetat i Sverige under tiden som asylsökande så finns en särskild möjlighet att byta spår och söka uppehållstillstånd på grund av arbetet utan att behöva lämna Sverige först. En sådan ansökan måste göras inom två veckor efter att beslutet om utvisning har vunnit laga kraft! Tala därför med din arbetsgivare i förväg om du misstänker att du kommer att få avslag, även om du funderar på att påtala verkställighetshinder av något annat skäl.

För att du ska få uppehållstillstånd på grund av arbete krävs att du har giltigt pass. Du ska ha arbetat lagligt (vitt) i minst fyra månader hos samma arbetsgivare, och ha löfte om att ha kvar arbetet i minst ett år till. I övrigt är reglerna ungefär desamma som då arbetstillstånd söks från utlandet. Det finns dock ingen skyldighet för arbetsgivaren att annonsera jobbet.

Det finns utförliga anvisningar på Migrationsverkets hemsida om vilka villkor arbetet ska uppfylla och vad arbetsgivaren behöver göra för att du ska få stanna på grund av din anställning.

 Läs mer på Migrationsverkets hemsida
migrationsverket.se/Privatpersoner/Arbeta-i-Sverige/Anstalld/Du-som-redan-ar-i-Sverige.html

→ *Läs mer* om arbetstillstånd på sid 25.

När Sverige inte ger skydd

Om du har fått ett slutligt nej på din ansökan kan du uppleva att du har blivit felaktigt bedömd. Du kanske har mycket starka skyddsbehov, eller riskerar tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling om du sänds tillbaka till hemlandet. Har du starka bevis för detta finns det några internationella instanser du kan vända dig till.

Dessa instanser har möjlighet att ta upp ditt fall och göra sin egen bedömning, även om Sverige tycker att du inte behöver skydd. Innan du kan vända dig till dem måste du dock ha kommit till slutet av asylproceduren i Sverige, så att det inte finns några chanser kvar att få skydd här. Du måste ha överklagat ända till Migrationsöverdomstolen. Europadomstolen kräver att det inte ska ha gått mer än fyra månader sedan beslutet i Sverige vann laga kraft. Den regeln tillämpas inte alltid i asylärenden, men det är säkrast att inte vänta längre.

Om den internationella instansen går med på att pröva ärendet och begär att Sverige ska frysa utvisningsbeslutet, så kommer beslutet inte att träda i kraft igen förrän den internationella instansen har fattat sitt beslut. Om beslutet blir att upphäva Sverige att upphäva utvisningsbeslutet helt och hållet, så brukar Sverige rätta sig efter det.

Den här möjligheten ska bara användas om du riskerar allvarliga övergrepp i hemlandet, eller om utvisningen på något annat sätt skulle strida mot någon av de konventioner om mänskliga rättigheter som de internationella instanserna övervakar. Det är en omfattande procedur att göra en sådan anmälan och det bör göras av en jurist som har vana och är insatt både i ditt ärende och i de internationella konventionerna.

De vanligaste instanserna är

- *FN:s kommittéer för mänskliga rättigheter*
Dessa sammanträder i Genève. De viktigaste för asylsökande är de kommittéer som övervakar Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.
- *Europadomstolen*
Den ligger i Strasbourg i Frankrike och ska bevaka att de stater som har undertecknat den Europeiska konventionen för de mänskliga rättigheterna respekterar den.

En anmälan till någon av dessa instanser måste innehålla vilken artikel i konventionen som du anser att Sverige skulle bryta mot genom att utvisa dig. De jurister som sysslar med internationella ärenden brukar läsa de domar och beslut som finns sedan tidigare och som visar hur instanserna resonerar.

Att *Konventionen om barnets rättigheter* inte finns med i uppräknningen här beror på att Sverige inte har undertecknat det tillägg till konventionen som föreskriver att individer får klaga till FN:s barnkommitté. Du kan alltså inte anmäla utvisningen dit även om den skulle kränka ett barns rättigheter.

Varken FN-kommittéerna eller Europadomstolen tar upp alla fall som lämnas till dem. Om de går med på att pröva ditt fall måste du vara beredd på att du kan få vänta länge på beslut – ett år eller i värsta fall flera år.

Stockholm, Sverige, mars 2022.
Demonstration på Sergels torg mot
Rysslands krig i Ukraina.
Foto Fredrik Andersson, Unsplash.com

Kommittén mot tortyr

Kommittén mot tortyr, CAT, är ett FN-organ som främst ska kontrollera att ingen medlemsstat använder tortyr.

Konventionen innehåller även en artikel som förbjuder utvisning om den utvisade skulle riskera tortyr.

Artikel 3

1. Ingen konventionsstat skall utvisa, återföra eller utlämna en person till en annan stat, i vilken det finns grundad anledning att tro att han skulle vara i fara för att utsättas för tortyr.

2. För att fastställa huruvida sådan anledning föreligger, skall de behöriga myndigheterna beakta alla hänsyn av betydelse, vari i förekommande fall även skall inbegripas förekomsten i den berörda staten av ett konsekvent handlingsmönster av grova, uppenbara eller talrika kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

FN:s konvention mot tortyr, eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning

CAT tar främst upp fall där myndigheterna i hemlandet kan hållas ansvariga för tortyren.

 Läs mer på www2.ohchr.org/english/bodies/cat

Kommittén för personer med funktionsnedsättning

Kommittén som övervakar FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) är relativt ny. Den syftar till att motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättningar i många olika sammanhang.

Även denna konvention har en artikel mot tortyr.

Artikel 15

1. Ingen får utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Särskilt får ingen utan sitt fria samtycke utsättas för medicinska eller vetenskapliga experiment.

2. Konventionsstaterna ska vidta alla effektiva lagstiftnings-, administrativa, rättsliga och andra åtgärder för att förhindra att personer med funktionsnedsättning, lika litet som andra personer, utsätts för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

En fråga som kan tas upp är exempelvis om staten har tagit tillräcklig hänsyn till om din funktionsnedsättning kan göra situationen i ditt hemland farligare för dig.

 Läs mer på ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/CRPDIndex.aspx

Kommittén för mänskliga rättigheter

FN:s kommitté för mänskliga rättigheter, MR-kommittén, övervakar konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (CCPR). Konventionen innehåller artiklar om människors rättigheter och rättssäkerhet på en rad områden.

Där finns förbudet mot tortyr, men även till exempel skydd för religionsfrihet som ju också kan hotas vid en utvisning.

Artikel 6

1. Varje människa har en inneboende rätt till livet. Denna rätt skall skyddas genom lag. Ingen får godtyckligt berövas sitt liv. [...]

Artikel 7

Ingen får utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. [...]

Artikel 18

Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att bekänna sig till eller anta en religion eller en trosuppfattning efter eget val och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligen eller enskilt, utöva sin religion eller trosuppfattning genom gudstjänst, iakttagande av religiösa sedvänjor, andaktsutövning eller undervisning.

FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter

[Läs mer på ohchr.org/EN/HRBodies/CCPR/Pages/CCPRIndex.aspx](https://ohchr.org/EN/HRBodies/CCPR/Pages/CCPRIndex.aspx)

Europadomstolen

Europadomstolen (European Court of Human Rights, ECHR) övervakar Europakonventionen. Även här finns en artikel som förbjuder tortyr och därmed även utvisning till tortyr. Det finns också artiklar som behandlar tvångsåtgärder som förvarstagande och kollektiva utvisningar. Europadomstolen har också kommit att bli en viktig instans till försvar för privatliv, familjeliv och barns rättigheter.

Överföringar till omänskliga förhållanden inom EU och utvisning av ungdomar som är uppväxta i landet är exempel på ämnen som har tagits upp.

Artikel 3

Ingen får utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. [...]

Artikel 8

1. Var och en har rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. [...]

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna

[Läs mer om Europadomstolen på echr.coe.int](https://echr.coe.int) (klicka på *applicants*.)

Så ansöker du till en internationell instans

Läs noga instruktionerna på instansernas hemsidor – se adresser ovan. Europadomstolen är mycket noga med hur anmälan ska vara utformad och rätt blanketter måste användas. Blanketterna finns på många språk, bland annat svenska. Svenska är inte ett officiellt språk hos FN men det finns mallar för anmälan till FN-kommittéerna på flera andra språk.

Beskriv vad du är rädd ska hända dig om du utvisas, och vilka bevis du har för det. Du ska också komplettera din ansökan i brev med kopior på alla beslut i ditt asylärende. Det gäller alla beslut från Migrationsverket, migrationsdomstolen och Migrationsöverdomstolen.

Europadomstolen kräver att ansökan ska vara komplett från början, med alla handlingar från ditt asylärende bifogade. I blanketten ska du eller ditt ombud ange vilken eller vilka artiklar i Europakonventionen som utvisningen bryter mot och förklara varför. Till FN-kommittéerna behöver ni inte skicka in all dokumentation från början, men ni behöver göra en noggrann beskrivning av ärendet på ett språk som godtas, till exempel engelska. Senare kommer ni att behöva komplettera med de delar av handlingarna som behöver granskas, med översättning.

Om den internationella instansen tar upp ärendet så kommer den svenska regeringen att få kommentera din ansökan. Därefter kommer ombudet att behöva besvara och argumentera emot inlagorna från regeringen.

Normalt kan du inte räkna med att ditt offentliga biträde gör en anmälan till en internationell instans. Det ingår inte i deras uppdrag. Eftersom det är ett omfattande arbete att göra en sådan ansökan så kostar det mycket att betala ett privat ombud. Ibland behövs även läkarintyg från experter som kan vara dyrt. Du kan fråga frivilligorganisationer om de tror på ditt ärende och vill ge stöd. Amnesty International i Sverige har en särskild fond för detta. Om du vänder dig till Amnestyfonden så kommer de först att vilja granska ditt ärende för att se om de tror att det är möjligt att få rätt i en internationell instans.

 Läs mer om Amnestyfonden på amnesty.se/om-amnesty/amnestyfonden/stod-till-flyktingar-i-sverige/

 Fristadsfonden, som ägs av Vänsterpartiet, kan i ömmande fall bidra till advokat- eller läkarkostnader. Kontaktadress fristadsfonden@vansterpartiet.se

Fråga: Kan en FN-kommitté eller Europadomstolen stoppa min utvisning?

Svar: Ja. Både FN-kommittéerna och Europadomstolen har en möjlighet att i en snabbprocedur begära att den svenska staten ställer in en planerad utvisning.

Det kan de göra om de efter en första titt på ditt fall bedömer att det skulle kunna vara ett brott mot den konvention de övervakar om du utvisades innan kommittén eller domstolen hann undersöka ditt ärende mer noggrant.

Hos Europadomstolen kallas proceduren *Rule 39*. Det finns en speciell blankett för Rule 39 som ska faxas eller skickas med brev – ej mailas.

Enligt den svenska utlänningslagen ska en sådan begäran respekteras och Migrationsverket bevilja inhibition, om det inte finns *synnerliga skäl* emot.

Om FN-kommittén eller Europadomstolen så småningom kommer fram till att Sverige har gjort fel och att du inte borde ha fått beslut om utvisning, så ska Sverige rätta sig efter detta och ge dig uppehållstillstånd.

Fråga: Kan jag vända mig till både FN och Europadomstolen samtidigt?

Svar: Nej. FN-kommittéerna tar normalt inte heller upp ett ärende som redan har behandlats i Europadomstolen. Men de kan göra undantag om Europadomstolen aldrig behandlade ärendet i sak.

SÅ KAN DU PÅVERKA DITT ÄRENDE

Allmänna råd till asylsökande

Berätta allt redan från början

Varken Migrationsverket eller ditt offentliga biträde vet lika mycket som du om det du har flytt ifrån. Det innebär att även om du tycker att det du har varit med om är uppenbart, så är det inte säkert att Migrationsverket känner till allt. Du måste därför berätta om just din situation i landet du flytt ifrån så detaljerat och sammanhängande som möjligt.

Vissa saker kan kännas speciellt jobbiga att prata om, men då kan det vara extra viktigt att berätta om just det. Orkar du inte berätta på en gång är det viktigt att du förklarar att du behöver fortsätta vid en ny intervju. Prata också med ditt ombud om det! Asylskäl handlar om vad som kan hända dig om du utvisas. Det räcker inte att du redan har råkat illa ut. Men det du har upplevt kan vara viktigt för att visa risken att det händer igen.

Om det under asylärendets gång händer något som kan ge dig uppehållstillstånd, som till exempel att du får anknytning till någon i Sverige eller att din hälsa blir mycket sämre, är det väldigt viktigt att du berättar det för ditt offentliga biträde så snart som möjligt.

Det är inte en bra idé att spara skäl för att kunna ta upp dem senare. Visserligen måste man ha nya skäl för att få en ny prövning efter avslag – men det är mycket större chans att myndigheterna lyssnar till dina skäl om du tar upp allt från början. Risken är stor att det du sparar ändå inte accepteras som ett nytt skäl, därför att du inte har någon giltig ursäkt för att inte ha nämnt dem tidigare.

Om du vet att de flesta asylsökande från ditt hemland får avslag, så behöver du ta upp dina skyddsskäl så tidigt som möjligt, gärna redan vid registreringen av asylansökan. Särskilt viktigt är detta om du kommer från något av dessa länder, som enligt Migrationsverket räknas som säkra Albanien, Bosnien, Chile, Georgien, Kosovo, Mongoliet, Nordmakedonien och Serbien.

Välj ditt offentliga biträde

I din allra första kontakt med Migrationsverket när du söker asyl får du frågan om du önskar en särskild advokat eller jurist som ditt offentliga biträde (om det är klart att Sverige ska pröva din asylansökan). Du har då en möjlighet att nämna en advokat eller jurist som du har blivit rekommenderad, eller acceptera den som Migrationsverket föreslår. Om du vill välja men inte vet någon just då kan du be att få komma in med ett namn några dagar senare.

→ Läs om rätten till offentligt biträde och möjligheten att byta på sid 42 och 45.

Samarbeta med ditt biträde

Det är oerhört viktigt att du samarbetar med ditt offentliga biträde. Det bästa är om du kan träffa biträdet före asylintervjun – ta kontakt själv om han eller hon inte hör av sig.

Om du måste komma till intervju hos Migrationsverket innan du får ett offentligt biträde bör du ändå beskriva noggrant för biträdet varför du behöver skydd i Sverige. Du måste vara detaljerad; det räcker inte att säga att det finns många problem i ditt hemland. Tala om varför just du behöver skydd. Även om Migrationsverket anser att det är säkert i ditt land ska de pröva dina skyddsskäl individuellt. Om den första asylintervjun redan är gjord så är det viktigt att gå igenom utskriften från intervjun tillsammans med biträdet så att han eller hon får reda på om Migrationsverkets utredare har missuppfattat något eller om viktiga uppgifter saknas.

Bidra med kunskap om det land du flytt från

Migrationsverket har tillgång till information om asylsökandes hemländer genom databasen Lifos, som är öppen för alla på Migrationsverkets hemsida. Du behöver vanligtvis inte skicka in information som gäller det generella läget i ditt hemland. Däremot är det bra att lyfta fram de delar av landinformationen som speciellt rör ditt ärende.

Tänk på att landinformationen ska vara aktuell. Det som ska bevisas är inte bara vad du varit utsatt för utan framför allt risken för att du kommer att vara utsatt i framtiden, för att det som har hänt ska hända igen.

 Se Lifos lifos.migrationsverket.se

 Se även EU:s motsvarighet www.ecoi.net

Berätta i detalj om skälen till att du söker asyl

Det är viktigt att du berättar om dina asylskäl så detaljerat, sanningsenligt och kronologiskt som möjligt.

Försök att skaffa fram dokument som bevisar din historia, helst redan i början av asylproceduren. Dokumenten bör styrka ditt skyddsbehov eller de synnerligen ömmande omständigheter du åberopar. Det kan vara kallelser till polisen, domstolshandlingar, läkarintyg, hotbrev, tidningsklipp eller liknande.

Överlämna allt sådant material i original i ett kuvert till ditt ombud. Ta dessutom alltid egna kopior på allt du lämnar ifrån dig och förvara dem på ett säkert ställe.

Om du misstänker att ett dokument är falskt bör du inte använda det. Skulle det upptäckas att ett dokument inte är äkta så innebär det att Migrationsverket kan komma att ifrågasätta hela din berättelse, inte bara det som just detta dokument handlar om.

Om du har varit politiskt aktiv i ditt hemland så kan politiska föreningar i exil ibland hjälpa till att skaffa fram bevis på din politiska verksamhet. Här gäller samma råd: be inte om falska intyg eller överdrifter. Är du politiskt aktiv i Sverige så ska du lämna information om det också. Det kan handla om foton från demonstrationer, inspelningar från lokalradio, tidningsartiklar, uttalanden från föreningens representanter eller annat som styrker ditt politiska engagemang. Berätta vilken effekt dina aktiviteter i Sverige får om du måste återvända till hemlandet.

Om du har varit fängslad, gör en beskrivning av fängelset, helst med teckningar och detaljer.

Även om det kan vara svårt att berätta om personliga erfarenheter, som att du har varit tillsammans med någon av samma kön, eller att du blivit våldtagen, är det viktigt att de kommer fram till ditt offentliga biträde och Migrationsverket så fort som möjligt. Om uppgifterna kommer fram senare så väger de inte lika tungt. Det kan till och med innebära att du inte anses trovärdig.

Om du inte vill att dessa mer personliga uppgifter ska komma ut till någon ens i din familj, så är det viktigt att förklara detta för din handläggare och ditt offentliga biträde. Du har rätt att begära sekretess även i förhållande till dina närstående om du önskar det.

Om ni söker asyl som familj har ni ändå rätt att bli hörda var och en för sig. Även om det till exempel är bara mannen som har varit politiskt aktiv kan kvinnan ha varit utsatt för sådant som det är viktigt att hon får berätta om. Barnen kan ha upplevt saker som föräldrarna inte känner till.

Kontrollera att det blir rätt

Om du kommer på att du har glömt berätta något viktigt, ta kontakt med ditt offentliga biträde. Du kan skriva ner din berättelse på vilket språk du vill och skicka den till ditt offentliga biträde. Om du skriver på ditt eget språk är det bra med en rubrik över innehållet på svenska eller engelska.

Migrationsverket har speciella riktlinjer när det gäller kön och sexuell läggning som handläggarna ska följa och som kan underlätta för dig att berätta om dina asylskäl. En kvinnlig asylsökande har rätt att begära att få bli intervjuad av en kvinnlig handläggare och med en kvinnlig tolk, däremot är det inte garanterat att man får det.

I bedömningen av dina skyddsskäl ges datum och tider stor betydelse, särskilt om de visar sig vara motstridiga. Du måste därför vara noga med att säga vad du säkert minns, och vad du tror dig minnas. Du kan i vissa fall även ange tiden genom att säga vilken årstid det var, eller andra ungefärliga uppfattningar. Om du rättar tiderna i efterhand kan det uppfattas som att du ändrar din historia.

Ibland kan felaktiga datum och tider bero på att det blivit fel i tolkning eller andra missförstånd. Därför är det viktigt att du tar del av de handlingar som ditt offentliga biträde skickar in så att du kan kontrollera att de stämmer. Om du blir intervjuad av Migrationsverket eller om det hålls en muntlig förhandling som sedan skrivs ut i ett protokoll, så är det också viktigt att du får protokollet uppläst på ditt språk. Var noga med att säga till med detsamma om något blivit fel.

Vanliga skäl till avslag

Det är bra att känna till varför migrationsmyndigheterna brukar neka asyl. Här är några av de vanligaste motiveringarna.

Det är inte i Sverige som ditt ärende ska prövas

Du har vistats i ett annat EU- eller Dublinland (se sid 33), eller ett annat land som anses säkert. Då ska din asylansökan prövas där i stället. Det kan räcka med att du har haft möjlighet att vistas där, till exempel genom att det andra landet har gett dig visum. Det här beror på principen om första asylland. Den innebär att Sverige har kommit överens med andra länder om att asylansökningar ska prövas i det första säkra land där den sökande haft möjlighet att söka skydd.

Du är inte trovärdig

Migrationsmyndigheterna anser att du har lämnat uppgifter som talar emot varandra, att din berättelse är för vag och odetaljerad, inte verkar självupplevd, eller inte stämmer med landinformation. Dina bevis kan också ifrågasättas. Ibland kan myndigheterna till exempel tro att bevis i form av kopior på domstolsbeslut och annat är förfalskade. Din trovärdighet kan också ifrågasättas om du inte kan göra din identitet sannolik.

Du riskerar inte allvarliga övergrepp

Migrationsmyndigheterna tror inte att det finns en reell förutsägbar risk att du kommer att utsättas för förföljelse, tortyr, omänsklig eller förnedrande behandling eller orimligt straff om du skickas tillbaka till ditt hemland. Även om du blir trodd när du berättar om vad som har hänt, så kan myndigheterna ifrågasätta om det kommer att hända igen.

Du kan söka skydd hos myndigheterna i ditt hemland

Du kan få avslag på den här grunden även om du har utsatts för övergrepp av personer som jobbar för staten, som polis och militär. Migrationsmyndigheterna kan se det som att förövarna har agerat utanför tjänsten som enskilda personer, och att du även i dessa fall kan få skydd från myndigheterna.

Du kan flytta till en annan del av ditt hemland

Migrationsmyndigheterna kanske anser att du inte kan leva säkert i din hemort, men de kan fortfarande uppmana dig att söka skydd i en annan del av ditt hemland där du inte hotas av förföljelse. Det kallas för *internflykt* eller ett *inre flyktalternativ*.

Krisen i ditt hemland är inte tillräckligt omfattande

Du kommer från ett land där det pågår en väpnad konflikt eller andra svåra motsättningar men Sverige bedömer inte att konflikten är så allvarlig att vem som helst drabbas. Om du då inte kan visa att du som individ riskerar att drabbas eller personligen bli utsatt för förföljelse, tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling utan bara hänvisar till det allmänna läget i landet riskerar du att få avslag.

Du har lämnat viktig information för sent

Du har berättat om viktiga skäl till varför du söker asyl först efter Migrationsverkets utvisningsbeslut, trots att du kände till dem tidigare. Det kan leda till att dina nya skäl uppfattas som *upptrappning*, det vill säga att du överdriver och hittar på. Myndigheterna kan tro att du har lärt dig vad du ska säga för att öka dina chanser att få asyl.

Om du har utsatts för svåra och traumatiska kränkningar i hemlandet och är för rädd för att berätta hela sanningen från början ska myndigheterna ha förståelse för detta. Då är risken mindre att de nya uppgifterna avfärdas som mindre trovärdiga. Det kan dock behövas till exempel ett intyg från en psykiater eller rättsläkare för att myndigheterna ska lyssna.

Det har blivit lugnare i ditt hemland

Situationen i ditt hemland har förbättrats sedan du flydde och migrationsmyndigheterna bedömer att hoten mot dig inte längre är så allvarliga att du behöver asyl. Du kan exempelvis ha deserterat från armén och senare har regeringen infört en amnesti för desertörer. Eller så har en FN-styrka börjat jobba i ditt hemland och kan erbjuda skydd i hela eller en del av landet.

Du har inte varit politiskt aktiv på tillräckligt hög nivå

Du har varit motståndare till regimen men har inte haft någon ledande roll. Därför bedöms myndigheterna i ditt hemland inte ha ett särskilt intresse av dig.

Du bedöms inte ha ömmande omständigheter

Du kan vara svårt sjuk i en sjukdom som inte kan behandlas i ditt hemland eller ha en stark anknytning till Sverige, skäl som enligt utlänningslagen kan vara ömmande omständigheter för att få stanna. Men sjukdomen anses inte livsfarlig, eller så anser Migrationsverket att det ändå finns vård i ditt hemland. Om du har barn som hunnit bo i Sverige många år så kan migrationsmyndigheterna bedöma att barnen ändå har mer anknytning till sina föräldrar än till Sverige, eller att barnen fortfarande har kontakter i hemlandet eller kan språket där.

Dina skäl för att fly täcks inte av svensk lag

Exempel på skäl som inte räcker för att få asyl enligt utlänningslagens skyddsparagrafer är diskriminering om den inte är lagstadgad eller har lett till allvarlig förföljelse, problem med maffian eller andra kriminella grupper. Sådant anser Sverige att ditt hemland kan skydda dig från. Dina skäl kan också räknas som ekonomiska. Att du är fattig, saknar bostad och jobb räknas generellt inte som giltiga asylskäl i Sverige, även om din situation beror på att du diskrimineras.

Råd till kvinnor

Utlänningslagen ska vara könsneutral. Samtidigt har asylprövningen formats av ett traditionellt manligt perspektiv. Det gör att det i praktiken kan vara svårt för kvinnor att få sina asylskäl erkända, eftersom den förföljelse som drabbar dem ofta ser annorlunda ut än den som män råkar ut för.

Försök få ett ombud som kan kvinnors skäl

Om du har skyddsskäl som hänger ihop med ditt kön kan det vara viktigt att du får ett juridiskt ombud som har särskild kompetens inom kvinnors asylskäl.

🔗 Sök förslag genom FARR:s medlemsföreningar på farr.se/medlemsgrupper eller andra organisationer på farr.se/adresser

Ta själv upp dina skäl

I din asylutredning är det viktigt att du själv tar upp de skyddsskäl som har med kön att göra. Annars finns det risk för att ditt ombud och myndigheterna missar dem.

Lyft fram det politiska i det du gjort

I många delar av världen ser kvinnors politiska engagemang annorlunda ut än mäns. Även om du som kvinna har utsatts för övergrepp för att du protesterat och vågrat att underkasta dig kan det hända att ditt behov av skydd inte räknas som politiskt när du söker asyl. Protester mot sociala, kulturella och religiösa normer passar inte alltid in i bilden av vad som är politik. Det är därför viktigt att du understryker att dina aktiviteter eller ditt sätt att leva har varit politiska val, även om du kanske inte har varit organiserad inom en politisk rörelse.

Om migrationsmyndigheterna inte bedömer att du är flykting på grund av din politiska uppfattning så kan de pröva en annan formulering i samma paragraf: förföljelse på grund av kön. *Kön* ska enligt regeringens proposition tolkas både som en social och biologisk kategori.

Begreppet rymmer även

Socialt och kulturellt bestämda, stereotypa, föreställningar om hur män respektive kvinnor skall bete sig

Prop 2005/06:6

Det här gäller också dig som blivit förföljd för att du är *transperson*, det vill säga för att du bryter mot samhällets normer kring könsidentitet och könsuttryck. Kanske identifierar du dig som *icke-binär* (varken man eller kvinna), *transvestit* eller *transsexuell* (som i att du vill korrigera ditt kön). Oftast betyder förföljelse på grund av kön dock övergrepp som drabbar kvinnor just för att de är kvinnor.

→ Läs mer om förföljelse av icke-binära, transpersoner med flera i kapitlet om förföljelse på grund av sexuell identitet, sid 117.

Migrationsverket har sagt att könsrelaterad förföljelse kan innebära allt från tvångsabort och våld inom familjen till att kvinnor straffas för sin politiska aktivitet. Det kan handla om att du tvingats fly eftersom du vägrat följa hemlandets sociala normer, som att bära slöja. Det kan också handla om att någon vill tvinga dig att gifta dig eller gå igenom en könsstympning. Även du som har flytt av sådana skäl bör poängtera att du medvetet har valt att agera i strid mot samhällets normer.

Uttrycket förföljelse på grund av kön används även vid förföljelse av andra politiska eller etniska skäl, men där förföljelsen tar sig uttryck som har med könet att göra. Du kan till exempel som ett led i politisk förföljelse (i traditionell mening) ha blivit utsatt för sexuellt våld. I sådana fall kan det vara svårare att bevisa att det rör sig om förföljelse, jämfört med om du utsatts för någon annan form av tortyr. Du måste kunna visa att övergreppen varit systematiska.

Berätta tidigt

Enligt sina interna riktlinjer ska Migrationsverket ha förståelse för att du som är kvinna ibland kan ha naturliga skäl till att dröja med att prata om speciellt traumatiska händelser. Det kan också vara så att du på grund av kulturella och språkliga skillnader gentemot män eller gentemot den svenska handläggaren kan uttrycka dig på ett sätt som handläggaren inte förstår. Migrationsverket har inte alltid förståelse för att traumatisering påverkar hur och när människor väljer att berätta om sina upplevelser. Det är därför mycket viktigt att du berättar om dina traumatiska upplevelser så tidigt och utförligt som möjligt, även sådant som är speciellt känsligt och jobbigt att tala om. Om du inte känner förtroende vare sig för advokat eller handläggare så är det viktigt att du hittar någon annan att berätta för som kan föra fram din berättelse. Du kan också skriva ner berättelsen själv på ditt eget språk och lämna in den så fort du kan. Du har rätt att begära en kvinnlig tolk och en kvinnlig handläggare.

Berätta i detalj

Om ett övergrepp har utförts av någon i familjen eller andra som står dig nära kan det vara svårt att bevisa ditt behov av skydd. Har du utsatts för en våldtäkt kan det också vara svårt att bevisa att risken kommer att finnas kvar även i framtiden. Det är därför viktigt att du som har utsatts för sådana övergrepp berättar så detaljerat och sammanhängande som möjligt, eftersom utredningen till stor del kommer att bygga på din berättelse i brist på andra bevis.

Berätta vid rätt tillfälle

Det är också viktigt att du själv aktivt för fram dina asylskäl under själva asylutredningen och inte väntar tills du får frågor om dina familjeförhållanden eller liknande.

Förklara varför du inte kan få skydd av staten

Ett vanligt skäl till avslag är att Migrationsverket anser att du kan söka skydd hos myndigheter eller organisationer i det land du flytt ifrån. Ifall det är omöjligt för dig är det viktigt att bevisa det. Övergreppen kanske har sanktionerats av myndighetspersoner, eller så finns det inte något juridiskt eller praktiskt skydd mot den förföljelse du utsatts för.

Enligt Migrationsverkets riktlinjer ska utredaren vara uppmärksam på att kvinnor i många samhällen kan ha svårare att få skydd från myndigheterna och även att det kan vara svårt för kvinnor att anmäla vissa typer av övergrepp.

Om du vill – be om en separat intervju

Om du inte vill att din make, maka eller sambo, eller dina barn, ska få reda på vissa saker som du har varit med om så kan du begära att få bli intervjuad separat om dina egna asylskäl. Du kan då begära att beslut som har med dessa skäl att göra skickas separat, och att uppgifterna inte kommer fram till din partner eller resten av din familj. Du kan även begära att få ett annat offentligt biträde än det biträde din make eller partner har.

Att vittna mot människohandlare

Den som har blivit offer för människohandel, trafficking, kan få tillfälligt uppehållstillstånd för att vittna mot dem som har begått brottet. Detta måste begäras av åklagaren i målet eller av socialnämnden. Sådana här tidsbegränsade uppehållstillstånd ska gälla i minst sex månader. Att du får stanna för att vittna hindrar inte att du ansöker om flyktingstatus.

Förföljelse på grund av sexuell läggning, könsidentitet och/eller könsuttryck

I Sverige är det möjligt att söka asyl på grund av att du som hbtqi-person är förföljd i ditt ursprungsland. Diskutera ditt asylskäl med ditt offentliga biträde före asylutredningen. Som asylsökande har du rätt att välja ett offentligt biträde med hbtqi-kompetens.

Förkortningen hbtqi står för homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera och intersexpersoner. På engelska används förkortningen SOGIESC i asylrättsliga sammanhang. Den står för *sexual orientation, gender identity/expression and sex characteristics*.

Bedömning av hbtqi-ärenden

Den asylsökandes muntliga berättelse/vittnesmål är ofta det främsta och enda beviset under asylutredningen i de fall där annan viktig dokumentation saknas eller inte kan tillhandahållas av myndigheterna i ursprungslandet. Efter den muntliga utredningen gör Migrationsverket sin bedömning enligt följande steg:

1. Först bedöms om den sökande har gjort sannolikt att hen tillhör, eller i ursprungslandet bedöms tillhöra, en grupp som riskerar förföljelse på grund av sexuell läggning, könsidentitet och/ eller könsuttryck.
2. Därefter bedöms situationen för gruppen hbtqi-personer i ursprungslandet utifrån relevant och aktuell landinformation.
3. Därefter bedöms om den sökande genom sin berättelse gjort förekomsten av tidigare förföljelse i ursprungslandet sannolik.
4. Därefter görs en framåtsyftande bedömning med syfte att avgöra om det finns anledning att anta att den sökande vid ett återvändande kan komma att utsättas för förföljelse. Om förföljelse redan har skett, anses det indikera att risk för förföljelse fortfarande finns.
5. Slutligen görs en bedömning av om det finns möjlighet till myndighetsskydd eller ett internflyktsalternativ inom ursprungslandet vid ett återvändande.

Din berättelse behöver vara sammanhängande, detaljerad och inte innehålla motstridigheter. Berättelsen får inte heller strida mot det Migrationsverket anser vara *allmänt kända fakta*. Den ska vara i stort sett oförändrad under asylprövningens gång i olika instanser. Om Migrationsverket bedömer att dina uppgifter är tillförlitliga så kommer de att utgå från att de stämmer när de fortsätter med att bedöma om skälen räcker. Om Migrationsverket inte anser att det du berättar stämmer med allmänt kända fakta så kan det behövas ny landinformation eller andra fakta som visar att din berättelse ändå är sann.

Varken Migrationsverket eller migrationsdomstolarna kan kräva att du som hbtqi-person ska tvingas återvända till ditt ursprungsland om din enda möjlighet att undvika förföljelse skulle vara att dölja din hbtqi-identitet.

Bevisbördan

Den asylsökande ska göra sin tillhörighet till samhällsgruppen hbtqi-personer sannolik. Det kan vara svårare att bevisa för Migrationsverket att man är hbtqi-person än att man till exempel tillhör en diskriminerad religiös grupp eller en etnisk minoritet.

Rekommendationer för ansökan

Berätta tidigt i processen för Migrationsverket att du söker asyl på grund av din sexuella läggning och/eller din könsidentitet/könsuttryck. Som hbtqi-person har du rätt att lämna önskemål om tolk, handläggare och biträde som har hbtqi-kunskap för att du ska känna dig trygg under hela asylproceduren. Du framför dina önskemål på den mottagningsenhet där du är skriven.

Att tänka på under asylproceduren

- Berätta för Migrationsverket så snart som möjligt att du riskerar förföljelse i ditt ursprungsland på grund av din könsidentitet och/eller könsuttryck och/eller sexuella läggning. Du behöver inte berätta några detaljer om ditt asylskäl utan att ditt offentliga biträde är närvarande, men det är viktigt att Migrationsverket registrerar din ansökan som ett hbtqi-fall redan från början.
- Välj ett offentligt biträde med expertis/kunskap inom asylfall som rör hbtqi-personer.
- Bidra med information om ditt ursprungsland om du kan. Belys den information som är särskilt relevant för ditt asylfall som transperson, och försök att ta fram rapporter och tidningsartiklar som vittnar om våld, övergrepp och misshandel riktat mot hbtqi-personer.
- Försök att samla dokumentation som rör ditt asylfall, såsom journaler, hotbrev, skärmdumpar av hot på sociala media osv. Det är viktigt att du visar all skriftlig bevisning för ditt offentliga biträde innan du lämnar in dokumentation i ditt ärende till Migrationsverket. Det är viktigt att ditt biträde hjälper dig i bedömningen av vad som är relevanta handlingar att åberopa till stöd för dina asylskäl.
- Ha nära kontakt med ditt offentliga biträde. Be om ett förberedande möte före asylintervjun och ett möte efter intervjun där ni kan gå igenom protokollet tillsammans.

Svårt att prata om – men extra viktigt att berätta

Om du behöver kan du be om en paus i utredningen. När Migrationsverket utreder dina asylskäl ska handläggaren försöka anpassa utredningen till din ålder, mognad och hälsa. Om du inte förstår en fråga ska du säga till. Det är också viktigt att du säger till om du inte förstår tolken. Vänta inte till senare i utredningen eller efteråt; då kan det vara för sent.

Under asylutredningen kommer du att få frågor om din identitet, din familj, vad du har varit med om i ursprungslandet, hur du tog dig till Sverige och vad du tror kommer att hända om du måste återvända. Du kommer säkert att ha hört frågorna förut, men under utredningen får du möjlighet att berätta mycket mer än under det första samtalet på Migrationsverket. Handläggaren kommer att ställa följdfrågor och be dig berätta mer i detalj för att verkligen förstå din berättelse. Försök att svara på alla frågor så noga du kan. Om du får samma fråga flera gånger eller blir kallad till en kompletterande utredning, betyder det inte att du har svarat fel, utan att handläggaren behöver mer information. Det är viktigt att du visar och går igenom alla handlingar, dokument, fotografier och all annan bevisning som kan ge stöd för din berättelse och visa vad du riskerar vid ett återvändande för ditt offentliga biträde. Lämna inte in andra dokument än id-handlingar till Migrationsverket utan att ha visat dessa för ditt offentliga biträde först.

De flesta asylsökande tilldelas ett offentligt biträde, alltså en jurist (oftast en advokat) som staten betalar. Vid första mötet på Migrationsverket eller så tidigt som möjligt i asylproceduren kan du framföra önskemålet att du vill ha ett offentligt biträde som har hbtqi-kunskaper. Om Migrationsverket redan har tilldelat dig ett biträde som har börjat arbeta tillsammans med dig, kommer det att krävas särskilda skäl för att du ska få byta. Hbtqi-kompetens utgör tyvärr inte ett skäl för att få byta biträde, så kom ihåg att be om ett särskilt biträde redan från början genom att lämna in bitrådets namn och kontaktuppgifter. Du kan kontakta RFSL för att få hjälp från hbtqi-specialiserade offentliga biträden. Det är viktigt för dig som hbtqi-person att ha en jurist som är bekant med hbtqi som asylskäl och därför kan ta tillvara dina intressen under asylproceduren.

Här kan du få hjälp

RFSL: Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter.

RFSL Newcomers: RFSL:s nationella nätverk för och med asylsökande, nyanlända och papperslösa hbtqi-personer i Sverige. Nätverket fungerar både som en social-, och stödverksamhet och finns på ett tiotal orter runtom i Sverige.

Newcomers youth: Newcomers Youth är ett projekt inom RFSL Ungdom som riktar sig till unga nyanlända hbtqi-personer och unga hbtqi-personer mellan 15 och 30 år som ska eller har sökt asyl. Newcomers Youth arrangerar regelbundet olika aktiviteter. Bland annat erbjuder det juridisk rådgivning, trygga mötesplatser och skapande-workshops och projektet finns på flera orter i Sverige.

→ **Läs mer** om offentligt biträde på sid 42.

🔗 **Kontakt** med RFSL:s asylrättsjurist
rfsl.se/verksamhet/asyl-och-migration/raadgivning

🔗 **Kontakt** med RFSL Newcomers
rfsl.se/verksamhet/asyl-och-migration

🔗 **Newcomers youth** newcomersyouth.se

🔗 **Här är** ett par webbsidor du kan ha nytta av
ilga.org **och** outrightinternational.org

Sverige, 2022.
Foto Linda Matsson-Kledzik

Förföljelse på grund av tro

Om du riskerar förföljelse på grund av att du lämnat en religion, så kan du ha rätt till skydd, antingen du övergått till en annan tro eller blivit ateist (det vill säga inte tror på någon gud). Även om du redan i hemlandet avvek från den tro som var dominerande, så kan det vara skäl för asyl. Förföljelse på grund av religiös uppfattning är ett av de skäl för flyktingstatus som nämns i lagen. Men du kan ändå få svårt att bevisa att just du löper den risken.

Att lämna en religion kallas också *apostasi*. I många länder är det just apostasin, att bli ”avfälling”, som leder till förföljelse från staten, från religiösa ledare eller den närmaste omgivningen. Samtidigt kan ibland församlingar med en avvikande tro som funnits i landet sedan länge accepteras. Om det är apostasin som väcker vrede spelar det ingen roll om du konverterar till en annan religion eller om du blir ateist.

Våga ta upp dina skäl

I Sverige råder religionsfrihet. Människor kan trakasseras för sin religion och utsätts för fördomar eller diskriminering, beroende på hur de ger uttryck för sin tro. Men om du har flytt från förföljelse på grund av din religion eller ateism så kommer du inte att straffas för det i Sverige. Du kommer inte heller att straffas om du lämnar en religion. Tvärtom kan det vara ett skäl för att få asyl om du fortfarande riskerar förföljelse och inte kan få skydd i ditt hemland.

...men var beredd på svårigheter

Även om förföljelse på grund av religiös uppfattning är skäl för asyl, så avslås sådana ansökningar ofta.

För att övertyga Migrationsverket eller domstolen om att du faktiskt riskerar förföljelse behöver du visa flera saker.

- Visa att människor förföljs på grund av religionsskäl i landet du riskerar utvisas till.
- Visa att just du kommer att uppmärksammas om du utvisas.
- Visa att du inte kan få skydd av myndigheterna eller i en annan del av landet.
- Visa att din övertygelse är genuin – det vill säga att du inte enkelt skulle kunna avstå från den för att slippa bli förföljd.

Hjälp till med information om situationen i ditt land

Hur lagstiftningen ser ut i landet är en viktig del. Om *konversion*, alltså att byta religion, kan ge dödsstraff eller kroppsstraff borde det vara avgörande. Men du kan behöva visa att sådana lagparagrafer faktiskt tillämpas. Sådan landinformation ska Migrationsverket ha i sin databas. Men försök bidra med egen information. Särskilt viktiga är riktlinjer från EU:s asylbyrå EUAA, men du kan även använda UNHCR:s information, organisationers rapporter eller media.

Även om det är familjen och grannarna som utgör den största risken kan det finnas beskrivet i landinformation. Förföljelse som du redan har utsatts för hör till bevisningen. Om något som hänt dig har stått i tidningsartiklar eller om du har blivit utsatt för skriftligt hot som du har sparat, så kan det stärka din muntliga berättelse. Ge informationen till ditt offentliga biträde eller det ombud som företräder dig.

Visa att du kommer att bli uppmärksammas

Myndigheterna i landet du ska utvisas till kan vara kända för att kontrollera människor som sökt asyl i andra länder. Sådant kan du söka efter i landinformation – men det gäller inte alla länder. En annan riskfaktor är om det har kommit ut uppgifter om dig i media som kan ha nått myndigheter eller din familj. Uppgifterna behöver inte ens vara sanna. Om du riskerar förföljelse för en tillskriven uppfattning, alltså vad omgivningen uppfattar som din tro, så kan det också vara grund för asyl.

Om du har en genuin övertygelse så har du rätt till den. Det framgår av UNHCR:s riktlinjer och internationella rättsfall att du inte ska behöva dölja en genuin övertygelse för att slippa förföljelse. Om du till exempel har missionerat ska du inte behöva sluta med det. Du ska inte behöva känna dig tvingad att för din säkerhets skull delta i ritualer inom en tro som du inte bekänner dig till – inte heller om du är övertygad ateist. Men du kan få avslag om din omvändelse inte bedöms som genuin – då anses du kunna avstå från att visa upp den, om den inte redan har blivit känd i hemlandet.

Förklara varför du behöver få skydd i Sverige

Migrationsverket kan anse att du skulle kunna klara dig i en annan del av landet du ska utvisas till, eller att myndigheterna där kan skydda dig. Om du redan har varit utsatt för förföljelse och försökt få skydd så är det bra om du kan visa det, åtminstone genom att berätta om det. Möjligheten till skydd inom landet kan också nämnas i landinformation.

Visa att du har en genuin övertygelse

Att visa att du på djupet omfattar en viss religion eller är ateist är grunden för att få asyl, om landinformation visar att detta skulle leda till förföljelse. I de flesta fall där Migrationsverket och domstolen ger avslag handlar det om trovärdighet. Att du uppskattar samvaron i en religiös församling, mår bra av den och deltar i all verksamhet kommer inte att räcka. I asylutredningen kan du bli tillfrågad om både grundläggande delar och detaljer i trosläran. Det kan vara vilka religiösa högtider som finns och varför de firas samt betydelsen av religiösa texter, symboler och ritualer. Men det läggs än större vikt vid att du kan förklara vad din nuvarande livsåskådning innebär för dig, hur du har kommit fram till den och hur den har förändrat ditt sätt att leva.

Som konvertit kan du också uppmanas att berätta om vilka skillnader du ser mellan din tidigare religion och den nya. Antingen du är konvertit eller ateist behöver du kunna förklara vad det är du tar avstånd ifrån i din tidigare religion. Om du har börjat leva efter din nuvarande övertygelse redan i hemlandet så har det betydelse. Intyg från präster eller andra i din nuvarande församling är bra att ha med som bevis, inte minst dopintyg efter genomgången undervisning. Men avgörande är att visa din egen förståelse och övertygelse.

🔗 **Migrationsverkets** riktlinjer för bedömning av konversion och ateism finns i ett rättsligt ställningstagande som när denna text skrivs har nr SR/027/2021. Sök efter aktuella riktlinjer i Migrationsverkets databas lifos.migrationsverket.se

🔗 **Sveriges kristna råd** har givit ut en vägledning för dopintyg. www.skr.org/vart-arbete/migration-och-integration/vagledning-for-intyg-angaende-konversion

Reflektera över din utveckling och konsekvenserna

Det är troligt att du inte bara kommer att frågas ut om din tro, utan också om dina tvivel. En del beslutsfattare anser inte att det är trovärdigt att ha lämnat en religion utan att ha tvivlat på vägen. Du kan bli tillfrågad om dina tankar om konsekvenserna för din familj, och vad du har tänkt kring vad som skulle hända om du kom tillbaka till hemlandet. Därför är det bra om du själv tänker igenom sådana saker. Vad var det som gjorde att du började ifrågasätta omgivningens religion, var det en inre kamp för dig? Vilka risker såg du för dig och din familj? Hur kommer du att agera i hemlandet? De personliga religiösa upplevelserna kan vara svåra att beskriva men har du sådana är de förstås viktiga.

Ta upp dina skäl när de än har uppstått

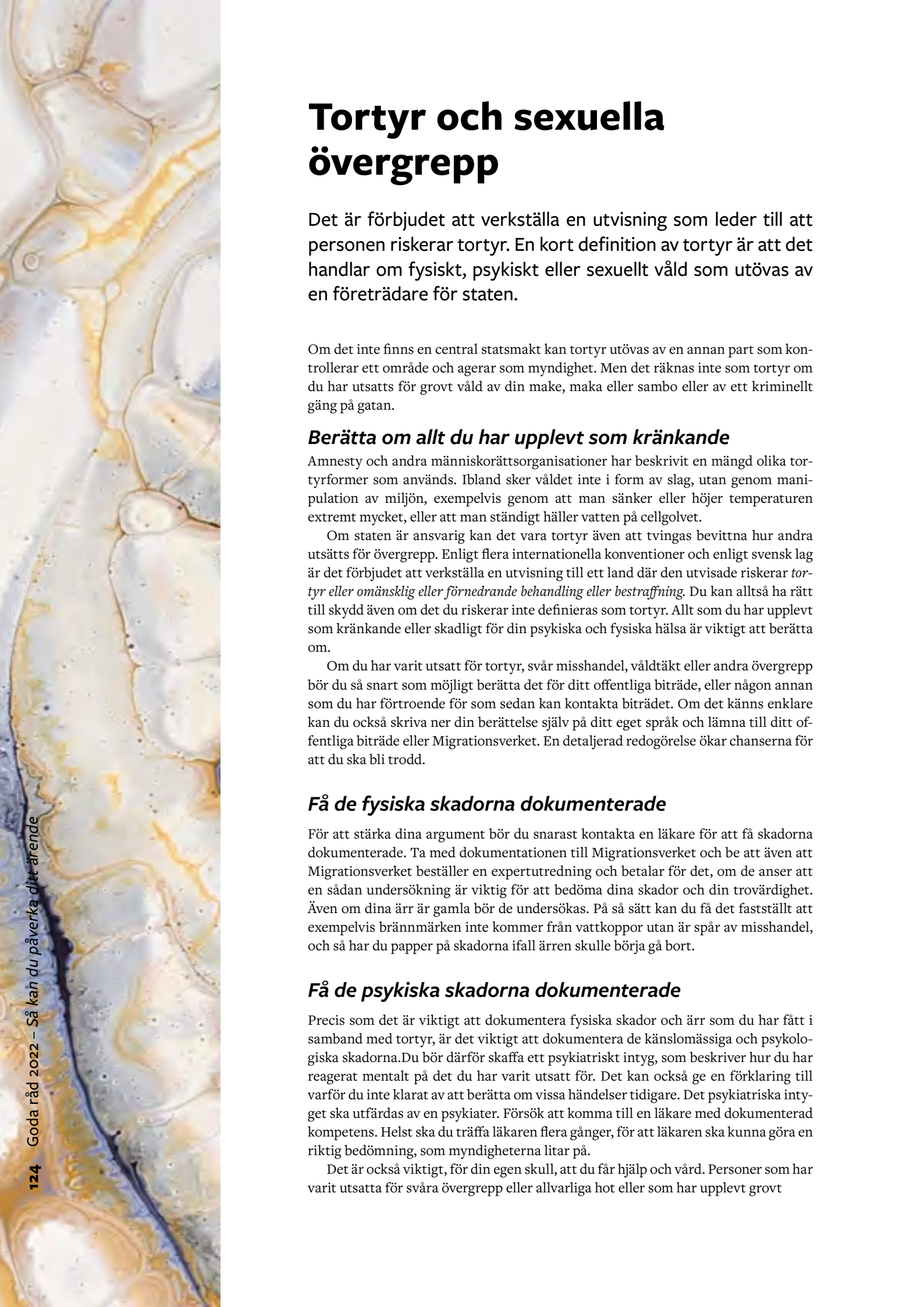
Om du visste redan när du flydde att du riskerade förföljelse på grund av din religiösa övertygelse eller ateism så ska du förstås ta upp det redan från början med ditt ombud och i din asylintervju. Men om din övertygelse uppstått eller vuxit sig stark efter att du kom till Sverige så kan du alltid ta upp den som skäl i ett överklagande eller som en ny omständighet i en ansökan om verkställighetshinder. Det kan vändas emot dig om du plötsligt blir döpt eller uppträder som ateist direkt efter ett slutligt avslag.

Det ingår i bedömningen av skäl som uppstår i flyktlandet (*sur place-skäl*) att myndigheterna ifrågasätter trovärdigheten extra noga, särskilt om skälen kommer upp efter avslag. Men det är bara du själv som kan avgöra vid vilken tidpunkt du kände att din övertygelse blivit så stark att den skulle göra det farligt för dig att återvända. Detta har även Migrationsöverdomstolen slagit fast i en dom 2019. En aspekt av detta är att om du beskriver ditt intresse för en ny religion eller ateism innan den blivit en stark övertygelse, riskerar du att den även avfärdas i ett senare skede för att den inte är en ny omständighet längre.

Intervjuförberedelser

Ett råd är att fundera över din övertygelse och hur du har kommit fram till den. Tänk igenom hur du har känt och tänkt under olika perioder av ditt liv och hur du vill leva och uppträda. Om du tar upp din övertygelse som verkställighetshinder, försök att med hjälp av din församling eller andra rådgivare få stöd av ett offentligt biträde/ombud som är insatt både i religionsfrågor och asyldrätten. Om du inte har ett överhängande utvisningshot som gör att du måste agera, kan du avvakta med att påtala verkställighetshinder tills du känner dig helt trygg med din övertygelse och att du har det juridiska stöd du behöver.

 Sveriges kristna råd har även en allmän vägledning om förberedelser för intervjun på www.skr.org/vart-arbete/migration-och-integration/att-tankapa-nar-du-vill-hjalpa-en-konvertit-att-forbereda-sig-for-intervju-hos-migrationsverket-eller-migrationsdomstolen

Tortyr och sexuella övergrepp

Det är förbjudet att verkställa en utvisning som leder till att personen riskerar tortyr. En kort definition av tortyr är att det handlar om fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld som utövas av en företrädare för staten.

Om det inte finns en central statsmakt kan tortyr utövas av en annan part som kontrollerar ett område och agerar som myndighet. Men det räknas inte som tortyr om du har utsatts för grovt våld av din make, maka eller sambo eller av ett kriminellt gäng på gatan.

Berätta om allt du har upplevt som kränkande

Amnesty och andra människorättsorganisationer har beskrivit en mängd olika tortyrformer som används. Ibland sker våldet inte i form av slag, utan genom manipulation av miljön, exempelvis genom att man sänker eller höjer temperaturen extremt mycket, eller att man ständigt håller vatten på cellgolvet.

Om staten är ansvarig kan det vara tortyr även att tvingas bevittna hur andra utsätts för övergrepp. Enligt flera internationella konventioner och enligt svensk lag är det förbjudet att verkställa en utvisning till ett land där den utvisade riskerar *tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning*. Du kan alltså ha rätt till skydd även om det du riskerar inte definieras som tortyr. Allt som du har upplevt som kränkande eller skadligt för din psykiska och fysiska hälsa är viktigt att berätta om.

Om du har varit utsatt för tortyr, svår misshandel, våldtäkt eller andra övergrepp bör du så snart som möjligt berätta det för ditt offentliga biträde, eller någon annan som du har förtroende för som sedan kan kontakta biträdet. Om det känns enklare kan du också skriva ner din berättelse själv på ditt eget språk och lämna till ditt offentliga biträde eller Migrationsverket. En detaljerad redogörelse ökar chanserna för att du ska bli trodd.

Få de fysiska skadorna dokumenterade

För att stärka dina argument bör du snarast kontakta en läkare för att få skadorna dokumenterade. Ta med dokumentationen till Migrationsverket och be att även att Migrationsverket beställer en expertutredning och betalar för det, om de anser att en sådan undersökning är viktig för att bedöma dina skador och din trovärdighet. Även om dina ärr är gamla bör de undersökas. På så sätt kan du få det fastställt att exempelvis brännmärken inte kommer från vattkoppor utan är spår av misshandel, och så har du papper på skadorna ifall ärren skulle börja gå bort.

Få de psykiska skadorna dokumenterade

Precis som det är viktigt att dokumentera fysiska skador och ärr som du har fått i samband med tortyr, är det viktigt att dokumentera de känslomässiga och psykologiska skadorna. Du bör därför skaffa ett psykiatriskt intyg, som beskriver hur du har reagerat mentalt på det du har varit utsatt för. Det kan också ge en förklaring till varför du inte klarat av att berätta om vissa händelser tidigare. Det psykiatriska intyget ska utfärdas av en psykiater. Försök att komma till en läkare med dokumenterad kompetens. Helst ska du träffa läkaren flera gånger, för att läkaren ska kunna göra en riktig bedömning, som myndigheterna litar på.

Det är också viktigt, för din egen skull, att du får hjälp och vård. Personer som har varit utsatta för svåra övergrepp eller allvarliga hot eller som har upplevt grovt

våld, som krigssituationer, får ibland psykiska besvär efteråt. Det kan ge många olika symptom som mardrömmar, plågsamma minnesbilder när man är vaken, misstro mot människor omkring en, ångestattacker, hjärtklappning, illamående med mera. Det kan också göra det svårt att ta fram delar av eller hela minnen från hemlandet eller den plats där övergreppen ägde rum. Det är även vanligt med depressiva symptom, som ointresse för omvärlden, svårigheter att känna känslor, liten eller ingen framtidstro och likgiltighet. Vissa symptom kan komma omedelbart, andra kan uppstå långt efter att traumat inträffade. Sådana känslor efter ett trauma kallas för *posttraumatiskt stressyndrom*.

Det är vanligt att personer som inte har sökt hjälp tror att de har blivit galna och därför är rädda för att berätta för andra om sina tankar och mardrömmar. Men posttraumatisk stress är en normal reaktion på en onormal händelse. Det är absolut inget du ska skämmas för att söka hjälp för. Det kan vara svårt att få träffa en psykiater, bland annat på grund av att du som asylsökande endast har rätt till omedelbar vård och vård som inte kan anstå. Det är då viktigt att på olika sätt fortsätta att försöka få tid hos sjukvården. Men även om det är en psykolog eller terapeut som känner till dina problem bäst, så kan du behöva ha intyg om ditt tillstånd från en läkare (psykiater), eftersom Migrationsverket tar mindre hänsyn till intyg från andra än läkare.

🔗 **Inom Region Skåne** har vårdgivarna tagit fram en mall för ett första intyg om tortyrskador vardgivare.skane.se/kompetens-utveckling/sakkunniggrupper/kunskapscentrum-migration-och-halsa/tortyrskador-omhandertagande-utredning-och-behandling/#212215

🔗 **För att** intyga hälsotillståndet, använd Migrationsverkets blanketter för läkarintyg, sök efter *Utlåtande från läkare* på sidan för blanketter migrationsverket.se/Kontakta-oss/Blanketter.html

🔗 **Se ett exempel** från region Skåne om vilken hjälp du kan få inom vården på 1177.se/Skane/liv--halsa/vald-overgrepp-och-sexuella-trakasserier/stod-och-var-d-efter-tortyr

Migrationsverkets ansvar

Det är svårt för en asylsökande att bekosta en utredning gjord av någon som är expert på att bedöma tortyrskador. Men enligt Europadomstolen, Migrationsöverdomstolen och Migrationsverkets egna riktlinjer så har Migrationsverket en skyldighet att ordna en sådan utredning, om det har kommit fram att den asylsökande kan ha utsatts för tortyr. Om du inte kan ordna något bättre än ett intyg från en vanlig läkare eller psykolog, så ska du alltså inte bli avfärdad med att intyget inte är skrivet av en expert. Om dina uppgifter inte räcker ska Migrationsverket i stället ordna en expertutredning.

Den svenska avdelningen av Amnesty International har en särskild fond som ibland kan hjälpa till med att beställa och finansiera tortyrutredningar.

🔗 **Adress till** Amnestyfonden är amnesty.se/om-amnesty/amnestyfonden/stod-till-flyktingar-i-sverige

Sök hjälp på center för torterade flyktingar

Om du känner att du plågas av besvär som verkar hänga samman med sådant du upplevt innan du flydde så finns det hjälp att få. Inom psykiatri och hos sjukgymnaster och kuratorer kan du få behandling. Ibland är det inte bra att påbörja en behandling som inte kan avslutas, så om du får hjälp eller inte kan bero på var i asylproceduren du är.

🔗 **Adresser till vårdgivare** hittar du på farr.se/adresser

Barns skäl

I Sverige är du barn tills du har fyllt 18 år. Men om du hinner fylla 18 innan du har fått beslut om uppehållstillstånd så kommer du att behandlas som en vuxen av migrationsmyndigheterna. När Migrationsverket eller en domstol bedömer om du har rätt till asyl så är det alltså hur gammal du är då beslutet fattas som avgör om du räknas som barn eller vuxen, inte hur gammal du var när du kom till Sverige.

Barnets rättigheter i lagen

Sverige har skrivit under FN:s Barnkonvention. Det innebär att Sverige har lovat att alla barn ska behandlas med särskild hänsyn till vad som är barnets bästa och vad som är bäst för barnets utveckling och hälsa. Barnkonventionen är numera antagen som lag i Sverige. Dessutom finns det i utlänningslagen en *portalparagraf* om barnets bästa:

I fall som rör ett barn skall särskilt beaktas vad hänsynen till barnets hälsa och utveckling samt barnets bästa i övrigt kräver.

Utlänningslagen 1 kap 10 §

I Barnkonventionen står det att barns bästa ska komma i främsta rummet – vara allra viktigast. Det är en starkare formulering än i utlänningslagen. Men Migrationsverket och migrationsdomstolarna tolkar ändå konventionen som att barnets bästa ska vägas mot andra intressen – som till exempel Sveriges intresse av en reglerad invandring. Det du kan kräva på grund av vad som står i Barnkonventionen är att det som är bäst för barnet alltid måste undersökas i alla beslut som gäller barn. Barnets intressen ska inte bara nämnas i beslutet. Det ska också framgå hur barnets bästa har vägts in. Om beslutet inte blir det som skulle ha varit barnets bästa så ska det finnas en motivering varför beslutsfattaren ansåg att andra intressen var viktigare.

Barn ska få chansen att berätta själva

Det står i lagen att när ett barn berörs av ett beslut så ska barnet höras (intervjuas av migrationsmyndigheterna), om det inte är direkt olämpligt. Det är viktigt att göra det tryggt för barnet att berätta, eftersom det kan vara svårt för ett barn att berätta på uppmaning eller i en miljö som känns skrämmande. Myndigheterna ska ta hänsyn till vad barnet berättar utifrån hur moget och gammalt det är. Det är föräldrarna som avgör om deras barn ska bli intervjuade eller inte.

Barn kan ha egna asylskäl

Svenska myndigheter brukar understryka barns rätt till sina föräldrar, så om inte föräldrarnas asylskäl räcker brukar det anses vara bäst för barnet att följa med dem tillbaka till hemlandet. Även om barnets bästa kanske skulle vara att få stanna kvar i Sverige tillsammans med föräldrarna räcker det sällan som skäl.

Det är viktigt att komma ihåg att även barn kan ha asylskäl. Det är vanligt att Migrationsverkets utredare och även det offentliga biträdet inte tänker på detta. Även om de kommer ihåg att det kan finnas särskilda omständigheter för barn, som att de anpassat sig bra i Sverige, att de är sjuka och behöver vård eller liknande saker, så kan barnens upplevelser från hemlandet och rädsla för att återvända glömmas bort.

Det kan också vara svårt för dig som förälder att ta reda på vad barnet vet, och uppleva att ditt barn ska tvingas tänka på de här sakerna igen. Men det är ändå viktigt att det som rör barnet kommer fram. Om ditt barn har farit illa så är det inte säkert att han eller hon mår bättre av att ingen låtsas om det. Försök därför att tänka efter både vad som drabbat barnet och vad barnet har bevittnat. Att låta barnet rita kan vara ett bra sätt, om det är svårt att sätta ord på det som hänt.

Ett barn som har tagit skada av hemska upplevelser kan behöva träffa en psykoterapeut eller barnläkare som kan hjälpa barnet att bearbeta det som hänt. Dessa kan också i intyg förklara för myndigheterna vad barnet verkar ha upplevt och vilken behandling som behövs. Sök hjälp hos BUP, Barn- och ungdomspsykiatri.

Precis som för vuxna är det särskilt viktigt att berätta om sådant som kan drabba barnet om ni skickas tillbaka. Finns det ett hot mot dina barn på grund av din situation? Riskerar barnet några repressalier, att inte få gå i skola, att omhändertas eller skiljas från dig på annat sätt? Riskerar barnet könsstympning eller tvångsgifte? Om barnet har fysiska eller psykiska skador, kommer han eller hon att ha någon chans att få vård och utvecklas i hemlandet?

Barn som söker asyl på egen hand

Barn som kommer till Sverige utan sina föräldrar eller någon annan vårdnadshavare, brukar kallas för ensamkommande barn. Till varje barn utan vårdnadshavare utses en *god man*, som i stället för en förälder ska ansvara för barnet och sköta barnets angelägenheter.

Det är Migrationsverket eller socialnämnden i den kommun där barnet befinner sig som ansöker hos överförmyndaren om en god man. Vid ett eventuellt uppehållstillstånd får barnet i stället en särskilt förordnad vårdnadshavare.

Även när det gäller barn som kommer ensamma är det viktigt att se till att asylskälen verkligen kommer fram i utredningen. Eftersom barnet kanske inte vet vad som krävs och inte träffar det offentliga biträdet så lång stund, så kan andra vuxna behöva hjälpa till. Ett barn kan vara hotat på grund av föräldrarnas position, på grund av krigsvägran eller vägran att gå med i en milis, på grund av att en fientlig grupp systematiskt dödar eller kidnappar ungdomar – eller precis som vuxna på grund av sin egen aktivitet eller tillhörighet till en viss grupp. Barn kan också vara på flykt från trafficking.

Till dig som är under 18 år, om asylskäl och ålder

Det är vanligt att asylutredningen för barn som sökt asyl på egen hand mycket handlar om att försöka ta reda på var föräldrarna finns, för att barnet ska kunna återförenas med dem. Om du som är under 18 år inte kan återvända till dina föräldrars ursprungsland måste du själv eller din gode man och biträdet hjälpas åt att förklara för Migrationsverkets utredare varför det är så.

Det är bra om du före asylintervjun tänker igenom vad som hänt dig, i vilken ordning saker och ting hände och vilket år. Det kan vara sådant som gäller dig själv, din familj, skolan eller viktiga saker i omvärlden. Att göra en sådan tidslinje kan vara bra för att minnas bättre och kunna berätta om varför föräldrarna eller du själv måste fly. Om du är förberedd är det mindre risk för att du blir väldigt stressad vid intervjun.

Att ha gjort en tidslinje är också bra för att kunna förklara hur du vet din ålder. Om Migrationsverkets handläggare misstänker att du är äldre än du har sagt så kan din ålder ändras. Det kan ske för att du är registrerad med en högre ålder i ett annat EU-land eller helt enkelt för att du inte kan bevisa att du är under 18. Det är bra om du har egna handlingar som visar din ålder. Din lärare, din socialsekreterare eller de vuxna du träffar på boendet kanske kan skriva till Migrationsverket att du inte verkar vuxen. Men det är inte säkert att det hjälper.

Om handläggaren inte anser att det är väldigt tydligt att du är mycket äldre än 18 år, så ska du få ett erbjudande om röntgenundersökning av dina tänder och knän innan din ålder ändras. Undersökningen är frivillig, men åldern kan ändras även om du tackar nej.

Ditt födelsedatum kan ändras i dina papper så fort utredningen om åldern är klar. Ett sådant beslut om åldersuppskrivning går att överklaga. Det betyder att du – kanske med hjälp av din god man eller din advokat – försöker få en domstol att ändra beslutet.

Om du inte kan bevisa under asylutredningen att du har asylskäl, alltså att du riskerar att bli förföljd, att skadas i krig eller något liknande, så kan du få beslut om utvisning även om du fortfarande räknas som under 18 år. Men då får du inte skickas från Sverige utan att det finns anhöriga eller åtminstone ett barnhem som tar ansvar för dig. Det kan leda till att utvisningen skjuts upp tills du är 18 eller att du får tillfälliga uppehållstillstånd som bara gäller tills du fyllt 18 och kan utvisas. Undantag är om du redan har fått asylbeslut i ett annat EU-land. Då kan du skickas till det landet ensam redan innan du fyllt 18 år.

Om Migrationsverket beslutar att du är över 18 så kommer du i fortsättningen att behandlas som vuxen av myndigheterna. Då får du inte ha god man eller bo i ungdomsboende. Om du räknas som över 18 kan du utvisas även om inte dina anhöriga kan hittas.

Om du får beslut om utvisning har du rätt att överklaga det beslutet, precis som vuxna.

Det viktigaste om du måste överklaga ett beslut om utvisning är att det kommer fram om det finns någon som hotar dig eller om det finns något annat du är rädd för i hemlandet, något som inte Migrationsverket förstod. Då borde du få stanna av det skälet och inte bara för att dina anhöriga inte finns där. Om du behöver skydd så har du rätt att stanna även om du är över 18 år.

→ *Läs mer* om utvisningsbeslut som inte kan verkställas på sid 78.

Om du har blivit felaktigt bemött

Justitieombudsmannen (JO)

Du kan klaga hos Justitieombudsmannen om du bedömer att du själv eller någon annan blivit felaktigt bemött av en myndighet eller tjänsteman vid handläggning av ett ärende. Däremot kan JO aldrig ändra en dom eller ett beslut. JO ska övervaka att myndigheter och tjänstemän följer lagen och uppfyller sina skyldigheter.

🔗 *Här finns* blanketten för anmälan till JO
jo.se/sv/JO-anmalan/

Diskrimineringsombudsmannen (DO)

Diskrimineringsombudsmannen arbetar för allas lika rättigheter och möjligheter och mot alla former av negativ särbehandling – till exempel diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.

🔗 *Information om* hur man anmäler diskriminering finns på

Sandton, Johannesburg, Sydafrika, 2022.
Mural av Faith47, 2017.
Foto Chico Mankind.

EU-länder

Belgien	Bulgarien	Cypern
Danmark	Estland	Finland
Frankrike	Grekland	Irland
Italien	Kroatien	Lettland
Luxemburg	Litauen	Malta
Nederländerna	Polen	Portugal
Rumänien	Slovakien	Slovenien
Spanien	Sverige	Tjeckien
Tyskland	Ungern	Österrike

Dublinländer

EU-länderna, samt Norge, Island, Schweiz.

EES-länder

EU-länderna, samt Norge, Island, Liechtenstein.

Schengenländer

EU-länderna utom Bulgarien, Cypern, Irland, Kroatien, Rumänien men inklusive Norge, Island, Liechtenstein, Schweiz.

Lagar, domar och riktlinjer

Beskrivningen i faktakapitlen i denna skrift bygger på lagar, förordningar, vägledande domar och Migrationsverkets riktlinjer (rättsliga ställningstaganden) som de såg ut i början av 2022.

Lagar

Lagar föreslås av regeringen och antas av riksdagen.

- Utlänningslag (2005:716)
- Lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.
- Lag (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.
- Lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn
- Lag (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå
- Folkbokföringslag (1991:481)
- Lag (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare
- Lag (2001:82) om svenskt medborgarskap
- Socialtjänstlag (2001:453)

- Lag (2013:407) om hälso- och sjukvård till vissa utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd
- Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)
- Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
- Lag (1991:572) om särskild utlänningskontroll

Förordningar

Förordningar kan antas direkt av regeringen. De innehåller ofta regler för tillämpning av lagarna. Många lagar har en tillhörande förordning. Du kan söka efter dem på samma webbplats som lagarna.

Följande är exempel.

- Utlänningsförordning (2006:97)
- Förordning (1994:361) om mottagande av asylsökande m.fl.
- Förordning (2008:347) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.

🔗 Sök lagar och förordningar i svensk författningssamling
www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/?dokstat=g%c3%a4llande+sfs

EU-förordningar och direktiv

EU-regler antas gemensamt av EU:s beslutande organ. EU-förordningar är direkt bindande för EU:s medlemsstater. EU-direktiv ska staterna implementera i sina nationella lagar.

- Dublinförordningen: Förordning (EU) nr 604/2013 om kriterier och mekanismer för att avgöra vilken medlemsstat som är ansvarig för att pröva en ansökan om internationellt skydd
- Massflyktsdirektivet: Rådets direktiv 2001/55/EG om miniminormer för att ge tillfälligt skydd vid massiv tillströmning av fördrivna personer

🔗 Hitta dessa och fler EU-direktiv som rör asylsökande
ec.europa.eu/home-affairs/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system_en

Domar och riktlinjer

Migrationsöverdomstolens vägledande domar kan sökas från webbplatsen för Sveriges domstolar eller från Migrationsverkets databas Lifos.

Migrationsverkets rättsliga ställningstaganden finns i Lifos. Du kan söka till exempel efter land eller ämnesord. Där finns även landinformation samt rapporter och domar från internationella organ.

🔗 Sök bland Migrationsöverdomstolens vägledande avgöranden
www.domstol.se/migrationsoverdomstolen/avgoranden

🔗 Sök efter svenska och internationella rättsfall i Lifos
lifos.migrationsverket.se/rattsfallssamling.html

🔗 Sök efter Migrationsverkets rättsliga ställningstaganden i Lifos
lifos.migrationsverket.se/sokning/detaljerad-sokning.html

Fullmakt för ombud

Härigenom befullmäktigas

(ombudets namn)

(ombudets personnummer samt eventuella kontaktuppgifter)

vid ett eller flera tillfällen, att företräda mig i ärende angående arbets och uppehållstillstånd, flyktingförklaring och resedokument, häktning och förvarsfrågor, verkställighetsärenden, samt alla andra frågor som har något samband med ärenden om uppehållstillstånd.

Fullmakten innefattar behörighet att i angivna ärenden och vad därmed sammanhänger handla å mina vägnar i alla hänseenden, och inför alla myndigheter, domstolar och organisationer och andra instanser, såsom Migrationsverket, förvaltningsrätt och kammarrätt, vid förhandlingar, vid utkvittering av handlingar och alla andra åtgärder som ärendet kräver.

Fullmakten innefattar behörighet att företräda undertecknad inför internationella instanser som övervakar Sveriges åtaganden beträffande mänskliga rättigheter.

Underskrift -----

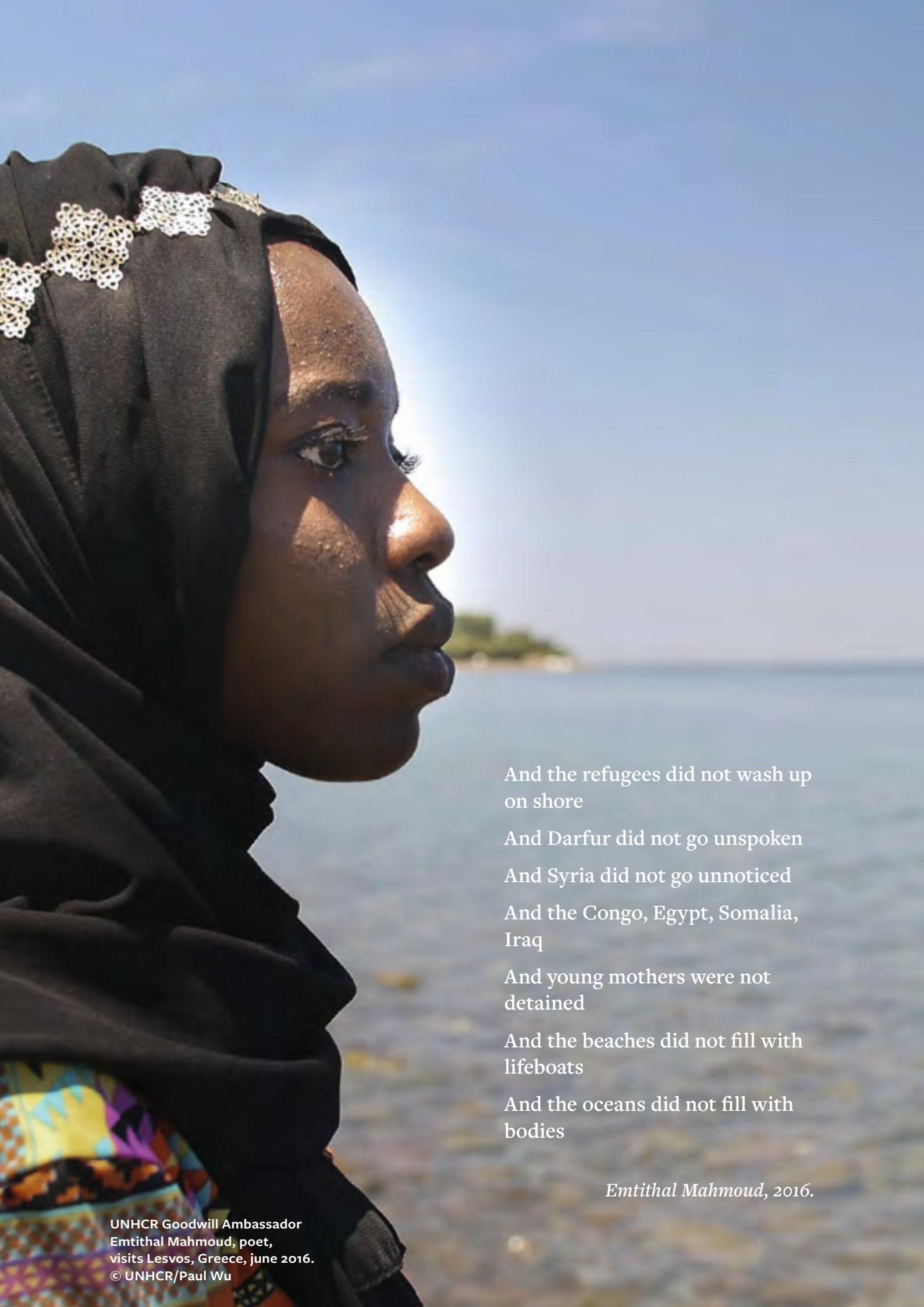
Namn (textat) -----

Födelsedatum -----

(Använd födelsedatum som registrerats av myndigheterna i Sverige)

LMA-nummer eller målnummer-----

Datum för fullmakten -----

And the refugees did not wash up
on shore

And Darfur did not go unspoken

And Syria did not go unnoticed

And the Congo, Egypt, Somalia,
Iraq

And young mothers were not
detained

And the beaches did not fill with
lifeboats

And the oceans did not fill with
bodies

Emtithal Mahmoud, 2016.

Gå med i FARR

FARR är nätverket för enskilda och grupper som vill stärka asylrätten och arbeta för en human och solidarisk flyktingpolitik.

I medlemskapet ingår fyra nummer av Artikel 14, Sveriges enda flyktingpolitiska tidskrift.

farr.se/bli-medlem-prenumerera